

John Somers, Lord Somers.

John Somers. Lord Somers.

LOGICÆ ARTIS COMPENDIVM.

SECVNDA HAC EDItione recognitum, duplici *Appendice auctum, & publici iuris factum*

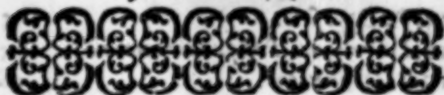
à Rob. Sanderson Collegij Lincolnienfis in almâ *Oxonienfi Socio.*

OXONIÆ,
Excudebant Iohannes Lichfield & Iacobvs Short. 1618.

ELENCHVS CAPITVM

PARS PRIMA.

De Simplicibus Terminis.

¶ 2 15. *De*

PARS SECVNDA.

De Propositionibus.

PARS

PARS TERTIA.

De Discursu.

APPENDIX PRIMA.

De Vsu Logicæ.

APPENDIX POSTERIOR.

Miscella.

LOGICÆ ARTIS COMPENDIUM.

CAP. I.

Præcognita, de Natura Logices.

LOgica, quæ & Synecdochicè Dialectica, *est ars instrumentalis, dirigens mentem nostram in cognitionem omnium intelligibilium.* Ideoque debet esse omnium disciplinarum prima, vtpote ad reliquas adquirendas necessaria; quâ ratione Aristoteli, velut instrumentum Philosophiæ & reliquarum disciplinarum, ὄργανον appellatur. §. 1. *Definitio Logicæ.*

Vtilitates eius sunt plurimæ: *Finis* verò vnicus, Cognitio scierum. *Officia*, quibus velut mediis finem suum cõsequitur, cum alia nonnulla, tùm præsertim *tria hæc* §. 2. *Finis & officia Logicæ*

1	*Definitio*	quoties res occurrunt	*Obscura.*
2	*Divisio*		*Universa.*
3	*Ratiocinatio*		*Dubia.*

Ejus *Obiectum* est primariò *Mens humana*; vnde & Logica dicta est, velut ἀπὸ τοῦ λόγου, id est, ratione: *secundariò* etiam & *Oratio*, quâ sc. sensa mentis nostræ loquẽ- §. 3. *Obiectum Logicæ.*

A do

do exprimimus.

§. 4. *Subiectum Logicæ.* *Materia circa quam* versatur, est Omne illud, sive Ens, sive non Ens, quod vel *Mente* complecti, vel *Oratione* eloqui possumus. Ratio autem formalis considerandi est, *Secunda Intentio*. Logicus enim considerat omnia themata, non secundùm proprias suas naturas, sed in quantum Logicæ instrumenta (quæ sunt secundæ notiones) sunt eis applicabilia. Hinc Logicæ pro diversa ratione multiplex assignari potest *subiectum*.

Subiectum Logicæ
- Informationis est λόγος, id est,
  - Primariò, *Mens humana*, sive Ratio.
  - Secundariò *Oratio*.
- Operationis est *Thema*, seu *Quæstio intelligibilis*; τῶν νοητῶν.
- Tractationis
  - Totale & Adæquatum, est *Secunda Intentio*.
  - Principale, & καθ' ὑπεροχὴν, est *Syllogismus*; vel etiam specialiùs, *Demonstratio*.

§. 5. *Partitio Logicæ, & Organi Aristotelici.* Ejus tres sunt partes, pro numero actuum mentis ab eâ dirigibilium: quarum *Prima* dirigit primum actum Mentis, sc. *Conceptum simplicem*; & est *de Simplicibus* ter-

terminis: quò pertinent introductio Porphyriana, & Liber Categoriarum Aristotelis.

Secunda dirigit secundum actum Mentis, sc. *Compositionem & Divisionem*; & est *de Propositione*: quò spectat Liber de Interpretatione.

Tertia dirigit tertium & vltimum Mentis actum, sc. *Discursum*; & est *de Argumentatione & Methodo*: quò spectant Analyticorum Priorum libri duo, totidémq; posteriorum, octo Topicorum, Elenchorum demùm duo.

Quæstiones hujus Capitis.

Cap. 2.

De Prædicabilibus in genere.

§.1. *Scopus libelli Porphyriani.*

LIbellus Porphyrianus dicitur εἰσαγωγὴ, sive *Introductio*; quia est quædam quasi porticus & Vestibulum Logicæ Aristotelicæ; ejus præcipuè partis, quæ in libro Categoriarum continetur: quo nomine & ab authore opus susceptum est in gratiam Chrysaorij discipuli sui. Ejus subjectum est Prædicabile.

§.2. *Definitio Prædicabilis.*

Est autem *Prædicabile*, sive *Universale*, *quod aptum natum est prædicari de pluribus*. Vt *Animal, Homo, Rationale, Risibile, Album*. Idem sunt reipsa Prædicabile & Vniversale: sed differunt ratione: nam *Prædicabile* dicitur, quatenus de multis prædicatur; *Universale* verò quatenus inest

est in multis.

Prædicabilia sunt quinque, quæ & quinque voces appellantur; sc. *Genus*; *Species*; *Differentia*; Accidens Proprium, quod simpliciter *Proprium*; & Accidens Commune, quod simpliciter *Accidens* dici solet. Horum Genus & Species in *Quid*; Differentia in *Quale quid*; Proprium & Accidens in *Quale*; sed Proprium conversim & necessario; Accidens contingenter & non conversim prædicantur. §.3. *Numerus Prædicabilium.*

Cognitio Prædicabilium, & consequenter introductio Porphyriana conducit ad quatuor; sc. §.4. *Vtilitas Prædicabilium.*

1°. *Definitionem*; quæ semper est *Speciei*: constátque, si sit propria & essentialis, ex *Genere* & *Differentia*; sin impropria & descriptiva, ex Genere & *Proprio*, vel cumulo *Accidentium*.

2° *Divisionem*; quæ plerumq; est *Generis* in suas *Species* per oppositas *Differentias* aut *Propria*; non rarò Subjecti in *Accidentia*; aut e contrà.

3°. *Demonstrationem*; quæ est Syllogismus necessarius, cujus majus extremum est *Proprium*, minus extremum *Species*, Medius verò terminus Definitio Speciei

essentialis ex *Genere* constans & *Differentiâ*.

4°. *Prædicamenta*; quæ non sunt aliud, quàm coordinatio *Generum*,& *Specierum* in directâ,& *Differentiarum* in serie collaterali.

Quæstiones huius Capitis.

CAP.

CAP. 3.

De Genere, Specie, & Individuo.

Genus in acceptione Civili

- *Primâ*, est collectio multorum hominum, qui ad vnum aliquem velut principium relati, cognatione quadam inter se sunt affecti; quo sensu *posteri Herculis genus* dicitur *Heraclidarum.* §.1. *Tres acceptiones Generis.*
- *Secunda* est ortus vniuscujusque Principium; sive sit
  - Generans, vt Pater & maiores; quomodo *Tantalus* dicitur *genus ducere à Iove.*
  - Conservans, vt locus & Patria; quomodo *Plato* dicitur *genere Atheniensis.*
- *Tertiâ*, quæ sola est Logica (*Generis* appellationem sortita ob similitudinem quam habet cum genere civili, præsertim in secundâ acceptione) est id, cui subjicitur Species; vt *Animal cui subjicitur Homo.*

§. 2. Definitio Generis.

Genus est, quod prædicatur de pluribus differentibus specie in quid: vt *Animal* de homine & bove. Ea autem *differunt specie*, quæ habent diversas differentias constituentes. *Prædicari* verò *in quid*, est aptè respondere quæstioni factæ per quid. Vt si quæratur quid sit Homo, aut Bos, aptè respondetur, quòd sint Animalia.

§. 3. Acceptiones & definitiones speciei.

Species civilis inter alia sua significata accipitur pro externâ formâ aut pulchritudine corporis: vnde hominem pulchrum & formosum *speciosum* dicimus.

Species Logica considerata respectu
- Superiorum, & vt *Subijcibilis*, definitur esse id quod subjicitur generi; atq; iterũ id cui genus attribuitur in quæstione quid est: intellige vtrobiq; *Immediatè.*
- Inferiorum, & vt *Prædicabilis*, est *quod prædicatur* (immediatè) *de pluribus differentibus numero* (tãtùm) *in quid*: vt *Homo*, de Socrate & Platone.

Ea autem *differunt numero*, quæ diversum numerum efficiunt, vt *Socrates, Plato, &c.*

Genera

Genera *generalissima*, sive summa, sunt, quibus non datur superius genus; vel, quæ sunt ita genera vt nunquam possint esse species: vt *Substantia*. Species *Specialissima*, sive infimæ sunt, quibus non datur species inferior; vel quæ ita sunt species, vt nunquam possint esse genera: vt *Homo*. *Subalterna* genera, sive species subalternæ sunt, quæ ad aliud & aliud relata simul & genera sunt & species; vt *Animal, Vivens, Corpus*. §.4. *Generalissima, Specialissima, & Subalterna.*

1 Genus omne est latius qualibet sui (specie, §.5. *Canones generis, & speciei.*

2 Genus habet rationem partis & incompleti, species totius & completi; Genus Materiæ, Species compositi.

3 Genus & Species prædicantur æqualiter de suis inferioribus.

4 Tota natura generis continetur in qualibet sui Specie, & speciei in quolibet individuo.

5 Genera summa sunt tantùm decem: Species infimæ sunt in aliquo certo, sed nobis incognito, numero.

Individuum est quod de vno solo prædicatur: vt *Socrates*. Habet & hæc vox alias suas acceptiones; sed hic sumitur pro ente singulari, ita determinato & restricto, §.6. *Individuū.*

vt

vt sit prorsus indivisibile in inferiora.

Individuum aliud est

- *Certum* & determinatum, quod exprimitur vel per
  - Nomen Proprium, vt *Socrates, Bucephalus*: & dicitur individuũ *Signatum*, sive Determinatum.
  - Nomen commune & Pronomẽ demonstrativum; vt *hic homo*, *ille equus*: & dicitur Individuum *Demonstrativum*.
  - Circumlocutionem aliquam, id quod fit etiã multis modis; vt *Sophronisci filius pro Socrate, Orator pro Cicerone &c.* & dicitur Individuum *ex Hypothesi*, vel Periphrasticum.
- *Vagum*, & Indeterminatum, quod exprimitur per nomen commune, & signum particulare; vt, *aliquis homo, quidam equus*.

Individua sunt numero infinito & vario; ideoque nec sub scientiam cadere pos-

possunt. Individua ejusdem speciei distinguuntur inter se proprietatibus quibusdā accidentalibus, quarum collectio in duobus nunquam potest esse eadem.

Quæstiones hujus Capitis.

CAP.

CAP. 4.

De Differentiâ.

§. 1. *Acceptiones Differentiæ.*

Differentia tribus modis dicitur

Communiter; quâ res ab alijs, vel etiam à seipsis, differunt accidente aliquo separabili; vt *Socrates* stans à *Platone* sedente; & *Socrates* senex à *Socrate puero*.

Propriè; quâ res ab alijs differunt accidente aliquo inseparabili; vt *Socrates* à *Platone* per nasi aduncitatem.

Maximè propriè; quâ res inter se formâ essentiali differunt; vt *Socrates* à *Bucephalo* per rationis facultatem.

Ex his differentia Communis est separabilis, reliquæ inseparabiles; Communis facit *alteratum*, Propria *alterum*, maximè Propria *aliud*; Illæ sunt differentiæ per accidens, hæc est per se; Illæ recipiunt magis & minus, hæc non; Illæ ad duo vltima prædicabilia pertinent, hæc sola constituit ter-

tertium Prædicabile.

§.2. *Definitiones differentiæ.*

Quinque sunt apud Porphyrium Differentiæ definitiones.

1 Differentia est, quâ species superat genus: vt per Rationale Homo superat Animal.

2 *Differentia est apta nata prædicari de pluribus differentibus specie* (vel numero tantùm) *in quale quid.* Est autem prædicari in quale quid, aptè respondere quæstioni factæ per quale essentiale; vt si quæratur qualis sit homo secundùm essentiam, aptè respondetur quòd Rationalis.

3 Differentia est, quæ vim habet dividendi (id est *separandi & distinguendi*) ea quæ sunt sub eodem genere: vt Rationale dividit hominem à bruto.

4 Differentia est, quâ res inter se differunt.

5 Differentia est, quâ res ita inter se differunt, vt ad constituendam rei essentiam plurimum conferat, sitque ejus pars. Quanquam hęc non tàm nova definitio censenda est, quàm explicatio quædam & absolutio superioris. Ex his quinque definitionibus sola secunda competit Differentiæ, quatenus est Prædicabile.

Dif-

§. 3. *Divisiones differentiæ*.

Differentia vel est

Divisiva generis, quæ dividit genus in suas species, vt *Rationale Animal*.

Constitutiva Speciei, quæ cõstituit speciem in suo esse; vt *Rationale hominem*.

Hæc divisio est ejusdem rei in diversos tantùm modos: eadem enim Differentia perpetuò est & Divisiva, & Constitutiva, diverso respectu.

Differentia constitutiva alia est.

Generica, quæ constituit speciem subalternam; vt *sensibile Animal*.

Specifica, quæ constituit speciem infimam; vt *Rationale Hominem*.

Quæstiones hujus Capitis.

CAP. 5.

De Proprio & Accidente.

PRoprium dicitur quatuor modis. §.1. *Quatuor modi proprij*

Proprium *primo modo* est, quod convenit soli, non omni: vt homini *Mederi*.

Proprium *secundo modo* est, quod convenit omni, non soli: vt Homini *Bipedem esse*.

Proprium *tertio modo* est, quod convenit omni, & soli, sed non semper: vt homini *Canescere in senectute*. Etsi accuratè loquendo non detur aliquod hoc modo proprium: quod enim omni convenit, id & semper conveniat necesse est.

Proprium *quarto modo* (quod solum constituit quartum prædicabile) est, *quod convenit omni, soli, & semper*: ut homini *Risibilitas*. In istis descriptionibus ly *Soli* refertur ad Speciem ly *Omni* ad inferiora speciei.

De Proprio quarto modo observētur ista. §.2. *Canones Proprij quarto modo.*

1° Proprium fluit à principijs essentialibus speciei; *vt risibilitas à rationalitate*: hinc proprium dicitur ad rei essentiam pertinere; non vt *constituens*, sed vt *consequens* essentiam.

2° Pro-

2° Proprium, etsi *realiter* idem, *formaliter* tamen differt à suâ specie.

3° Proprium reciprocatur cum specie: & proinde est & inseparabile à suâ specie, & incommunicabile alteri.

4°. Propriũ aliud est
- *Genericum*, quod fluens à principiis speciei subalternæ cum eâ reciprocatur: vt *Mobile* cum Corpore.
- *Specificum*, quod fluens à principijs speciei infimæ cũ eâ reciprocatur; vt *Risibile* cum Homine.

§. 3. *Accidentis Definitiones*

Accidentis tres definitiones tradit Porphyrius.

1 Accidens est, quod *adest & abest sine subiecti interitu*: vt *Albedo*. Est autem subiectum, illa substantia cui inhæret Accidens, & quæ illud sustentat; vt *Cygnus*.

2 Accidens est, quod contingit eidem inesse, & non inesse.

3 Accidens est, quod nec est genus, nec species, nec differentia, nec Proprium; semperque in re aliquâ subjectâ inhæret: vnde illud, *Accidentis esse est inesse*.

Idem Accidens numero non potest esse in diversis subjectis, sivè simul, sivè successivè.

Ac-

§.4. *Divisiones Accidentis.*

Accidens aliud est { *Separabile*, quod etiam actu potest separari à suo subjecto; *vt frigus* ab aquâ. *Inseparabile*, quod non nisi intellectu separari potest; vt *humor* ab aquâ. }

Accidentia nonnulla certum subjectũ aut consignificant, & *Copulata* dicuntur; vt *Simitas*: aut supponunt, & *Propria* dicuntur (primo sc. modo) vt *Grammatica*. Quorum ista propria sunt certæ alicujus *speciei*, illa certæ alicujus *partis*.

Quæstiones hujus Capitis.

Cap. 6.

De tribus Definitionibus Antepredicamentalibus.

§. 1. *Antepredicamenta in genere.*

ANtepredicamentum, eſt doctrina præambula immediatè conducens ad doctrinam Prædicamentorum. Sunt autem Antepredicamenta in genere tria, in ſpecie ſeptem: Tres ſc: Definitiones, duæ Diviſiones, duæ item Regulæ.

Definitiones ſunt Æquivocorum, vnivocorum & Denominativorum.

§. 2. *Prima definitio, Æquivocorũ.*

Æquivoca (æquivocata) *ſunt, quorum nomen ſolum eſt commune, ratio autem ſubſtantiæ* (id eſt, eſſentialis definitio) *ſecundũ illud nomen alia atque alia*: vt *Animalis* nomen commune eſt *homini vivo & picto*, ſed diverſa eſt definitio vtriuſq;. *Æquivocum æquivocans* eſt nomen illud commune, quod ſuis ſignificatis ſecundùm diverſas rationes attribuitur: vt *Gallus* eſt Æquivocum æquivocans; *Gallus homo*, & *Gallus avis* Æquivoca æquivocata.

Æqui-

Æquivoca alia sunt

- *A casu*, de quibus nulla dari potest ratio, cur in communi nomine cõveniant; vt *Gallus homo & avis*: & hæc sunt propriissimè *Æquivoca*.
- *A consilio*, de quibus assignari potest aliqua ratio dependentiæ vel similitudinis, cur conveniant in nomine; vt *homo vivus & pictus*: & hæc *Æquivoca ad vnum*, & per Synecdochen *Analoga* appellantur.

§. 3. *Divisio Æquivocorũ.*

De vtroque observentur ista.

§. 4. *Canones Æquivocorum.*

1 Æquivoca ante factam distinctionem nec definiri possunt, nec sub scientiam cadere.

2 Ens respectu decem prædicamentorum est Commune Analogum.

3 Analogum per se positum presumitur stare pro famosiori Analogato.

§. 5. *Secunda definitio, univocorum.*

Vnivoca (vnivocata) *sunt quorum & nomen commune est, & ratio substantiæ secundum illud nomen eadem*: vt *Animalis* & nomen & definitio communis est *homini*, & *Equo*, & *Leoni*. *Vnivocum vnivocans*, est

est nomen illud commune, quod secundũ eandem rationem multis attribuitur: vt *Animal, homini, bovi, Leoni.*

§.6. *Definitio tertia; Denominativorum.*

Denominativa sunt, quæ solo casu (hoc est, terminatione vocis) *ab aliquo differentia, habent ab eo nominis appellationem*: vt à justitiâ justus.

In omni denominatione sunt 3:
- *Forma Denominans*; & est Accidens abstractum inhærens Subjecto: vt *Iustitia.*
- *Subiectum Denominatum*; & est substantia; cui forma inhæret: vt *Socrates.*
- *Denominativum*; & est Accidens concretum quod de subjecto prædicatur, & à formâ oritur: vt *Iustus.*

Denominans & Denominativum, vt *Iustitia & Iustus.*

Quantum ad
- *Vocem*
  - Conveniunt *in Principio.*
  - Differunt *in Fine.*
- *Significationem*
  - Conveniunt *in re.*
  - Differunt *in modo.*

§.7. *Triplex forma Traditionis.*

Vsus harum definitionem est, vt discernatur

natur triplex forma prædicationis, Æquivocæ sc: Vnivocæ, & Denominativæ.

Prædicari {

Æquivocè, est prædicari secundùm nomen & non secundùm definitionem: quomodo Ens prædicatur de decem Prædicamentis.

Vnivocè, est prædicari secundùm vtrumq; quomodo superiora prædicantur de inferioribus ejusdem Prædicamenti.

Denominativè, est prędicari in concreto ad modum accidentis de subjecto: quomodo Accidentia in novem vltimis Prędicamentis prædicantur de Substantiis in primo.

Quæstiones hujus Capitis.

Cap. 7.

De reliquis Antepradicamentis.

§. 1. *Prior divisio, Vocum.*

DVæ sunt Divisiones: Eorum quæ dicuntur, hoc est *Vocum*, vna; altera Eorum quæ sunt, id est *Rerum*.

Vocum àliæ sunt { *Complexa*, quæ dicuntur cum conjunctione; vt *Socrates, Currit*.
Incomplexa, quæ dicuntur sine conjunctione: vt *Socrates Currit*. }

Complexio & incomplexio si spectentur *quoad vocem*, vox incomplexa erit, quæ est vnica tantùm dictio; complexa, quæ plures: Sin *quoad rem* ipsam, & *conceptum intellectus* in re fundatum; vox incomplexa erit, cui respondet in intellectu conceptus simplex; complexa, cui complexus.

Hinc

Hinc fit, vt voces sint aliæ

- *Simpliciter incomplexæ*; quando simplici dictioni simplex conceptus respondet: vt *Homo, Animal.*
- *Simpliciter complexæ*; quando pluribus dictionibus respondet in intellectu conceptus complexus: vt, *Homo est Animal.*
- Partim cōplexæ partim incomplexę: & sunt vel
  - *Incomplexæ voce, & complexæ re*; quando simplici dictioni respondet in intellectu conceptus complexus: vt *Pluit.*
  - *Complexa voce & incōplexa re*; quando pluribus dictionibus respondet in intellectu conceptus simplex: vt *Corpus Animatum.*

§. 2. *Secunda Divisio Rerum.*

Res aliæ sunt *universales*, aliæ *singulares*; quarum vniversales dicuntur de Subjecto, Singulares verò non. Aliæ rursus *Substantia*, aliæ *Accidentia*; quorum Accidentia insunt in Subiecto, Substantiæ verò non. Ex horum complexione oritur quadrimembris divisio Rerum ista.

Eorum quæ sũt quędam:

Dicuntur de Subiecto, & non insunt in Subiecto; & sunt Substantiæ vniversales: vt *Animal.*

Insunt in, & non dicuntur de; & sunt Accidentia singularia: vt *hoc Album.*

Et insunt in, & dicuntur de; & sunt accidentia Vniversalia: vt *Album.*

Nec insunt in, nec dicuntur de; & sunt Substantiæ singulares; vt *Socrates.*

§.3. *Inesse in, & Dici de subiecto.*

Multi sunt modi inessendi, de quibus versiculi.

Insunt Pars, Totum, Genus, & Species, Calor igni,
Rex in regno, Res in fine, locoq́; Locatũ.

Sed illud solùm dicitur inesse in subiecto (quod ad præsens negotium pertinet) *quod inest alicui, non tanquam pars, nec potest separatum ab eo cui inest subsistere.*

Sub-

Subiectũ est duplex, aliud

Prædicationis, quod subiici-tur superiori in prædicatione vnivocâ; vt *Socrates homini:* quale intelligitur in ly *Dici de Subiecto*.

Inhasionis, quod subiicitur Accidenti in prædicatione denominativâ, vt *Socrates albedini:* quale intelligitur in ly *Inesse in Subiecto*.

Quando alterum de altero tanquam de subiecto prædicatur (*directè & affirmativè*) quicquid prædicatur (*per se & directè*) de prædicato, prædicatur etiam de subiecto: vt quia *Animal* prædicatur de *homine*, etiam *Corpus* quod de *Animali* prædicatur, de *homine* prædicabitur. Est autẽ *directa* prædicatio, quoties superius prædicatur de inferiore, aut æquale de æquali: prædicatio verò *per se* quoties prædicatum est vnum ex quatuor prioribus prædicabilibus, aut ex eis conflatum. Vsus Regulæ est ad ostendendum Ordinem inter superiora & inferiora eiusdem Prædicamenti. §. 4. *Regula prima: κατὰ παντὸς.*

Diversorum generum non subalternatim positorum diversæ sunt species & differen- §. 5. *Regula secunda: κατὰ τῶν*

ferentiæ: vt *Animalis*, & *Scientia*. Genera dicuntur subalternatim poni, quorum vnum essentialiter continetur sub altero; vt *Animal*, & *Corpus*: non subalternatim verò, quorum neutrum sub altero essentialiter continetur: vt *Animal*, & *Scientia*. De his expressè datur Regula, non de illis: nihil enim impedit illorum easdem esse species & differentias, vt *Animalis*, & *Corporis*. Vsus Regulæ potissimùm est ad vitandam confusionem Prædicamentorum, & distinguendum inter se res diversorum Prædicamentorum.

Quæstiones huius Capitis.

CAP.

CAP. 8.

De Prædicamentis in Genere.

PRædicamentum est generum, specierum, & individuorum secundùm sub & suprà series ordinata. Suntq; ea numero totidem, quot genera summa, à quibus singulis singula appellationem suam sunt sortita: sc. *Substātia, Quantitas, Qualitas, Relatio, Actio, Passio, Ubi, Quando, Situs, Habitus.* Singulorum exempla disticho comprehenderunt. §. 1. *Numerus & definitio Prædicamentorum.*

1 2 3 4 5 6
Arbor Sex Servos Fervore Refrigerat Vstos
7 8 9 10
Ruri Cras Stabo, nec Tunicatus ero.

In aliquâ istarum classium quicquid vspiam rerum est collocatur; modò sit *vnum* quid, *reale, completum, limitataque ac finita natura.* Exulant ergo his sedibus *Intentiones secundæ, Privationes, & Ficta,* quia non sunt realia; *Concreta, Æquivoca,* & *Complexa*, quia non sunt vna; *Pars,* quia non est completum quid; *Deus* quia non est finitæ, *Transcendens,* quia non §. 2. *Quæ in eis collocentur, & quæ non.*

non est limitatæ naturæ Hinc versiculi

Complexum, Consignificans, Privatio
Fictum,
Pars, Deus, Æquivocum, Transcendẽs
Ens rationis;
Sunt exclusa decem classibus ista novem.

Ita tamen vt istorum plurima *Analogicè*, vel *reductivè*, vel *per accidens* ad Prædicamenta pertinere aliquo modo possint.

Quæstiones hujus Capitis.

14. *An*

Cap. 9.

De Prædicamento Substantiæ.

§. 1. *Definitio & divisio substantiæ.*

SVbstantia est *ens per se subsistens:* éstq; omni accidente prior ordine, naturâ, & cognitione; eique substat, sustentando ipsum. Substantia prima est, vel secunda. *Prima*, sive singularis & individua, est, quæ neq; de subiecto aliquo dicitur, neque alicui subiecto inest: vt *Socrates, hic homo. Secundæ* sunt primarum species, & specierum genera vsq; ac ipsam Supstantiam summum Genus, vt *Homo, Animal, &c.*

§. 2. *Comparatio Substantiarũ inter se.*

Substantiarum prima est magis substantia (hoc est perfectior) quàm secunda, quia pluribus substat: Secundarum verò species, in quantum vicinior primę, quàm ge-

genus,& simpliciter omnia inferiora su-perioribus. Positis primis substantiis, ponuntur reliqua omnia, cùm secundæ substantiæ, tùm etiam accidentia, vnde illud vulgatum, *Nato Socrate nascuntur omnia Prædicamenta*: & ijs sublatis nihil aliorum potest remanere; non secundæ substantiæ, quia illarum est dici de Primis, nec etiam Accidentia, quia illorum est inesse in primis.

Proprietates Substantiæ Aristoteli sunt sex.

§. 3. *Proprietates substantiæ.*

1 *Substantia non inest in Subiecto.* Hoc convenit omni substantiæ; non completæ modò, sed & differentijs etiam ac partibus substantiarum: eíq; soli.

2 *Substantia prædicatur vnivocè de ijs de quibus prædicatur.* Hoc convenit omnibus & solis secundis substantijs, earúmq; differentijs; nam à primâ substantiâ nulla sumitur prædicatio.

3 *Omnis substantia videtur significare hoc aliquid.* Sed revera hoc soli primæ cõvenit; quum secundæ potiùs (propter differentias) quale quid significent.

4 *Substantia nihil contrariatur.* Nec enim substantia substantiæ contraria est, (nisi

(nisi gratiâ qualitatum:) nec accidens Substantiæ.

5 *Substantia non suscipit magis & minus.* Hoc, vt superius, convenit omni, non soli.

6 *Substantia* (quod est ei maximè proprium) *eadem numero manens est capax cōtrariorum*, vt aqua caloris & frigoris.

§. 4. *Quæ res huc pertineant.*

In hoc Prædicamento reponuntur omnes *Spiritus incorporei*, vt Angeli, Dæmones, Anima; *corpora Cœlestia*, vt Orbes, Stellæ; *quatuor Elementa*, vt Ignis, Aër, Aqua, Terra; *Imperfectè mista*, vt Vapor, Grando, Pluvia; *Metalla*, vt Aurum, Plumbum; *Mineralia* reliqua, vt Lapides, Gemmæ; *Plantæ* vt herbę, flores, frutices, arbores; *Animalia*, vt Homo, Leo, Aquila, Cancer, Vipera.

Quæstiones hujus Capitis,

5. De

Fratis ratio qualibet extensio.

Cap. 10.

De Prædicamento Quantitatis.

§. 1. *Quantitatis definitio & divisio.*

Quomodo qualitas prædicatur de speciebus [illegible] in [illegible] 10.

QVantitas est *mensura substantiæ, secundum quam quanti dicimur.* Ea *continua* est, aut *discreta*. Continua Quantitas est, cujus Partes inter se communi aliquo termino copulantur. Ejus Species sunt *Linea*, *Superficies*, *Corpus*; & ex veterum sententiâ, *Locus* & *Tempus*.

Linea est magnitudo longa sine latitudine & profunditate; cujus communis terminus est *Punctum*. Superficies est magnitudo longa & lata sine profunditate; cujus communis terminus est *Linea*. Corpus est ipsa trina dimensio, sive magnitudo,

do, longa, lata, & profunda; cujus communis terminus est *Superficies*. Temporis terminus est Instans, sive ipsumNunc: Loci idem, qui & Corporis, nempe superficies.

Discreta Quātitas est, cujus partes nullo communi termino copulantur. Estque *Numerus*, & (secundùm veteres) *Oratio*. Numerus est multitudo ex vnitatibus cōflata: vnitas est principium Numeri. Oratio est mensura syllabæ longæ & brevis.

§. 2. *Quātitatis divisio alia.*

Quantitatum aliæ constant ex partibus habentibus positionem inter se, aliæ ex non habentibus. In illis sunt *Linea*, *Superficies*, *Corpus*, *Locus*: in istis *Numerus*, *Tempus* & *Oratio*. Vt enim partes alicujus quantitatis habeant inter se positionem, duo requiruntur; *Continuitas* sc. Partium, & earundem *permanentia*. Continuitas deest in partibus Numeri, permanentia in partibus Temporis, vtraque in partibus Orationis.

§. 3. *Proprietates Quantitatis.*

Proprietates quantitatis sunt tres.

1 *Quantitati nihil est contrarium.* Convenit omni, non soli.

2 *Quantitas non recipit magis & minus.* Convenit omni, non soli.

Quantitatis molis, et virtutis.

3 *Secundùm Quantitatem res dicuntur æquales vel inæquales.* Et hoc eſt quantitati maximè proprium, eíque ſoli convenit.

§.4. *Quæ res huc pertineant.* Huc pertinent omnes *linearum*, *ſuperficierum*, & *corporum* ſpecies, vt Circulus, Triangulus, Cylindrus; & *Numerorum*, vt Par, Ternarius: analogicè etiam *menſurarum* Species, vt Cubitus, Dolium; & *Ponderum*, vt As, Vncia, Libra.

Quæſtiones huius Capitis.

CAP.

CAP. II.

De Prædicamento Qualitatis.

QValitas est *forma accidentalis, à quâ substantia denominatur Qualis*: vt *Albedo*. Quale est, quod à qualitate denominativè dicitur: vt *Album*. Qualitatis Prædicamentum omnium copiosissimum est; sed omnis illa varietas ad 4. genera reducitur ab Aristotele, sc. *Habitum, & Dispositionem; Naturalem Potentiam, & Impotentiam; Qualitatem Patibilem, & Passionem: Formam, & Figuram.* §.1. *Definitio Qualitatis, & Qualis.*

§.2. *Prima species qualitatis.*

Habitus est qualitas acquisita *(vel divinitùs infusa)* per quam subiectum fit habile ad edendas aliquas operationes, ad quas edendas per naturam habilis nō est: vt *Grammatica*. Hic si firmiùs radicetur in subjecto, ita vt non sit facilè mobilis, propriè *Habitus*; sin leviùs, & ita vt sit facilè mobilis, *Dispositio* potiùs appellatur; Quæ est quasi habitus quidam inchoatus, habitúmque perfectum præcedit, velut gradus ad eum.

§.3. *Quæ res huc pertinent.*

Huc pertinent omnes habitus corpo-

ris, vt *Sanitas*, *Morbus*, *morbiq; species*, vt febris, hydrops: *habitus* item *infusi mentibus Angelicis vel humanis*, vt fides, charitas, donum linguarum: *disciplinæ* item omnes, sive *Scientiæ* sint, vt Physica, Geometria; sive *Sapientia*, vt Metaphysica; sive *Intelligentia principiorum* speculativorum aut practicorum; sive *Prudentia*, vt Ethica, Theologia; sive *Artes*, vt Logica, Pictura, Medicina: *Virtutes* demùm & *Vitia*, vt Iustitia, Prodigalitas.

§. 6. *Secunda Species Qualitatis.* Potentia naturalis est Qualitas à naturâ insita, per quam subiectum aptum est ad aliquid agendum vel ad resistendum: vt *Risibilitas*, *Docilitas*. Impotentia verò, per quam subjectum aptum est ad aliquid patiendum, ad agendum verò vel resistendum impotens & ineptum: vt *Sterilitas*, *Stupiditas*. Potentiæ nomen plerunq; activam potentiam denotat; Impotentiæ passivam.

Huc pertinent omnes, *facultates substantiarum ab essentialibus formis profluentes*; vt facultas volendi, loquendi, ridendi in homine, hinniendi & currendi in equo &c. *Vires* etiam *herbarum*, *metallorum*, *lapidum* &c. *occultæ* item *qualitates*, vt sympa-

pa-

pathia, & antipathia; &(siquæ sint)corporum cœlestium influentiæ: *dispositiones* item *temperamentorum & organorum corporis*, vt nativa sanitas, valetudo, robur: *Vires* etiam *Animi*, *vt* Ingenium, Docilitas, Stupiditas: & quæ istis similia. §.6.

Patibilis ea qualitas est quæ efficit passionem in sensibus, vt *Calor*. Quæ si constans sit & permanens insubjecto, *Patibilis qualitas* est propriè; & denominat subjectum *simpliciter Quale*: sin à subitâ aliquâ animi commotione aut passione ita repentè oriatur, vt mox evanescat, *Passio* appellatur; nec denominat subiectum, nisi *secundùm quid Quale*. Vt *Rubedo* & *Pallor* sunt patibiles qualitates, & ab his Socrates dicitur simpliciter *Rubicundus*, vel *Pallidus*: at *Rubor ex verecundiâ*, & *à Timore Pallor* Passiones sunt, à quibus Socrates *Rubescere* magis aut *Pallere* dicitur, quā Rubicundus esse aut Pallidus. *Tertia species Qualitatis.*

Huc pertinent omnia sensuum objecta: Visus; *Lumen*, *& Colores*, vt Albedo: Tactus; *Qualitates tactiles primæ*, calor, frigus, humor, siccitas, & *secundæ*, vt Asperitas, Mollities: Gustus; *Sapores*, vt Dulcedo, Amaror: Olfactus; *Odores*, vt Fra- §.7. *Quæ res huc pertineant.*

grantia, Fœtor: Auditus: *Soni*, acuti, graves, &c. Quòd verò aliqui passiones animi huc referunt, non id rectè fit: siquidem illæ potiùs ad Passionis Prædicamentum pertinent.

§. 8. *Quarta species Qualitatis.* Figura est Quantitatum Mathematicarum in corpore dispositio: vt *Rotunditas.* Forma est lineamentorum & coloris in corpore dispositio: vt *Pulchritudo, Menseitas.*

§. 9. *Quæ res huc pertineant.* Huc pertinent omnes *Mathematicæ figuræ*; vt Rectitudo, Curvitas, Rotunditas, Triangularitas: *Pulchritudo* item omnis *& deformitas*; vt Simitas, Venustas, Gibbositas. *Formæ* etiã *externæ corporum naturalium*; vt quercus, Leonis, hominis: & *formæ artificiales* introductæ in materiam crassam ab artifice; vt gladij, serræ, mẽsæ, statuæ.

Proprietates Qualitatis sunt tres.

§. 10. *Proprietates Qualitatis.* 1 *Qualitas Qualitati contrariatur*: vt Calori frigus. Id quod maximè cernitur in tertiâ specie; in primâ etiam aliquando; rariùs in secundâ & quartâ.

2 *Qualitas recipit magis & minus.* Neque hoc convenit omnibus qualitatibus. Hæ tamen duæ proprietates (*primariò &*

pro-

proprie) solis conveniunt qualitatibus.

3 *Secundùm Qualitatem res dicuntr similes vel dissimiles.* Et hoc est qualitati maximè & quarto modo proprium.

Quæstiones hujus Capitis.

Cap. 12.

De Prædicamento Relationis.

§.1. *Relata secundū dici.* VEteres Logici Relata definiebant esse ea, quæ alterius esse dicũtur, aut alio quopiam modo ad aliud referuntur: vt *Scientia & Scibile*. Quæ definitio omnia Accidentia complectitur, quibus respectus aliquis adhæret, etiamsi alias sint absolutæ naturæ, & ad alia Prædicamenta pertineant: & solent appellari *Relata secundùm Dici*. Istorum nonnulla possunt habere contrarium; & recipere magis & minùs.

§.2. *Relata secūdùm Esse* *Relata* propriè dicta, & *secundùm esse* (quæ sola sunt hujus prædicamenti.) sunt quorum totum esse est ad aliud: vt *Pater*, *Filius*. Omne respectivum fundatur in aliquo absoluto: sc. vel Quantitate, vt *Æqualitas*; vel Qualitate, vt *Similitudo*; vel Actione, vt *Paternitas*. In omni relatione sunt duo termini, vt *Pater*, & *Filius*; quorum alter *Relatum*, alter *Correlatum* dicitur.

Re-

Relationis {
Materiale est subiectum, de quo altervtrum Relatorũ in concreto prædicatur: vt *Sophroniscus*, qui est pater; & *Socrates*, qui est Filius.
Formale est ipse respectus qui est inter Subjecta Terminorum: vt *Paternitas* in Sophronisco, *Filiatio* in Socrate.

Relatorum tres sunt Proprietates.

§.3. *Proprietates Relatorum.*

1 *Relata dicuntur ad convertentiam.* Vt Pater est filij Pater, & filius patris filius.

2 *Relata sunt simul naturâ.* Posito proinde altervtro, & alterum ponitur; & sublato tollitur.

3 *Relata sunt simul cognitione.* Cognito proinde altervtro, cognoscitur alterum; (idq; eodem planè modo & mensurâ cognitionis,) & ignorato ignoratur.

§.4. *Quæ res huc pertineant.*

Huc pertinent omnes *gradus Consanguinitatis*, vt Pater, filius, frater; & *Affinitatis*, vt gener, socer, noverca: omnes etiam *Convenientiæ & Disconvenientiæ modi*, vt identitas, æqualitas, similitudo, contrarietas; *Dispositionis item & ordinis species*; vt Prioritas, Superioritas, Totalitas, Lo-

Locatio, Tempestivitas: *Officiorum quoq; & dignitatum nomina*, vt Rex, Dominus, Præceptor; & his respondentia, vt Subditus, Servus, Discipulus: *modi etiam conventionis*, vt Conjugium, Testamentum, Fœdus; *& Signa omnia*, vt Limes, Baptismus: & siqua sunt alia istis similia.

Quæstiones hujus Capitis.

CAP.

CAP. 13.

De Prædicamentis Actionis & Passionis.

§. 1. *Definitio Actionis.*

ACtio est *secundùm quam agens dicitur formaliter agere in passum*: sive est fluxus virium agentis in patiens. Omnis actio est Substantiæ; virtus autem in quâ substantia agit est Qualitas: vnde res dicitur agere *Effectivè*, à formâ substantiali; *Instrumentaliter*, à Qualitate; *Formaliter* ab Actione.

§. 2. *Divisio Actionis.*

Actio alia est { *Immanens*; quæ non causat aliquam realem mutationem in passo: vt *Intellectio, visio.* | *Transiens*; quę realem mutationem in passo efficit: vt *Calefactio, Sectio.* }

§. 3. *Proprietates Actionis.*

Proprietates Actionis sunt tres.

1 *Actio Actioni contrariatur.*

2 *Actiones recipiunt magis & minùs.* Neutrum horum per se, sed gratiâ qualitatum, in quarum virtute fit actio; proinde hæc non conveniunt omni actioni.

3 Ac-

3 *Actio ex se infert passionem.* Et hoc est maximè proprium actioni.

§.4. *Quæ res huc pertineant.*

Huc pertinent omnes *Productionis species & activæ mutationis*, vt generatio, creatio, calefactio, illuminatio; omnes itē *Metallorum, lapidum, & plantarum operationes*: *operationes* etiam *omnis animæ*, *sive vegetantis*, vt accretio, expulsio, retentio; *sive sentientis*, vt visio, tactio; *sive rationalis*, vt intellectio, scriptio, disputatio: & quæ sunt his similia.

§.5. *Definitio passionis.*

Passio est secundùm quam patiens dicitur formaliter pati ab agente: sive est effect⁹, & illatio, atque receptio quædam Actionis. Sequitur omnis passio rationem magis patientis quàm agentis: hinc vulgatum, *Quicquid recipitur, recipitur ad modum recipientis*; vt ab eadem actione Solis liquescit cera, durescit lutum.

§.6. *Divisio Passionis.*

Passio alia est:
- *Transmutativa*; quando fit realis aliqua mutatio in passo: & respondet *Actioni transeunti*.
- *Intentionalis*; quæ terminat actionem sine mutatione reali: & respondet *Actioni Immanenti*.

Pro 3

Proprietates Passionis sunt tres. §. 7. *Proprietates passionis*

1 *Passio Passioni contrariatur.*

2 *Passio recipit magis & minùs.* Hoc vtrumq; intelligendum, sicut in Actione est dictum.

3 *Passio immediatè & per se infertur ex actione.* Et hoc est maximè proprium Passioni.

§. 8. *Quæ res huc pertineant.*

Huc pertinent omnes *Species Productionis & Mutationis Passivæ*, vt generatio, calefactio, illuminatio, nutritio: *sensus itē omnes*, (*si spectetur impressio specierum*) vt visio: *appetitus insuper*, vt fames, libido; & *animi affectiones* vt timor, spes, verecūdia: *defectus deniq; passivi*, vt Eclypsis, morborum passiones, Afflictio: & ejus generis reliqua.

Quæstiones hujus Capitis.

Cap. 14.

De quatuor vltimis Prædicamentis.

§. 1. *Communia 4. vltimorum Prædicamentorũ.*

IN reliquis quatuor Prędicamentis, quę sunt minùs Principalia, continentur entia quædam Concreta, (non tamen *ex Ente & Ente*, quemadmodum concreta reliquorum Prædicamentorum, quæ sunt proinde Entia per Accidens simpliciter;) sed *ex Ente & modo existendi*, sive respectu Circumstantiæ alicujus extrinseco. Ea sunt quatuor; *Vbi, Quando, Situs, Habitus*. Communia istis omnibus sunt, *non habere contrarium, nec recipere magis & minùs*: licèt Habitus propter accessum ad definitũ terminum, & recessum ab eo, aliquo modo impropriè dici possit suscipere magis & minùs.

Quando

Vbi est *circumscriptio corporis locati à loci circumscriptione procedens.* Vbi non est ipse *Locus*, sed *Esse in loco*, ab eo immediatè dependens; Locus enim subjectivè est in corpore locante, Vbi verò in locato. Ejus proprium est *accommodare locum ad personam, rem, vel factum.* §. 2. *Vbi*

Huc pertinent *Regionum nomina*, vt Europæus, in Græcia: *Vrbium*, vt Romæ; Londini: *partium mundi*, vt in Cœlo, in aëre: *partium terra*, vt in agro, in horto; *partium vrbis aut domus*; vt in foro, in vestibulo: *quicquid deniq; in universum respondet Quæstionibus* Vbi, Vnde, vel Quò; *aut connotat circumstantiam loci.* §. 3. *Quæ res pertineant ad vbi.*

Quando est *quod ex adiacentiâ temporis in re temporali relinquitur.* Quando non est ipsum *Tempus*, sed *Esse in Tempore*, ab eo immediatè dependens. Ejus proprium est *accommodare tempus ad personam, rem, vel factum.* §. 4. *Quando.*

Tem-

Tempus hic sumitur pro omni duratione; sive illa sit

- Major ipso tempore, quæ est vel:
  - *Æternitas*; mensura rei neque initium habentis neque finem: qualis est *Mundus ex opinione Philosophorum.*
  - *Sempiternitas*; mensura rei initium habentis cum tempore, non habituræ finem: qualis est *Mundus secundùm rei veritatem.*
  - *Æviternitas*; mensura rei initium habentis in tẽpore, sed non habituræ finem: qualis est *Anima Humana.*
- Ipsum *tempus propriè dictum*; quæ mensura est rei habentis principium & finem.
- *Instans sive nunc*; quæ mensura non est alicujus rei nisi solâ terminatione.

§. 5. *Quæres pertineant ad Quando.* Huc pertinent *hominum Ætates*, vt infantia, senectus; *Epochæ omnes*, vt Olympias, lustrum, seculum; *Annus & eius partes, partiumq; partes*, vt Autumnus, Mensis, Dies, Hora, heri, cras, nndiusterius: *quicquid deniq; in vniversum respondet*

Quã.

Quæstionibus Quando, vel Quandiu, *aut connotat circumstantiam temporis.*

Situs seu positio, est *quædam partium & generationis ordinatio*, sive partium in generatione collocatio. Ad situm omnem requiritur triplex habitudo, quæ conjuncta constituit situm: sc. §.6. *Situs.*

Habitudo
1 Partium alicujus totius *inter se.*
2 Partium alicujus totius *ad ipsum totum.*
3 Partium & totius *ad locum.*

Non tamen omnis ordinatio partium Situs est, sed ea sola quam habent in toto per generationem. Ejus proprium est (ex omnibus accidentibus quæ dicunt respectum extrinsecum) *proximè assistere substantiæ.*

Huc pertinent omnes gestus positionésq; corporis; vt *Recubatio, Statio, Sessio, Ambulatio, &c.* quatenus non ipsas actiones significant, sed partium in toto & loco positionem seu ordinem. §.7. *Quæ res pertineant ad Situm.*

Habitus est *adiacentia corporis & eorum quæ circa corpus sunt*; per quam illud habere, hæc haberi dicuntur. *Corpus habens* est Substantia; *Res habita* est perpetuò forma artificialis de quartâ specie §.8. *Habitus.*

Qualitatis; Applicatio hujus ad illud est *Habitus* hujus Prædicamenti. Ejus proprium est, *semper inesse in multis*, in habente sc. & habito: sed diversâ ratione; est enim in corpore habente vt *in Subiecto*, est in re habitâ vt *in causâ*.

§. 9. *Quæ res pertineant ad Habitũ.*

Huc pertinent omnia *vestimentorum genera, sive necessitatis causâ induantur*, vt Calceatum esse, Tunicatum esse; *sive distinctionis*, vt Mitratum esse, Annulatum esse, Trabeatum esse; *sive solius ornatus*, vt Loricatum, Ephippiatum, Frænatum esse: & siqua sint his similia.

Quæstiones huius Capitis.

CAP.

CAP. 15.

De Oppositis.

§.1. *Postprædicamenta in genere.*

POstprædicamentum est doctrinale supplementum ad vocum aliquot in doctrinâ Prædicamentorum subinde occurrentium explicationem nonnihil conducens. Sunt autem Postprædicamenta quinque; *Oppositio, Prioritas, Simultas, Motus, Habere.*

§.2. *Definitio & Divisio Oppositionis.*

Oppositio est repugnantia duornm terminorum non se permittentium in eodẽ, respectu ejusdem. *Vnum vni tantùm opponitur*: ideoq; *disparata*, quorum vtrumvis multis repugnat, non vni tantùm, inter Opposita non numerantur.

Oppositio alia est Entis cum
- Ente
  - Dependente; éstque *Relativa*, omnium minima.
  - Non dependente; éstque *Contraria.*
- Non Ente
  - Secundùm quid; estque *Privativa.*
  - Simpliciter; éstque *Contradictoria*, omnium maxima.

§. 3. *Oppositio Relativa.*

Oppositio relativa est inter terminos relativos, *Relatum* sc. *& suum correlatum.* Relata enim, quamvis dependeant à se mutuò quantùm ad *esse simpliciter*, tamen pugnant inter se quantùm ad *esse in Subiecto*: vt *Pater*, & *Filius*. Horum conditiones petendæ sunt ex Prædicamento Relationis.

§. 4. *Definitio Contrariorum.*

Oppositio Contraria est inter terminos contrarios. Sunt autem ea *Contraria*, quæ posita sub eodem genere maximè inter se distant, & vim habent expellendi se vicissim ex eodem subiecto susceptibili: vt *Calor & Frigus*.

Contraria alia sunt:
- *Immediata*, inter quæ non intermediat aliquod tertium vtriusq; particeps, sive quorũ alterum necesse est inesse subjecto capaci: vt *Par & Impar*.
- *Mediata*, inter quæ aliquid mediat, sive quorum vtrumq; abesse potest à Subjecto capaci: vt *Album & Nigrum*.

§. 5. *Canones Contrariorum.*

De contrarijs observentur ista.

1 *Vera Contrarietas non reperitur nisi in qualitatibus*: sc. per se, nam & in alijs reperitur gratiâ qualitatum. Imò nec propriissimè

simè dicta nisi in qualitatibus mutuò activis & passivis, quales sunt aliquæ tertiæ tantùm speciei.

2 *Contraria non possunt esse in eodem subiecto in gradibus excellentibus.* Possunt tamen in remissis.

3 *Remisso altero contrariorum, intenditur reliquum*, & intenso remittitur. Necesse est enim expleri in omni subjecto capaci totam possibilem latitudinem alterius è duobus contrariis.

Oppositio privativa est inter Habitum & Privationem. Est autem *Habitus* præsentia rei alicujus in subjecto idoneo; *Privatio* verò absentia ejusdem: vt *Visus* est Habitus, *Cæcitas* Privatio. §.6. *Definitio Privativorum.*

De Privativis ista observentur.

1 *Habitus & Privatio habent fieri circa idem subiectum.* Vnde Privatio propriè nō dicitur, nisi de subjecto capaci ipsius Habitus: & hominem rectè cœcum dicimus; lignum non item. §.7. *Canones privativorum.*

2 *Privatio non tribuitur subiecto nisi in tempore determinato.* Vnde catulum ante nonum diem cœcum non dicimus; nec infantulum calvum, aut edentulum.

3 *A privatione ad habitum non datur*

regressus. Non naturaliter; non à privatione perfectâ: Ea autem est, quæ actum simul tollit, & principia proxima Habitus, nec relinquit in subiecto nisi principia remota; vt *Mors*, *Cæcitas*.

§. 8. *Definitio Contradictoriorum.* Oppositio Contradictoria est inter terminos contradictorios. Sunt autem ea *Contradictoria*, quæ habent se expressè vt Affirmatio & Negatio: vt *Ens, non Ens*; *Homo, non Homo.*

§. 9. *Canones Contradictoriorum.* De Contradictoriis ista observentur.

1 *Contradictio est mensura omnis oppositionis*. Nam in omni oppositione virtualiter includitur contradictio, & eò maior omnis censetur repugnantia, quò magis accedit ad Contradictionem.

2 *Inter contradictoria non datur mediũ.* Neque Abnegationis, sive Subiecti (vnde illud, *Alterum contradictoriorum verificatur de omni Ente, & non Ente:*) neque participationis sive formæ.

Quæstiones hujus Capitis,

4 De

CAP. 16.

De Reliquis Post-Prædicamentis.

§. 1. *Modi prioris.*

PRius aliud alio dicitur quinque modis hoc versiculo comprehensis.

Tempore, Naturâ Prius, Ordine, Causâ, & Honore. Tempore prius est, quod est antiquius: vt *Romulus Catone*, & *Pergamus Româ*.

Naturâ prius est, quod non reciprocatur secundùm existendi consequentiam: vt *duo tribus, animal homine*, & simpliciter omne superius inferiore.

Ordine prius est, quod doctrinâ præcedit aut compositione: vt *litera syllabis, elementa mistis*, & simpliciter omne imperfectum aut simplex perfecto & composito. Dignitate prius est, quod est præstantius: vt *Rex subdito*. Et hic est alienissimus modus.

 Cau-

Causalitate prius est, quod alterius causa est: vt *Rationale Risibili. Sol lumine.*

§. 2. *Modi simul* Tot modis dicitur Posterius, quot Prius.

Simul ea dicuntur

Tempore; quorum productio est in eodem instanti: vt *homo & Risibile*. Secundariò etiam ea, quæ existunt in aliquo eodem tempore: vt *Cæsar & Pompeius.*

Naturâ; quæ ita convertuntur secundùm existendi consecutionem, vt neutrum sit causa alterius: vt *Duplum & Dimidium*; & omnia omninò relata.

Divisione; quæ idem divisum immediatè & æqualiter cōdividunt: vt *Homo & Bos*; *Rationale & Irrationale.*

§. 3. *Species motus.* Motus reperitur in quatuor prædicamentis; suntque ejus sex species. In *Substantiâ* Generatio & Corruptio; in *Quantitate* Augmētatio & Diminutio; in *Qualitate* Alteratio; in *Ubi* Motus Localis, seu Latio.

Generatio est motus à non esse substan-

tiæ

tiæ ad esse: *Corruptio* contrà, ab esse ad non esse. *Augmentatio*, à minore ad majorem quantitatem: *Diminutio* e contrà, à majore ad minorem. *Alteratio*, à contrariâ ad contrariam qualitatem. *Latio*, à loco ad locum.

Opponitur Motui *Privativè* Quies, & Speciali motui Specialis Quies: *Contrariè* verò alius motus. In *Substantiâ* quidem, generationi corruptio: in *quantitate*, auctioni diminutio; in *qualitate*, calefactioni frigefactio, &c. in *Vbi*, ascensui descensus, &c.

§. 4. *Modi habendi.*

Habere dicimur octo ferè modis: 1°, *vt habitum et affectionem*; 2°, *vt quantitatem*; 3°, vt *ea quæ sunt circa corpus*; 4°, vt *quæ sunt in parte*: 5°, vt *partem*; 6°, vt *in vase aut loco*: 7°, vt *possessionem*; 8°, & omnium impropriissimè, vt *vxorem*. Referuntur isti modi ad Prædicamēta, Primus *Qualitatis*; secundus *Quantitatis*; tertius & quartus *Habitus*; quintus *Substantiæ*; sextus *Vbi*; septimus & octavus *Relationis*.

Quæstiones hujus Capitis:

1°. *De quinq; modis Prioris.* P.

2. De

Cap. 17.

De Definitione.

§. 1. *Termini orti à primis.* EX terminis ſimplicibus *Primis*, qui in Prædicabilibus & Prædicamentis cõtinentur, alij oriuntur; *Orti* proinde dicti, qui non niſi mediantibus primis concipiuntur. Súntq; illi *Definitio*, & *Diviſio* præcipuè; tum deinde, quæ eis conjunctæ ſunt *Identitas*, & *Diverſitas*: quarum Identitas cum Definitione, Diverſitas cum Diviſione conjungitur.

§. 2. *Definitio Nominis.* Definitio eſt definiti (*ſeu nominis, ſive rei*) explicatio. *Nominis Definitio* eſt quæ vocis ſignificationem aliquomodo aperit: id quod fit duobus modis.

Vel

Vel per { Dictionem aliquam notiorē: vt *Machæra est gladius; Guerra est bellum.*
Etymologiā, sive nominis notationē: vt *Fides est, quādo fit quod dicitur; Solstitium est solis statio.* }

§. 3. *Definitio essentialis.*

Definitio rei perfecta & essentialis, quæ absolutè Definitio dicitur, est oratio explicans quid sit res; sive est definiti per terminos essentiales explicatio: vt, *Homo est Animal Rationale.* Est autem Definitum perpetuò *Species*: Termini verò essentiales, *Genus* & *Differentia*; secundariò etiam & *Proprium*, velut immediatè fluens ab essentiâ.

§. 4. *Canones definitionis essentialis.*

De Definitione observentur ista.

1 *Definitio verbis (quàm fieri potest) proprijs, perspicuis, vsitatis, & ab omni ambiguitate liberis exprimatur.* Vitiosæ proinde sunt definitiones, in quibus dictiones occurrunt *Metaphorica, Obscura, Obsoleta*, aut *Ambigua.*

2 *Definitio nihil contineat superflui:* vt quam imprimis brevitas commendat.

3 *Definitio sit adæquata definito.* Vitiosa ergo est, siqua aut laxior conveniat alijs à definito, aut angustior non conveniat om-

nibus

nibus sub definito.

§. 5. *Modus investigandi rerum definitiones.*

Genus proximum (sive Substantia definienda sit, sive Accidens) ex Tabulâ proprij Prędicamenti petendum est. Substantiarum etiam Differentias tabula Substantię sufficiet; quibus si (vt plerumq; fit) nomina desint, adhibenda sunt eorum loco Propria: vt *Equus est Animal quadrupes hinnibile.* Accidentium verò differentiæ sumendæ perpetuò ex horum aliquib' aut omnibus; sc: *Efficiente, Fine, Subiecto, Obiecto. Efficiens* est, quod mediâ actione aliquid efficit: *Finis* est, cujus gratiâ aliquid fit: *Subiectum* est, cui Accidens inhæret: *Obiectum* est, circa quod aliquid versatur. Accidentia itaque *Propria* definienda sunt per subiectum adæquatum, & causam efficientem; *Potentiæ* per subjectum, efficientem, & actum proprium qui habet rationem finis; *Habitus* per finẽ, & Objectum; *Actiones* per subjectum, objectum, efficientem, & finem; *Relationes* per subjectum, Terminum oppositum qui habet rationem objecti, Fundamentum quod habet rationẽ efficientis, & Finem. Et alia accidentia similiter.

§. 6. *Descriptionis modi.*

Definitio imperfecta, quę & *Descriptio*, est

est definiti per terminos non essentiales explicatio: fitq; multis modis. *Per causam* 1
efficientem de effectu in abstracto prędicatam, vt Dolor est solutio continui. *Per dif-* 2
ferentiam ad aliquod propinquum, vt, Frui est vti cum voluptate. *Per Analogiam* 3
aut similitudinem translatam; vt, Sol est mundi Oculus. *Per remotionem contrarij*; 4
vt Frigus est absentia Caloris. *Per circum-* 5
locutionem, à circumstantijs sumptam; quales ferè sunt Poëticæ Locorum, Rerum, aut Personarum descriptiones. Sunt & alij modi, qui tamen ad horum aliquos non ineptè reducantur: sicut & horum fortassis aliqui ad Definitionem Nominis.

Quæstiones hujus Capitis.

CAP

CAP. 18.

De D*ivisione.*

§.1. *Distinctio vocis ambiguæ.*

DIvisio est latioris in angustiora diductio. Quæ si sit *Nominis*, *Distinctio*; si *Rei*, *Divisio* magis propriè appellatur. Distinctio est *ambiguæ vocis in sua significata distributio*: vt Canis in piscem, domesticũ animal, & cœleste sydus. *Ambiguum omne priùs est distinguendum quàm definiendum*; aut alio quovis modo tractandum. Indistinctio enim parit continuas lites: nec aliter constabit quid, aut de quo agatur. Nec tamen semper excutiendæ sunt omnes significationum minutiæ: sed quæ sunt cum subiecto negotio coniunctæ; aut in quibus error contingere potest, si non distinguantur.

§.2. *Divisio perfecta.*

Divisio rei perfecta, est Totius alicujus propriè dicti in partes propriè dictas distributio.

Estq;

Estque ea triplex: sc.

Totius Universalis in partes Subijcibiles, vt Animalis in hominem & brutum: & hæc propriissimè dicitur *Divisio*.

Totius essentialis in partes Constitutivas, vt Hominis in corpus & animam: & hæc *Resolutio* non incommodè dici potest.

Totius Integralis in partes Integrantes sive Quantitativas, vt Corpus humanum in sua membra: & *hæc partitio* dicitur.

Totum perpetuò dicitur *Divisum*; partes, in quas dividitur, *Membra Dividentia*.

§. 3. *Canones Divisionis perfectæ.*

De perfectâ Divisione observentur ista

1 *Membra absorbeant totum* Divisum

2 Divisum *esto latius singulis suis membris, adæquatum universis*.

3 *Membra condividentia sint contra distincta, & opposita*: ita vt confundi nequeant, vel coincidere.

4 Divisio *fiat in membra proxima & immediata, &* (quàm fieri commodè potest) *paucissima*. Dichotomię sunt laudatissimę;

non

non tamen nimiùm superstitiosè & anxiè vbique venandæ, quod faciunt Ramæi.

§. 4. *Divisio imperfecta.* Divisio rei Imperfecta, est Totius improprij in partes improprias, vel Totius per accidens in partes per accidens distributio. Illo modo dividitur *Species infima in individua*; *& compositum artificiale in suas partes*: Hoc verò, *Subiectum in Accidentia*, vel è côtrà; *Effectus per suas causas*, vel è contrà; *Res* denique *omnes per obiecta, aut circumstantias suas.*

Quæstiones hujus Capitis.

CAP.

CAP. 19.

De Identitate & diversitate.

DEfinitioni conjuncta quodammodo est *Identitas*; Divisioni *Diversitas*. Est autem *Identitas* rerum convenientia, secundum quam aliqua quoquo modo dicuntur esse vna & eadem. *Diversitas* verò rerum distinctio, secundùm quam aliqua quoquo modo dicuntur differre. Quot modis dicitur *Idem*, tot modis & *Diversum*: vtrumq; sc. tribus; *Genere, Specie, & Numero*. §. 1. *Identitas & Diversitas.*

§. 2. *Generica.*

Genere { *Eadem sunt*, quæ sub aliquo eodem genere continentur. Sive proximo, & dicuntur *Eadem Genere proximo*; vt Homo & Brutum: sive remoto, & dicuntur *Eadem Genere* simpliciter; vt Homo & Lapis: sive Analogo, & dicuntur *Eadem Proportione*, vt Pes & Columna.

Differunt, quæ sub diversis generibus continentur.

 sive

non tamen nimiùm superstitiosè & anxiè vbique venandæ, quod faciunt Ramæi.

§.4. *Divisio imperfecta.* Divisio rei Imperfecta, est Totius improprij in partes improprias, vel Totius per accidens in partes per accidens distributio. Illo modo dividitur *species infima*

LOOSE BINDING

CAP. 19.

De Identitate & diversitate.

DEfinitioni conjuncta quodammodo est *Identitas*; Divisioni *Diversitas*. Est *Identitas* rerum convenientia, se[illegible] quam aliqua quoquo modo di[illegible] una & eadem. *Diversitas* verò distinctio, secundùm quam aliqua [illegible] modo dicuntur differre. Quot [illegible] dicitur *Idem*, tot modis & *Diver*[illegible] sc. tribus; *Genere, Specie,* [illegible] §. 1. *Identitas & Diversitas.*

Eadem sunt, quæ sub aliquo eodem genere continentur. [illegible] proximo, & dicuntur *Eadem Genere proximo*; vt Homo [illegible] Brutum: sive remoto, & dicuntur *Eadem Genere* simpliciter, vt Homo & Lapis: sive Analogo, & dicuntur *Eadem Proportione*, vt Pes & Columna. §. 2. *Generica.*

Differunt, quæ sub diversis generibus continentur.

Sive ita vt in nullo prorsus genere eodem conveniant, & dicuntur *Toto genere diversa*; vt homo, & Numerus: sive ita vt in aliquo saltem remoto conveniant, & dicũtur simpliciter *Genere Diversa*; vt Homo, & lapis.

Possunt ergo ea differre genere proximo, quæ sunt eadem genere remoto: sed nec quę sunt eadem genere proximo, possunt vllo genere differre; nec vllo genere esse eadem, quæ differunt toto genere.

§. 3. *Specifica.*

Specie

Eadem sunt, quæ sub eãdem infimâ specie continẽtur; vt *Socrates & Plato.*

Differunt, quæ aut ipsæ sunt infimæ contradivisæ species, aut sub eis continentur; vt *Homo & Equus*, *Socrates & Bucephalus.*

§ 4. *Numerica.*

Numero eadem sunt, quæ dicunt eandẽ rem singularem. *Differunt*, quæ diversum numerum constituunt. Quorum vtrumq; tribus modis contingit, sc. *Realiter*, *Formaliter*, & *Ratione.*

§. 5. *Realis.*

Realiter eadem sunt, quæ cùm dicant eandem-

andem rem singularem, habent tamen diversos conceptus definitivos.

Atque hæc sunt duplicia; vel

Per se, quando vnum non potest esse sine altero absq; contradictione; vt *Homo & Risibilis*: & dicuntur simpliciter *Eadem Realiter*.

Per accidens, quando habent se vel vt subiectum & Accidens, vt *Mel & Dulce*; vel vt Accidentia ejusdem subiecti, vt *Flavum & Dulce in Melle*: & dicuntur *Eadem Subiecto*.

Differunt verò *realiter*, quorum vnum potest esse sine alio absq; contradictione; vel sunt in diversis subjectis, aut diversa subiecta.

Formaliter eadem sunt, quæ habent eundem cõceptum definitivum; *Differunt*, quæ diversos. Vtrumq; *adæquatè*, vel *inadæquatè*. *Inadæquatè* ea simul & *eadem sunt & differunt formaliter*, quorum vnum includit conceptum alterius & aliquid amplius; vt *Homo & Animal*. *Adæquatè & Formaliter eadem sunt*, quæ habent eundem omninò conceptum ex parte rei, §. 6. *Formalit.*

 its

ita vt solâ evolutione definitionis differant; vt *Ensis* & *Gladius*, *Homo & Animal Rationale*; & quæcunq; in vniversum aut sunt diversa nomina ejusdem significationis, aut se habent vt Definitio & Definitum. *Adæquatè & Formaliter differunt* quæ habent conceptus omninò diversos, ita vt vnum nihil includat alterius in primo modo dicendi per se: vt *Homo & Risibile.*

§. 7. *Rationalis*

Ratione eadem sunt, quæ habent conceptum omninò eundem ex parte intellectus: vt *Homo est idem sibi ipsi*, & in vniversum quæcunq; sunt in tertio modo dicendi per se. *Ratione differunt*, quæ solâ operatione intellectus distinguuntur; vt in hac propositione *Homo est Homo*, termini differunt solùm ex parte nostri intellectus hac ratione sc. quòd primum ly *Homo est subiectum*, posterius *prædicatum*.

§. 8. *Æqualitas & similitudo.*

Identitati & Diversitati affines sunt *Æqualitas*, & *Inæqualitas*; *Similitudo* etiam, & *Dissimilitudo*. *Æqualia* sunt, quorũ quantitas est eadem: vt *decem & decem*. *Inæqualia* sunt, quæ differunt secundùm majorem & minorem quantitatem: vt *Quinq; & Decem*. *Similia* sunt, quæ conveniunt

veniunt vel in Qualitate, vel in Actione, aut Passione, aut Relatione consequente qualitatem: vt *Æthiops* & *Corvus*. *Dissimilia*, quę in aliquo istorum distinguuntur; vt *Cygnus & Corvus*.

Quæstiones hujus Capitis.

Fins Partis Primæ.

COMPENDII LOGICÆ

ARTIS PARS SECUNDA.

CAP. I.

De Propositionis Partibus.

SEcundum Mẽtis Actum dirigit ea Logicæ Pars, quæ *de Propositionibus* est. Est autem Propositio (quæ & Pronunciatum, & Effatum, & Enunciatio dicitur) *Oratio indicativa, congrua, perfecta, verum vel falsum significans sine ambiguitate.* Propositionis æternum & adæquatum ἀχώριστον est *Verum vel falsum significare.* Propositio, cui ambiguitas inest, (sive ea *Æquivocatio* sit, in voce aliquâ simplici, sive *Amphibolia*, in totâ syntaxi;) ante factam distinctionem non est vna, sed plures, proinde nec legitima. §. 1. *Propositionis definitio*

Partes Propositionis sunt tantùm duæ, *Nomen & verbum.* Nomen est *Vox significativa ad placitum sine tempore, cuius nulla pars separata aliquid significat, finita, recta:* vt Homo, Verbum est *vox significativa ad* §. 2. *Nomen & Verbum.*

 pla-

placitum cum tempore, cuius nulla pars separata aliquid significat, finita, recta : vt Currit. Est autem significare cum tempore, vltra principale significatum temporis etiam aliquod discrimen connotare, *præsentis sc: præteriti, aut futuri.* Logicis sola nomina recti casus, nomina; & verba indicativi modi, verba censentur, vt *Socrates, Currit*: reliqua Casus Nominum & Verborum appellantur, vt, *Socratis, Currere. Finita* Nomina & Verba sunt, quæ certũ aliquod significant: & *positivè* semper exprimuntur; vt, *Homo. Currit. Infinita*, quæ non: & exprimuntur *Negativè*; vt, *Non Homo, Non Currit.*

§. 3. *Partes syncategorematicæ.*

Sine complexione nominis & verbi nõ potest vlla fieri propositio : proinde ista duo sunt simpliciter necessaria ad propositionem, & dicuntur *Partes Categorematicæ* Reperiuntur tamen in propositionibus non rarò præter ista aliæ etiam voces, quæ *partes Syncategorematicæ* appellãtur: quibus sublatis, nihilominùs integra constabit Propositio: quæ tamen sæpenumerò permagni sunt momenti ad veritatem aut falsitatem Propositionis immutandã; qualia sunt *signa quantitatum, particula negativa*

tiva, quatuor principales modi, &c.

Nomen & Verbum sunt partes Propositionis *Verbales*; signant tamen *Reales*: vnde *partes signantes* dicuntur, sicut Reales (qui & Termini) *partes Signatæ*. Sunt autē Termini tres; *Subiectum, Prædicatum, Copula*: quorum Subiectum & Prædicatum à Nomine signantur, Copula à verbo. §.4. *Termini Propositionis.*

Subiectum (quod & Thema dicitur, & Suppositum) est *nomen illud præcedens copulam, cui prædicatum attribuitur*. Prædicatum (quod & Attributum, & Oppositū, & Adiectum dicitur) *est nomen illud sequēs copulam, quod Subiecto attribuitur*. Copula (sive vinculum verbale) *est verbum substantivum Prædicatum cum Subiecto connectens*. Vt in hac propositione *Homo est Animal*; ly *Homo* est subiectum, ly *Animal* Prædicatum, ly *Est* Copula. §.5. *Definitiones Terminorum.*

De his observentur ista.

1 *Subiectum & prædicatum æstimanda sunt ex ordine syntaxis, non loci.* Contingit enim multoties cryptica quędam partium propositionis inversio, quâ fit vt transpositis terminis prædicatum primo loco, novissimo subiectum collocetur, vt in hac §.6. *Canones terminorū.*

Salu-

Saluberrima res est abstinentia, ly *Abstinentia* est subiectum.

2 *Termini non semper omnes exprimuntur in propositione.*

Id quod contingit, cum aliquis terminus vel subintelligitur, vel in alio implicitè includitur. Cuiusmodi propositiones *Implicitæ* dicuntur: quæ vt *Explicitæ* fiant, supplendum est quod intelligitur, vt *Mediocria firma*, supple copulam *sunt*; & resoluendum siquid alteri includitur, vt *Socrates currit*, resolue verbum adiectivum in copulam verbi substantivi & participium, *est currens.*

Quæstiones hujus Capitis.

CAP.

CAP. 2.

De Suppositione Terminorum.

§. 1. *Definitio suppositionis.*

TErminis Propositionis respectu significationis accidunt *Suppositio, Ampliatio, & Restrictio*: quarum Suppositio ipsam significationem, reliquæ latitudinē potiùs significationis respiciunt. *Suppositio est acceptio termini in Propositione pro eo, quod quomodocunque significat.* Non est ipsa Significatio, sed determinatio significationis: & à significatione in eo differt, quod significatio sit *ipsius vocis*; suppositio verò *termini* compositi quodammodo ex voce vt materiali, & significatione vt formali.

§. 2. *Suppositio materialis & formalis.*

Vnde sequitur suppositionem aliā esse *Materialem, Formalem* aliam. *Suppositio Materialis* est quando terminus supponit pro suo materiali, sive pro ipsâ voce: *Formalis*, quando pro formali, sive pro re significatâ. Vt in istis, *Homo est dissyllaba dictio, Currit est Verbum*; ly *Homo*, ly *Currit* supponunt materialiter, & accipiuntur pro ipsismet vocibus: in istâ verò *Homo*

mo est Animal, ly *Homo* supponit formaliter, & accipitur pro re significatâ.

§. 3. *Propria & Impropria.*

Suppositio formalis alia est

Impropria; quando vox accipitur pro eo quod impropriè significat: vt in istâ, *Aquilæ captæ sunt*, ly *Aquilæ* supponit impropriè pro signis militaribus.

Propria; quando vox accipitur pro eo quod propriè significat: vt ly *Homo* in istâ, *Homo est Animal*.

Est autem Propria Vocis significatio ea, ad quam significandam vox primò est imposita: Impropria verò ea ad quam significandã vox à propriâ significatione transfertur per tropum.

§. 4. *Simplex & Personalis.*

Suppositio Propria aut *Simplex* est, aut *Personalis*. Vtraq; rursus aut *singularis termini*, *aut communis*. Suppositio simplex, est *acceptio termini singularis*, *vel cõmunis*, *præcise pro suo immediato significato*. Terminus singularis tunc cognoscitur supponere simpliciter, quando nõ possunt inferri sua superiora, vt ly *Socrates* in istâ, *Socrates est individuum*: non enim licet inferre, ergo *homo*, ergo *animal est individuum*,

um. Terminus verò communis tunc, quãdo non possunt inferri sua inferiora; vt ly *Homo* in istâ, *Homo est species*: non enim licet inferre, ergo *aliquis hominum singularium est species*.

§. 5. *Discreta & communis*.

Suppositio Personalis, est *acceptio termini etiã pro suis mediatis significatis*: quæ si sit termini singularis, *Discreta* dicitur; *Communis*, si communis. Terminus singularis tunc supponit personaliter, cum possunt inferri sua superiora; vt ly *Socrates* in istâ, *Socrates currit*: licet enim inferre; ergo *homo*, ergo *animal currit*. Terminus verò cõmunis tunc, cum possunt inferri sua inferiora; vt ly *Homo* in istâ, *homo currit*: licet enim inferre, ergo *aliquis singulariũ hominum currit*.

§. 6. *Suppositio Naturalis*.

Suppositio Communis vel *Naturalis* est, vel *Accidentalis*.

Suppositio Naturalis (quæ & Doctrinalis dicitur, quòd in docendis disciplinis eâ ferè vtamur,) est acceptio Termini communis, pro omnibus suis inferioribus, de quibus potest prædicari, sine certi temporis respectu: vt in istis, *Homo est Animal*, *Cælum est rotundum*; ly *Homo* & ly *cælum* supponunt naturaliter. Id quod fit in omnibus

nibus propositionibus quæ sunt æternæ veritatis in quibus vulgatum illud, *Copulam absolvi ab omni Nunc & Tunc.*

§.7. *Suppositio Accidentalis.*

Suppositio Accidentalis est acceptio termini communis pro omnibus suis inferioribus, non simpliciter, sed secundùm exigentiam certi temporis importati per adjectum: vt in istâ *homo currit*, ly *homo* supponit accidentaliter, pro singularibus hominibus tantùm qui nunc sunt, nō qui fuerunt aut erunt; & *consimiliter* in istis *homo curret, homo cucurrit*, mutatis mutandis. Id quod fit in omnibus propositionibus, quæ non sunt æternæ veritatis; in quibus *copula non absolvitur à Nunc & Tunc.*

§. 8. *Suppositio distributiva.*

Divisio ... quantitatum partium ... gorimaticas.

Suppositio Communis rursus quadruplex est; sc. *Distributiva, Copulata sive Collectiva. Determinata & Confusa*: quarum Distributiva & Collectiva resolvuntur in sua inferiora mediante conjunctione copulativâ; Determinata verò & confusa mediante conjunctione disiunctivâ. *Suppositio Distributiva* est cum terminus cōmunis signo vniversali affectus supponit pro omnibus suis inferioribus seorsim. Quod fit duobus modis;

vel

vel enim distribuitur *in*

Singula generum; cum terminus supponit pro singulis individuis sub se contentis: vt ly *Homo* in istâ, *Omnis homo est animal*, id est, omnis singularis homo.

Genera singulorum; cum terminus supponit non pro singulis individuis, sed pro singulis individuorum generibus seu ordinibus: vt ly *Vinum* in istâ, *Omne vinum venditur à Socrate*, id est, Omne genus vini.

§.9. *Distributiva resolutio*

Resolvuntur supponentia distributivè subsumendo singula inferiora, pro quibus supponunt, cũ altero termino propositionis seorsim, mediante cõjunctione copulativâ. Vt ista, *Omnis homo est animal*, resolvitur sic, *Iste homo est animal*, *& iste homo est animal*, &c. addendo ly *Animal* singulis seorsim: & ista, *Omne vinum venditur à Socrate*; resolvitur sic, *Hoc genus vini venditur*, *& illud genus vini venditur*, &c.

§.10. *Suppositio collectiva.*

Suppositio Copulata, sive Collectiva, est cum terminus communis signo vniversali affectus supponit pro omnibus suis inferioribus

oribus collectivè: vt ly *Elementa* in istâ, *Omnia Elementa sunt quatuor.* Collectivè autem supponentia resolvuntur, subsumendo singula inferiora, pro quibus supponunt, cum altero termino propositionis conjunctim, mediante coniunctione copulativâ, vt ista, *Omnia elementa sunt quatuor*; resolvitur sic, *Istud elementum, & istud, & istud, & istud sunt quatuor* addendo ly *quatuor* vniversis conjunctim; nam de singulis seorsim falsum esset.

§. 11. *Suppositio Determinata.* *Suppositio determinata*, est acceptio termini communis sine signo, vel cum signo particulari pro aliquo omnium suorũ inferiorum disiunctivè: vt in istis *Homo currit, Aliquis homo currit*, ly *Homo* supponit determinatè pro aliquo singularium hominum. Et resolvuntur hoc modo supponentia, subsumendo singula inferiora pro quibus supponunt, cum altero termino propositionis seorsim, mediante conjunctione disiunctivâ. Vt ista *Homo currit* resolvitur sic, *vel iste homo currit, vel iste homo currit* &c. addendo ly *Currit* singulis seorsim.

§. 12. *Suppositio Confusa.* *Suppositio confusa*, est acceptio termini communis sine signo vel cum signo particu-

ticulari pro omnibus suis inferioribus disjunctivè: vt in istis, *Navis est necessaria ad transfretandum, Aliqua Navis est, &c.* ly *Navis* supponit pro omni nave confusè. Et resolvuntur confusè supponentia, subsumendo singula inferiora, pro quibus supponunt, cum altero termino propositionis conjunctim, mediante conjunctione disiunctivâ. Vt ista. *Navis est necessaria* &c. resolvitur sic, *Vel ista Navis, vel ista, vel ista, &c. est necessaria*, addendo ly *Necessaria* vniversis conjunctim: nam de singulis seorsim falsum esset.

§. 12. *De Regulis suppositionũ*

Dictiones syncategorematicæ, & præcipuè quantitatum signa, terminorum suppositiones multis modis variant: de quibus vt & de resolutione suppositionũ *Summularij* satis operosè regulas tradiderunt. Sed quas Logicæ studiosus per attentam terminorum in propositione considerationem ex ijs quæ jam dicta sunt per se facilè observabit.

Quæstiones hujus Capitis,

F 3. De

Cap. 3.

De Ampliatione, & Restrictione.

§. 1. *Definitio Ampliationis & Restrictionis.*

AMpliatio termini est *dilatatio suppositionis eius vltra suum statum respectu temporis*. Restrictio verò, *eiusdem coarctatio citra suum statum*. Dicitur autem Terminus *habere statum suum*, cum supponit pro suis significatis præcisè secundùm exigentiam temporis in principali copulâ; vt in istâ, *Aliquis homo disputat*, ly *Homo* habet statum suum, & supponit præcisè, pro homine qui nunc est: *Ampliari* verò, cùm suppositio ejus extenditur ad plura; *Restringi*, cùm contrahitur ad pauci-

ciora significata, quàm pro exigentiâ temporis in principali copulâ.

§. 2. *Quinq; temporum differentia.*

Sunt autem *Temporis differentia*, prout hic spectantur, quinque: *Temporis* sc: *Præsentis*, *Præteriti*, *Futuri*, *Possibilis*, & *Imaginarij*. Secundùm harum differentiarum plures, aut omnes (*disjunctim*) cōtingit: terminum ampliari: atq; terminus sic ampliatus habet resolvi in sua significata secundùm eas, mediante conjunctione disjunctivâ. Est ergo *Ampliatio* quadruplex; prout *secundùm duas*, *tres*, *quatuor vel omnes* temporis differentias contingit terminum ampliari.

§. 3. *Ampliatio secundùm duo tempora*

Ampliatio prima est secundùm duas temporis differentias: quod etiam fit duobus modis. Primò, cum terminus ampliatur ad *præsentia* & *præterita*; quomodo ly *sedens* in istâ *Sedens surrexit* ampliatur, vt supponat pro eo qui sedet, aut sedebat: & ly *domum* in istâ *Destruo domum*, sc. quæ est, vel fuit. Altero, cum terminus ampliatur ad *præsentia* & *futura*; quomodo ly *Vivens* in istâ, *Vivens morietur*, ampliatur, vt supponat pro eo qui vivit aut vivet: & ly *domum* in istâ *Ædifico domum*: sc: quæ est, vel erit. Verba

Hæc regula est infirma ... [handwritten margin note]

ba præteriti temporis ſemper ampliant ſubjectum ad præſentia & præterita ; & futuri ad præſentia & futura : Termini *poſterioritatis*, aut *deſitionis* ampliant terminum cui applicantur ad præſentia & præterita; *inceptionis* verò aut *prioritatis* ad præſentia & futura.

§.4. *Ampliatio ſecundùm tria Tempora.*

Ampliatio ſecunda eſt ſecundùm tres differentias temporis; cum ſc. terminus ampliatur ad *præſentia*, *præterita*, & *futura*: quomodo ampliatur ly *Natus* in iſtâ *Omnis natus morietur*, ſc: qui eſt, fuit, vel erit natus. Verba futuri temporis hoc modo ſemper ampliant ſubjecta præteriti.

§.5. *Ampliatio ſecundùm quatuor tēpora.*

Ampliatio tertia eſt ſecundùm quatuor differentias temporis; cùm ſc: terminus ampliatur ad *præſentia*, *præterita*, *futura*, & *poſſibilia*: quomodo ly *Flos* ampliatur in iſtâ *Flos eſt corruptibilis*, ſc. qui eſt, fuit, erit, aut poteſt eſſe. Verbum *Poteſt*, & nomina ac adverbia illud includentia hoc modo ſemper ampliant ſubjecta.

§.6. *Ampliatio ſecundùm omnes temporis differentias.*

Ampliatio quarta, & maxima, eſt ſecūdùm omnes differentias temporis, cùm ſc: terminus ampliatur ad *præſentia*, *præterita*, *futura*, *poſſibilia*, & *imaginaria* quomodo ly *Opes* ſumitur in iſtâ *Avarus appetit*

opes,

opes, sc. quæ sunt, fuerunt, erunt, possunt esse, vel imaginari. Verba appetitus aut intellectus & similia hoc modo semper ampliant terminum cui velut objecto applicantur.

Restrictio, ampliationi contraria est; fitq; cùm status seu ampliatio termini ad pauciora supposita per aliquod additum contrahitur: sive illud additum sit Relativum pronomen, quæ copula implicationis appellatur, vt in istâ *Homo, qui est sapiens, cognoscit se*; sive adjectivum nomen, vt in istâ *Homo sapiens cognoscit se*; sive substantivum inferius, vt in istâ *Poeta Virgilius scribit*; sive casus obliquus, vt in istâ *Equus Socratis currit*: in quibus omnibus subjectum restringitur per illa quę adduntur, ad supponendum pro paucioribus. * §. 7. *Restrictio.*

§. 8. *Alienatio & Diminutio.*

Restrictioni affines sunt:

Alienatio; éstq; cum additum facit terminum cui additur supponere impropriè: vt in istâ *Homo pictus est in aulâ*, ly *Homo* alienatur per illud additum ly *Pictus*.

Diminutio; éstque cùm additum diminuit integram sig-

significationem termini cui additur: Vt in istâ, *Æthiops est albus dentibus*, ly *Albus* diminuitur per additum ly *dentibus*. Terminus diminutus appellatur *dictum secundùm quid*; non diminutus *dictum simpliciter*.

Quæstiones huius Capitis.

CAP. 4.

Cap. 4.

De Divisionibus Propositionis,

TRifariam dividitur propositio (quoad non restringitur ad certam materiam) sc. secundùm *substantiam*, *Qualitatem*, & *Quantitatem*. Triplici divisioni triplex aptatur questio, *Quæ*, quæstio Substantiç; *Qualis*, Qualitatis; *Quanta*, Quantitatis: vnde versiculus — §. 1. *Triplex divisio Propositionis.*

Quæ? Ca. vel Hyp. Qualis? Ne. vel Aff;
Vn. Quanta? Par. In. Sing.

Quoad Substantiam Propositio dividitur in *simplicem*, *sive Categoricam*; & *Cõpositã*, quç & Synecdochicè *Hypothetica*. *Simplex sive Categorica* est, quæ constat vnico subjecto, vnico prædicato, & vnicâ verbali copulâ; vt *Homo est Animal*. Ejus materia immediata, sũt simplices termini: forma, vnio terminorũ per verbũ. *Composita, seu Hypothetica latè sumpta*, est quæ constat ex pluribus Categoricis per conjunctionem vnitis; vt *Si homo sit Animal, tum homo est corpus*. Ejus materia immediata sunt Categoricæ Propositiones: forma, — §. 2. *Divisio Propositionis quoad Substantiam.*

ma, vnio Categoricarum per conjunctionem.

§. 3. *Propositio Pura, & Modalis.* Propositio Categorica *Pura est*, vel *Modalis*. *Pura, sive de inesse*, est in quâ prædicatum purè affirmatur vel negatur de subjecto; vt *Homo est animal*. Purè affirmatur aut negatur, quod simpliciter dicitur inesse, aut non inesse; hoc est, non expresso inessendi aut non inessendi modo: vnde & Propositio de inesse appellatur. *Modalis* est, in quâ exprimitur modus dispositionis prædicati cum subjecto; vt *Necesse est hominem esse Animal.*

§. 4. *Divisio Propositionis quoad Qualitatẽ vocis.* Quoad Qualitatem Propositio Categorica dividitur in *Affirmativam*, & *Negativam*: atq; iterùm in *Veram*, & *Falsam*. Quarum divisionum ista *Rei*, illa *Vocis* qualitatem respicit. Quæstio qualitatis de vocis qualitate intelligenda est, non rei. *Affirmativa* est, in quâ prædicatum de subjecto affirmatur; vt *Homo est Animal*: Negativa, in quâ negatur; vt *Homo nõ est lapis*. Qualitas propositionis æstimanda est penes principalem copulam: quæ si non afficiatur negatione, tota propositio erit affirmativa; sin afficiatur, negativa. Ista ergo est affirmativa, *Non animal est non ho-*

homo: negativa ista, *Homo non est lapis.* Notæ enim negationis *Non, &c*: nisi afficiant copulam, propositionem faciant licèt (ex altero, vel vtroque termino) *infinitam*, non faciunt *negativam*.

§. 5. *Divisio Propositionis quoad Qualitatem Rei.*

Propositio *Vera* est, quæ cum re convenit: sive quæ dicit id quod est esse, aut non esse quod nō est; vt, *Homo est animal, Homo non est lapis. Falsa*, quæ cum re dissentit: sive quæ dicit id esse quod non est, aut quod est non esse; vt, *Homo est lapis, Homo non est animal.*

§. 6. *Triplex Propositionis materia.*

Vt in Propositione cognoscatur Habitudo qualitatis ad qualitatem; qualitatis, sc: *Rei* ad qualitatem *Vocis*; notanda est materia propositionis diversa. *Materiam* dico, non *ex quâ*, illa enim sunt termini; sed *Circa quam*, quæ respicit significationem.

Estque ea triplex
- *Necessaria*; cum prædicatum ita convenit subjecto ex naturâ rei, vt non possit res aliter se habere: vt *Homo est animal.*
- *Impossibilis*; cum prædicatū ita repugnat naturę subjecti, vt non possit res ita se habere

habere: vt, *Homo est lapis*,

Contingens; cum prædicatum ita se habet indifferenter ad subjectum, vt ei naturaliter nec conveniat nec repugnet: vt, *Homo est doctus*.

§. 7. *Veritas & falsitas Propositionum quantùm ad materiam.*

In materiâ *Necessariâ*, propositiones affirmativæ semper sunt veræ, negativæ falsæ: vt ly *Homo est Animal* vera est, ly *Homo non est animal* falsa.

In materiâ *Impossibili*, propositiones affirmativæ semper sunt falsæ, negativæ veræ: vt ly *Homo est lapis* falsa est, ly *Homo non est lapis* vera.

In materiâ *Contingenti*, nec affirmativæ nec negativæ sunt semper veræ aut falsæ: vtræq; enim vel veræ esse possunt vel falsæ, vt *Homo est doctus*, *Homo non est doctus*.

§. 8. *Propositio Vniversalis*

Quoad Quantitatem, Propositio Categorica est *Universalis*, *Particularis*, *Indefinita*, vel *Singularis*. *Universalis* est, cujus Subjectum est terminus communis cum signo vniversali. Signa vniversalia sunt *omnis*, *nullus*, *vterque*, *neuter*, *&c*: vt *Omnis homo est animal*, *Nullus homo est lapis*. Signa vniversalia, quando faciunt subjectum

sup-

supponere *distributivè in singula generum* faciunt propositionem perfectè & simpliciter vniversalem: secundariò verò & imperfectè vniversalem, quando faciunt subjectum supponere *distributivè in genera singulorum*, vel etiam *collectivè*.

§. 9. *Particularis.*

Particularis Propositio est, cujus subjectum est terminus communis cum signo particulari. Signa particularia sunt *Aliquis, Quidam, Aliquis non, &c*: vt *Aliquis homo est doctus, Quidam homo nō est doctus*. Aliqua signa particularia faciunt propositiones, etsi nō vniversales, proximas tamē vniversali; vt *Plerique divites sunt avari*.

§. 10. *Indefinita.*

Propositio *Indefinita* est, cujus subjectum est terminus communis sine aliquo signo: vt, *Homo est animal, Homo non est doctus*. Indefinita in materiâ contingenti, æquipollet particulari; in necessariâ verò vel impossibili, vniversali. Indefinitarum præcipuus vsus est in propositionib⁹ quas vocant *de ideâ*; quibus non rectè apponitur vniversale signum, etsi æquipolleant vniversalibus, vt *Cælum est rotundum* indefinitè dicimus potiùs, quàm *Omne cælū* vniversaliter. Et in ijs, quæ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ significant, & sunt vniversalibus proximę: vt,

vt, *Divites sunt avari.* Et in ijs etiã in quibus subjectum supponit materialiter, vel etiam simpliciter; vt *Homo est nomen, Animal est genus*: istæ enim nec Vniversalibus æquipollent, nec particularibus, sed potiùs singularibus; nam ly *Homo*, & ly *Animal*, id est, *Hac vox Homo, hic terminus Animal*, sunt singularia.

§. 11. *Singularis.* Propositio *Singularis* est cujus subjectum vel est terminus singularis, vel terminus communis singularizatus. Vt *Socrates currit, Hic homo non est doctus.* Subjectum quovis (determinato) modo individuum facit singularem propositionem.

Quæstiones hujus Capitis.

CAP. 5.

CAP. 5.

De Oppositione Propositionum Categoricarum de inesse.

PRopositionum Categoricarum de inesse (secundùm quod instituitur vnius cum aliâ ejusdem subjecti & prædicati collatio) tres sunt affectiones, *Oppositio*, *Æquipollentia*, & *Conversio*: quarum Oppositio & Æquipollentia est inter duas Categoricas ejusdem ordinationis terminorum; Conversio verò diversæ. §. 1. *Triplex affectio Propositionis.*

Oppositio est repugnantia duarum propositionum Categoricarum in quantitate solâ, vel qualitate solâ, vel vtrâq; , eodem manente subjecto & prædicato. Ejus quatuor sunt Species; sc. *Contraria*, *Subcontraria*, *Contradictoria*, *Subalterna*: quarum Contraria & Subcontraria pugna est solius §. 2. *Oppositionis definitio, & species.*

us *Qualitatis*, Subalterna solius *Quantitatis*, Contradictoria *vtriusque*. In quibus omnibus, quò fiat oppositio legitima, cautè videndum ne non sint in vtraque oppositâ ijdem *termini*, idem *ordo terminorum*, eadem *significatio*, & respectu circumstantiarum idem omninò *significandi modus*.

§.3. *Oppositio contraria.* Oppositio *Contraria* est duarum propositionum vniversalium repugnantia in qualitate: vt, *Omnis homo currit*, *Nullus homo currit*. Possunt contrariæ ambæ esse simul falsæ (*in materiâ sc: contingenti*,) nūquam simul veræ: vnde sequitur, Ista est vera, *ergo* illa falsa; non è contrà.

§.4. *Oppositio Subcontraria.* Oppositio *Subcontraria*, est duarum propositionum particularium repugnantia in qualitate: vt *Aliquis homo currit*, *Aliquis homo non currit*. Possunt subcontrariæ ambæ esse simul veræ (*in materiâ sc: contingenti*,) nunquam simul falsę: vnde sequitur, Ista est falsa, *ergo* illa vera; non è contrà.

§.5. *Oppositio subalterna.* Oppositio (omnium minima) *Subalterna* est duarum propositionum affirmantium vel negantinm repugnantia in quantitate: vt, *Omnis homo currit*, *Aliquis homo currit*; *Nullus homo currit*, *Aliquis homo*

non

non currit. Istarum universalis dicitur *Subalternans*, particularis *Subalternata*. In veritate Subalternata sequitur Subalternantem; in falsitate subalternans subalternatam: unde sequitur, subalternans est vera, ergo subalternata, & non è contra; atque iterum, subalternata est falsa, ergo subalternans, & non è contrà.

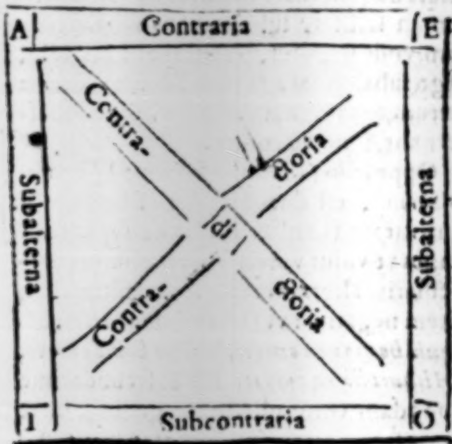
Oppositio (omnium maxima) *Contradictoria*, est duarum propositionum in quantitate simul & qualitate repugnantia; ita ut unius universalis, & alterius particularis, altera necessariò sit affirmativa, altera negativa: ut *Omnis homo currit, Aliquis homo non currit, Nullus homo currit, Aliquis homo currit*. Est & secundarium quoddam contradictionis genus, inter binas singulares; (ut, *Socrates currit, Socrates non currit:*) atq; inter binas indefinitas, sive illę sint de ideâ, (ut, *Cœlum est rotundum, Cœlum non est rotundum*;) sive de subjecto supponente materialiter, vel simpliciter, (ut, *Homo est Species, Homo non est Species.*) Quarum omnium lex una communis est: Impossibile esse contradictorias in quavis materiâ ambas esse simul vel veras, vel falsas.

§.6. *Oppositio Contradictoria.*

Op-

§.7. *Schema oppositionum, & versiculi*

Oppositionis doctrinam hujusmodi ferè schemate oculis subijciunt.

Schemati memoriæ juvandę ergô versiculos adiicimus.

Androgei *contradicunt*, *cõtraria* Magnes, Fio *subcõtraria sunt*, Capiendo *subaltern.* Vtrobique, & in angulis schematis, (vbi Contraria ad summum, ad imum subcontraria, ad vtrumq; latus Subalterna, Contradictoria ad oppositos angulos col-

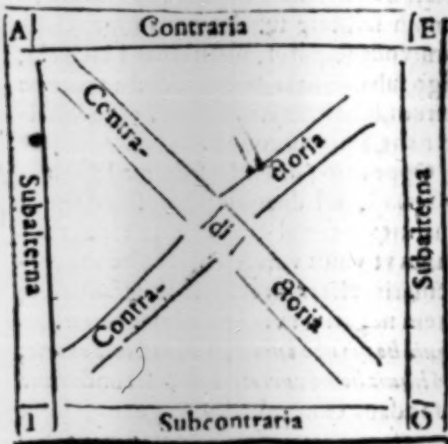
collocata sunt;) & in vocabulis versiculorum fictitijs *Androgei, Magnes, Fio, Capiendo,* quatuor vocales *A. E. I. O.* signant quatuor propositionum differentias ex variâ complexione quantitatis & qualitatis ortas: quârum *A* valet *Omnis*, & notat universalem affirmativam; *E Nullus*, & notat universalem negativam; *I Aliquis*, & notat particularem affirmativam; *O Aliquis non*, & notat particularem negativam: juxta vulgares rythmos

Asserit A, *negat* E; *sed universaliter ambæ:*
Asserit I, *negat* O; *sed particulariter ambo.*

Quæstiones hujus Capitis.

§.7. *Schema oppositionum, & versiculi*

Oppositionis doctrinam hujusmodi ferè schemate oculis subijciunt.

Schemati memoriæ juvandę ergô versiculos adiicimus.

Androgei *contradicunt, cōtraria* Magnes,
Fio *subcōtraria sunt*, Capiendo *subaltern.*
Vtrobique, & in angulis schematis, (vbi Contraria ad summum, ad imum subcontraria, ad vtrumq; latus Subalterna, Contradictoria ad oppositos angulos col-

collocata sunt;) & in vocabulis versiculorum fictitijs *Androgei, Magnes, Fio, Capiendo;* quatuor vocales *A. E. I. O.* signant quatuor propositionum differentias ex variâ complexione quantitatis & qualitatis ortas: quârum *A* valet *Omnis*, & notat vniversalem affirmativam; *E Nullus*, & notat vniversalem negativam; *I Aliquis*, & notat particularem affirmativam; *O Aliquis non*, & notat particularem negativam: juxta vulgares rythmos

Asserit A, *negat* E; *sed vniversaliter ambæ:*
Asserit I, *negat* O; *sed particulariter ambo.*

Quæstiones hujus Capitis.

Cap. 6.

De Æquipollentiâ earundem.

§. 1. *Definitio Æquipollentiæ.*

ÆQuipollentia communiter sumpta est duarum propositionum verbotenus quoquomodo discrepantium omnimoda in sensu conspiratio. Quomodo propositio de prædicato tropico æquipollet propositioni de prædicato proprio; vt ista, *Socrates est vulpes*, huic, *Socrates est versutus*: etsi tropicum quàm proprium majorem ferè habeat Emphasin. Sed in præsenti strictiùs sumitur Æquipollentia; estque *duarum propositionum oppositarum per adventum negationis reconciliatio in quantitate, & qualitate, tùm vocis, tùm rei.*

§. 2. *Eius fundamentum.*

Fundamentum hujusmodi æquipollentiæ est *natura negationis*; cuius apud Latinos (Græcis enim alia longè ratio est Negationis & Æquipollentiæ) ea vis est, vt totum id neget, quodcunq; post se reperit, quamvis sit vel altera negatio: vnde illud *Duæ negationes faciunt affirmativā vnam.* Pro triplici ergo Negationis dispo-

positione triplex erit Æquipollentiæ ratio: cujus vniversa doctrina vnico hoc versiculo continetur.

Præ, contradict. Post, contrar. Præ, postq. subaltern. In quo versiculo ly *Præ* & *Post* significant præpositionem vel postpositionem (prout casus exigit) particulæ negativæ *signo* simul & *subiecto*.

Regulæ æquipollentiarum sunt tres. §. 3. *Æquipollentiarum Regula.*

1 Alterutri *Contradictoriarum* præposita negatio facit eam æquipollere suæ contradictoriæ. Æquipollent ergo ista, *Non Omnis, Aliquis non; Non nullus, Aliquis; Non aliquis, Nullus; Non aliquis non, Omnis.*

2 Alterutri *Contrariarum* postposita negatio facit eam æquipollere suæ contrariæ. Æquipollent ergo ista, *Omnis non, Nullus; Nullus non, Omnis:* etsi idoneorum in linguâ Latinâ authorum freqnentior vsus effecerit jamdiu, vt ly *Omnis nō* (perinde ac ly *Non omnis* (valeat *Aliquis non* haud infrequentiùs quàm *Nullus*. Quod imprimis tyronibus observandum moneo; quos in scholis sæpissimè contingit ad ista minùs attentos facilè decipi, atq; miserrimè hærere in pice.

 3 Al-

3 Altervtri *Subalternarum* præpositа simul & postposita negatio facit eam æquipollere suę oppositæ. Æquipollent ergo ista, *Non omnis non*, *Aliquis*; *Non aliquis non*, *Omnis*; *Non nullus non*, *Aliquis non*. *Subcontraria* reconciliandæ essent omninò quomodo contrariæ, postponendo sc: negationem, si vsus linguæ ferret: sed cùm negatio neutri commodè postponi possit subcontrariarum (non *affirmanti*, quòd sic eadem esset cum suâ oppositâ, non sensu modò, sed & verbis; nec etiam *neganti*, quòd sic admitteretur immediatus concursus duarum negationum:) de earum conciliatione nulla datur regula.

Quæstiones hujus Capitis.

CAP.

CAP. 7.

De Conversione earundem.

§. 1. Definitio Conversionis.

COnversio est mutatio subjecti in locum prædicati & è converso, manente eâdem qualitate propositionis. In omni conversione legitimâ requiruntur duo, *Commutatio* sc. terminorum (nõ quoad voces, sed) quoad ordinem; & *Illatio* convertentis ex conversâ. Est autẽ propositio *Conversa* illa, cujus termini transponuntur; *Convertens* verò ea, quæ ex tali transpositione terminorum infertur. In omni conversione cavendum, ne termini mutilati pro integris inferantur: vnde nõ sequitur, *Aliquis homo videt cœcum*, ergo *aliquis cœcus videt hominem*; sed inferendum est, ergo *aliquod videns cœcum est homo.*

§. 2. Species Conversionis.

Conversionis tres sunt species; *Simplex*, *Per accidens*, *Per contrapositionem*. Atq; his tribus modis omnes propositiones possunt quidem converti; sed non ita, vt fiat debita illatio. Conversio simplex & per contrapositionem sunt æquales;

Per accidens est inæqualis: Simplex & Per accidens sunt finitæ; Per contrapositionem est infinita. Doctrina legitimæ Conversionis hoc disticho comprehenditur.

§. 3. *Conversio simplex.*

Feci *simpliciter convertitur*; Eva *per Acci.* Cato *per contra: sic fit conversio tota.*

Conversio Simplex est mutatio subjecti in locum prædicati, & è contrà, manente eâdem quantitate & qualitate. Hoc modo convertuntur *Universalis Negativa* in vniversalem negativam, & *Particularis affirmativa* in particularem affirmativam: notatæ *per* vocales *E, I,* in ly *Feci*, vt, *Nullus homo est lapis*, ergo *nullus lapis est homo*; *Aliquis homo est tyrannus*, ergo *aliquis tyrannus est homo.*

§. 4. *Conversio per accidēs.*

Conversio per Accidens sive *Attenuata*, est mutatio subjecti in locum prædicati, & è contrà, manente eâdē qualitate, sed mutatâ quantitate: vnde & *inæqualis* conversio dicitur. Hoc modo convertitur *omnis propositio vniversalis* in particularē ejusdē qualitatis: quod notatur per vocales *E. A.* in ly *Eva*. Vt, *Omnis homo est animal*, ergo *Aliquod animal est homo*; *Nullus homo est lapis*, ergo *Aliquis lapis non est homo.*

Con-

§.5. *Conversio per contrapositionem.*

Conversio per Contrapositionem est mutatio subjecti in locum prædicati,,& è cõtrà, manente eàdem quantitate & qualitate, sed mutatis terminis finitis in infinitos. Hoc modo convertuntur *Universalis affirmativa* in universalem affirmativam, & *Particularis negativa* in particularem negativam: notatæ per vocales, *A.O.* in ly *Cato*, Vt, *Omnis homo est animal*, ergo *Omne non animal est non homo*; *Aliquis homo nõ est tyrannus*, ergo *Aliquis non tyrannus non est non homo.*

Quæstiones hujus Capitis.

Cap. 8.

De Modalibus.

§. 1. *Modorum Numerus.* MOdus est determinatio compositionis in propositione respectu materiæ. Sunt autem modi quatuor, *Necesse, Impossibile, Cōtingens, & Possibile.* Quòd verò aliqui addunt *Verum & Falsum, Per se & Per accidens*, id minùs rectè fit: *Verum* enim & *Falsum* determinant propositionis qualitatem magis, quàm quantitatem ratione materiæ; *Per se* verò & *Per accidens* ad ista reducuntur, *Per se* ad Necessarium, *Per accidens* ad Contingens.

§. 2. *Definitio Propositionis modalis.* *Propositio modalis* est quæ aliquo istorum modorum afficitur. In omni propositione modali duo sunt; *Modus*, & *Dictum*. *Dictum* est propositio Categorica de inesse cui modus attribuitur; *Modus* est determinatio ejus ad materiam: proinde Dictum habet rationē subjecti, Modus prædicati, Vt in istâ *Necesse est hominem esse animal*, ly *Homo est animal* Dictum est, & habet rationē subjecti; ly *Necesse* Modus,

&

&(quamvis loci ordine prior) habet rationem prædicari.

Modus enunciari potest vel adjectivè, vt *Necesse est hominem esse animal*; vel ad verbialiter, vt *Homo necessariò est animal*; vel verbaliter, vt *Contingit Socratem currere*: potestque collocari vel in principio, vt in primo; vel in medio, vt in secundo exemplo; vel in fine, vt *Hominem esse animal necesse est*. & potest efficere sensum vel *compositum*, cum partes dicti intelliguntur in eodem tempore; vel *divisum*, cùm in diverso: vt *Possibile est sedentem stare*; quod est falsum in sensu composito, verum in diviso. §. 3. *Ratio exprimendi modos.*

Necessarium est, quod non potest aliter esse; vt *hominem esse animal*: & habet vim vniversalis affirmativæ. *Impossibile est*, quod non potest ita esse; vt *hominem esse lapidem*: & habet vim Vniversalis negativæ. *Contingens est*, quod ita est, sed potest non esse; vt *Socratem philosophari*: & habet vim particularis affirmativæ. *Possibile est*, quod non ita est, sed potest esse; vt *aquam esse calidam*: & habet vim particularis negativæ. §. 4. *Definitiones & vis modorum.*

Quantitas modalium, si attendatur penes §. 5. *Quantitas Modalium.*

nes *Dictum*, (& est quantitas *materialis*) est omninò vt in Categoricis puris: sin penes *Modum* (& est *formalis*) ea *Vniversalis* est quę habet modum vniversalem *Necesse*, vel *Impossibile*; *particularis* quæ particularem, *Contingens*, vel *Possibile*: vt ista, *Impossibile est aliquem hominem esse lapidē*, particularis est ex parte *Dicti*, ex parte *modi* vniversalis.

§. 6. *Qualitas Modalium.*

Qualitas similiter, si attendatur penes Dictum, est vt in Puris: si penes *modum*, ea affirmat quæ habet modum affirmantem, *Necesse*, vel *Contingens*; ea negat quæ negantem, *Impossibile*, vel *Possibile*: sin penes *totam modalem*, ea negativa est in quâ modus formaliter negatur; affirmativa, in quâ non. Vt ista *Impossibile est hominem non esse animal*, est negativa *ex parte dicti*, negativa etiam *ex parte modi*; sed *secundùm se totam* affirmativa.

§. 7. *Veritas & falsitas modalium.*

Modalis omnis vera est necessaria, falsa omnis impossibilis; nec datur medium. De *Necessario* vera est, cujus materia necessaria est: falsa, cujus materia est impossibilis, vel contingens. De *Impossibili* vera est, cujus materia est impossibilis: falsa, cujus materia est Necessaria, vel Contingens.

De

De *Contingenti* vera est, cujus materia est contingens: falsa, cujus materia est necessaria, vel impossibilis. De *Possibili* vera est, cujus materia est necessaria vel contingẽs; falsa, cujus materia est impossibilis.

§.8. *Oppositio & Æquipollentia Modalium.*

Modalium *Oppositionem* & *Æquipollẽtiam* fictitijs quibusdam vocabulis expressere Logici; *Purpurea, Iliace, Amabimus, Edentuli.* Quatuor cujuslibet vocabuli syllabæ quatuor modos ita significant; vt *Possibile* primę, *Contingens* secundę, tertię *Impossibile*, *Necessarium* quartæ respondeat: Quatuor verò vocalium quæ in istis sunt dictionibus, *A* notat vtrumq; (dictũ sc: & modum) affirmari; *V* vtrumq; negari; *E* affirmari modum, negari dictum; *I* negari modum, dictum affirmari: juxta versus

§.9. *Schema oppositionis & Æquipollentia modalium.*

Destruit V *totũ; sed* A *confirmat vtrũq;*
Destruit E *dictum; destruit* I *que modum*

Quibus præmissis, totum negotium sine regularum ambitu ex subjecto schemate conspici potest.

Pur-

Pur-	*Non possibile non*	*Non possibile*	I-
pu-	*Non contingens non*	*Non contingens*	li-
re-	*Impossibile non*	*Impossibile*	a-
a	*Necesse*	*Necesse non*	ce
A-	*Possibile*	*Possibile non*	E-
ma-	*Contingens*	*Contingens non*	den-
bi-	*Non impossibile*	*Non impossibile non*	tu-
mus	*Non necesse non*	*Non necesse*	li

§. 10. *Expositio Schematis.*

In quo schemate æquipollent quæ vnâ aliquâ dictione continentur: opponuntur verò ad *imum, summum, latera,* & *oppositos angulos* eodem prorsus modo, quo contingere in puris Categoricis oppositionẽ ostensum rectò est suo loco. Contrariantur ergo *Purpurea, Iliace*: Subcontrariantur *Amabimus*, *Edentuli*: Contradicunt *Purpurea, Edentuli*; atq; iterum *Iliace, Amabimus*: subalternantur *Purpurea, Amabimus*, atq; iterum *Iliace, Edentuli*. Respice (bone lector) purarum oppositiones & æquipollentias: ne actum agatur.

De *Conversione* verò *Modalium* nihil hic præcipio: nec enim libet subtilitatibus parùm necessarijs, plúsque habituris operæ

peræ quàm fructus, creare studiosis molestiam inutilem.

Quæstiones hujus Capitis.

CAP. 9.

De Exponibilibus.

§. 1. *Propositiones Exponibiles.*

SVnt præter has, & aliæ etiam *secundariò dictæ Modales:* in quibus dispositio prædicati cum subjecto suo quodammodo determinatur syncategorematicâ aliquâ

quâ particulâ, sed minùs nobili. Summularij *Exponibiles* proptereà vocant, quòd, obscuræ cùm sint, habeant singulę per alias plures magis perspicuas (quæ eminenter in eis côntinentur) exponi. In ijs præcipuè sunt *Exclusiva, Exceptiva, & Reduplicativa*: Reliquas, quòd exigui sint vsus, memores Compendium esse quod scribimus, facilè negligimus.

§.2. *Propositio Exclusiva.*

Propositio *Exclusiva* est, in quâ reperitur syncategorema exclusivum, (qualia sunt *solùm, tantùm, præcisè, &c.*) Vt, *Solùm homo est rationalis.*

ĕstq; ea exclusiva vel

- *Prædicati*; cum signum exclusivum tenetur ex parte prædicati, & determinat illud: vt, *Elementa sunt tantùm quatuor*, & dicitur *Propositio de excluso extremo.*
- *Subiecti*; cùm signum exclusivum tenetur ex parte subjecti, & modificat totam propositionem: ut *Tantùm homo est risibilis*, & dicitur absolutè *Propositio exclusiva.*

§.3. *Expositio Exclusivæ.*

Propositio *de excluso extremo* exponitur

tur auferendo signum, & removendo à prædicato quemcunq; alium numerum, aut rem, provt casus exigit: vt ista, *Elementa sunt tantùm quatuor*, exponitur sic, *Elementa sunt quatuor, & non plura*. Propositio *exclusiva subiecti*, etsi possit aliter, simplicissimè tamen exponitur per vniversalē affirmativam de transpositis terminis: vt ista, *Solus homo est risibilis*, exponitur sic, *Omne risibile est homo*; & consimiliter de reliquis, mutatis mutandis.

§. 4. *Propositio Exceptiva*.

Propositio *Exceptiva* est, in quâ reperitur syncategorema exceptivum, (qualia sunt *nisi, præterquam, præter, excepto, &c.*) Vt, *Omne animal, præter hominem, est irrationale*. In omni exceptione legitimâ terminus exceptus debet esse angustior termino excipiente, sive à quo fit exceptio; & sub eo contineri; ac etiam terminus excipiens supponere distributivè.

§. 5. *Expositio Exceptivæ*.

Exponitur exceptiva per duas exponētes, quarum prior debet esse ejusdem quātitatis & qualitatis de termino excluso in subjecto cum ipsâ exceptivâ; altera diversæ & quantitatis & qualitatis, in quâ subjectum sit terminus exceptus, prædicatum

idem

idem quod totius exceptivæ; vt ista *Omne animal, præter hominem, est irrationale*, exponitur per istas *Omne animal aliud ab homine est irrationale*, & *Aliquis homo non est irrationalis*: & eodem modo reliquæ, mutatis mutandis.

§. 6. *Propositio Reduplicativa.*

Propositio *Reduplicativa* est, in quâ reperitur syncategorema Reduplicativum, (qualia sunt *quà*, *quatenus*, *inquantum*, &c.) vt, *Homo quà homo est rationalis*: dicitur & *Restrictiva*, vel *Limitativa Propositio*.

Reduplicatio alia est

- *Uniformis*, quæ & *simplex sive Specificativa* dicitur; cũ fit reduplicatio secundùm idem nomen, vt, *Homo quà homo, est rationalis*, atq; ista reduplicatio non fit nisi in essentiali prædicatione, vbi prædicatum convenit subjecto *quatenus ipsum*.
- *Difformis*, sive *composita*; cum fit reduplicatio per diversum nomen: sive id fit generis, & *Generica* dicitur, vt, Homo quà *animal est sensibile*; sive partis, & *Partialis*, vel

vel Synecdochica dicitur, vt *Homo quantùm ad animam est immortalis*; sive Accidentis, & *Accidentalis* dicitur, vt, *Socrates quatenus philosophus disputat.*

Exponitur Reduplicativa per quatuor exponẽtes; quarum prima principale prædicatum attribuit subjecto, secunda reduplicativum attribuit subjecto, tertia prædicatum principale vniversaliter attribuit reduplicativo, quarta est causalis inferens principale prædicatum ex reduplicativo vt ista, *Homo quà animal est sensibile*, exponitur per istas, *Homo est sensibilis*; & *Homo est animal*, & *Omne animal est sensibile*, & *Quia aliquid est animal, ipsum est sensibile.* Consimiliter de negativis & alijs omnibus, mutatis mutandis. Ita secundùm *Summularios*: sed expeditiùs res tota peragetur, nec minus commodè, exponendo simpliciter per vnam tantùm causalem; sic ista, *Homo quà animal est sensibile*, exponetur sic, *Quia homo est animal, propterea est sensibilis.* §. 7. *Expositio Reduplicativa.*

Quæstiones hujus Capitis.

CAP. 10.

De Hypotheticis.

§.1. *Hypothetica in genere* PRopositio *Composita*, sive *Hypothetica latè*, est quæ constat ex pluribus Categoricis per conjunctionem aliquam vnitis. Estque ea duntaxat triplex: *Conditionalis*, sive hypothetica strictè, *Copulativa*, & *Disjunctiva*. *Causalis* enim, & *Rationalis* ad Conditionalem; *Adversativa*, & *Comparativa*, & *significativa loci aut temporis* ad Copulativam referuntur.

§.2. *Conditionalis.* Propositio *Conditionalis*, sive *Hypothetica strictè* est in quâ plures Categoricæ vniuntur per conjunctionem Conditionar

onalem; vt *Si homo sit rationalis, est risibilis*. Referuntur huc Causalis; vt *Quia homo est rationalis, est risibilis*. & Rationalis, vt, *Homo est rationalis, ergo risibilis*; nisi Rationalis argumentationibus potius annumeranda sit, vtpote apertum Enthymema, quàm propositionibus. Omnis cõditionalis habet vim illativam: vnde Categoricarum prior, quæ habet rationem inferentis, *Antecedens*; posterior, quæ illatæ, *Consequens* dicitur.

§.3. *Copulativa.*

Propositio *Copulativa est*, in qua plures Categoricæ vniuntur per conjunctionem copulativam, vt, *Homo est rationalis & brutum irrationale*. Referuntur huc Adversativa; vt *Socrates, etsi non sit orator, est tamen Philosophus*: & Comparativa; vt *Socrates tàm est doctus, quàm Plato*: & Significativa loci, vt, *Vbi Socrates legit, Plato disputat*; aut temporis, vt, *Dum Socrates legit, Plato disputat*.

§.4. *Disiunctiva*

Propositio *Disiunctiva est*, in qua plures Categoricæ vniuntur per conjunctionem disiunctivam; vt, *Aut dies est, aut nox est*.

§.5. *Veritas & falsitas conditionalis.*

Veritas & falsitas *Conditionalis* non pendet ex veritate aut falsitate partium,

vel vnius, vel vtriusque, sed ex bonitate aut malitiâ consequentiæ. Proinde *vera* est, in quâ consequens sic ab antecedente dependet, vt sit necessaria consecutio, licet alterum vel vtrumq; sit falsum; vt, *Si homo est lapis, est insensibilis*: *falsa* in quâ non est necessaria consecutio consequentis ex antecedente, licet vtrumq; sit verũ; vt, *Si Sol lucet, Socrates currit*. Sed in *Causali* præter necessitatem consequendi, requiritur veritas vtriusq; partis, atq; vlterius etiam vt veritas Antecedentis sit causa veritatis consequentis; vt, *Quia sol lucet, dies est*: quod supponit vtrumq;, sc. & lucere solem, & diem esse, ac insuper illud esse causam hujus.

§. 5. *Veritas & falsitas copulativa & Disiunctiva*

Veritas *Copulativa* pendet ex veritate omnium partium: proinde *vera* est cujus omnes partes sunt veræ; vt *Socrates est homo, & animal, & corpus*: *falsa*, cujus aliqua pars falsa est, licet reliqua sit vera; vt, *Et dies est, & nox*. Veritas *Disiunctiva* pendet ex veritate alicujus partis. Proinde *vera* est, cujus vna aliqua pars est vera, licèt reliqua sit falsa; vt, *Aut dies, aut nox est*: *falsa*, cujus omnes partes sunt falsæ; vt, *Socrates vel est asinus, vel lapis*.

Hy-

§. 6. *Oppositio Hypotheticarum.*

Hypotheticæ Quantitatem non habẽt propriè, nec qualitatem, præter quas à suis Categoricis habent; proinde nec eas hebent oppositiones, nec æquipollentias quas Categoricæ. Vnius tantùm sunt capaces oppositionis *Contradictoria*, quę fit pręposità particulâ negationis toti Hypotheticæ: vnde isti, *Si Socrates currit, est animal*, contradicit ista, *Nō si Socrates currit, est animal.* Pari modo se habet & in Copulativis, ac Disiunctivis.

Quæstiones huius Capitis.

Finis partis Secundæ.

COMPENDII LOGICÆ

Artis Pars Tertia.

Cap. I.

De Argumentatione.

Discursus tertius humanæ mentis actus, & perfectissimus est: eum dirigit tertia Logicæ pars quæ tradit instrumenta discursus, *Argumentationem*, & *Methodum*; quarum Argumentatio discurrit inferendo, Methodus ordinando. §.1. *Discursus duplex.*

Argumentatio est *oratio problemati per illationem faciens fidem. Problema* est propositio quæsita sive quæstio, quæ probanda est: quæ eadem postquam illativè probata est *Conclusio* dicitur, & sequitur notam illativam. Quod eandem præcedit totum, dicitur *Antecedens*, & infert *Consequens* sive *Conclusionem*. Nota illativa est communiter *Ergo*; interdum dictio aliqua ei æquivalens; vt *Igitur*, *Proinde*, *&c*: & in eâ consistit Argumentationis nexus omnis; etsi quandoq; ad sermonis elegantiam non exprimatur. §.2. *Definitio Argumentationis.*

§.3. *Consequentia duplex.*

Consequentia alia est

Materialis; quando Consequens infertur ex Antecedente, non propter modum colligendi, sed solâ vi terminorum qui sunt *materia* argumentationis: vt, *Socrates est risibilis*, ergo *aliquis homo est rationalis* Non enim teneret similis consequentia mutatis terminis sic, *Socrates est risibilis*, ergo *aliquis homo currit*.

Formalis; quando consequens infertur ex antecedẽte propter ipsum modũ colligendi, qui est *Forma* argumentationis: vt, *Omne rationale est risibile*, *Omnis homo est rationalis*, ergo *omnis homo est risibilis*. Teneret enim similis consequentia in quibuslibet terminis, eodẽ modo dispositis, quantumlibet aliàs dissentaneis.

§.4. *Principia bonæ consequentiæ.*

Principia generalia bonæ consequentiæ sunt ista duo. *Ex vero nil nisi verum sequitur*: proinde nec falsum nisi ex falso sequi

qui potest, *Ex falso & falsum sequi potest, & verum* : vnde sequitur Consequens verum posse inferri vel à falso, vel à vero antecedente. Hinc versus

Ex falsis falsum, verúmq; aliquando sequetur.
Ex veris possunt nil nisi vera sequi.

Argumentatio potest considerari vel *quoad formam* & modum colligendi, quæ generalior est consideratio ; vel *quoad restringitur ad certam materiam*, vt suo loco videbitur. Argumentationis species solēt assignari quatuor; *Syllogismus, Inductio, Enthymema, Exemplum* : sed ad duas omninò possunt referri ; cùm Enthymema nō sit nisi *syllogismus* quidam *imperfectus*, nec Exemplum nisi *imperfecta Inductio.* Quin & minùs principales quæ vocantur Argumentationes, aut nullius sunt vsus, aut ad Syllogismum reducuntur : vt *Sorites* , & *Dilemma*, qui sunt syllogismi quidam redundantes; Sorites *Categoricus*, Dilemma *Hypotheticus.* §. 5. *Argumentationis species.*

Quæstiones hujus Capitis.

1ª. *De definitione Argumentationis.p.*

2ª. *De*

Cap. 2.

De Partibus Syllogismi.

§. 1. *Definitio Syllogismi.*

SYllogismus est *oratio, in quâ, quibusdam positis & concessis, necesse est aliud sequi præter, & propter ea, quæ posita sunt & concessa.* Est is duplex. *Categoricus,* cujus omnes propositiones sunt Categoricæ; & *Hypotheticus*, cujus aliqua saltem est hypothetica latè. Vtriusque potest cōsiderari tùm *materiale*, tùm *formale:* sed de Hypotheticis suo loco.

§. 2. *Materia Syllogismi duplex.*

Materia Syllogismi {
Remota, sunt *simplices termini*, qui in propositionibus syllogismi subjiciuntur & prædicantur.
Proxima, sunt *propositiones*, quæ ex ejusmodi terminis conficiuntur.
}

Vtraq;

Vtraq; materia, remota & proxima, ternario numero ita continetur: vt cùm sint tres propositiones, totidémque termini, singulæ propositiones duos terminos habeant; & singuli termini bis in totius syllogismi propositionibus reperiantur.

Termini syllogismi sunt tres; *Maior*, *Minor*, & *Medius*. Medius terminus dicitur Aristoteli simpliciter *Terminus*, nonnullis *Argumentum*, plerisque & communiter *Medium* (vsus ratione sc: non situs;) reliqui *Extremitates* sive *extrema* dicuntur. *Maior Terminus*, sive *Maius extremũ* est prædicatum quæstionis. *Minor Terminus*, sive *Minus extremum* est subjectum quæstionis: *Medium*, sive *Argumentum* est Terminus extra quæstionem, ejus prædicatum cum subjecto vniens. §.3. *Termini Syllogismi.*

Propositiones syllogismi sunt tres; *Maior*, *Minor*, & *Conclusio*. *Conclusio*, quæ & *Complexio*, est pars syllogismi consequens illata ab Antecedente, (Majore sc: & Minore propositione, quæ propterea *Præmissa* dicuntur.) Præmissarum *Maior Propositio*, quæ & κατ᾽ ἐξοχὴν simpliciter *Propositio* dicitur, est in quâ Medium cum majore extremo conjungitur. *Minor Propositio*, §.4. *Propositiones syllogismi.*

tio, quæ & *Assumptio*, in quâ Medium cum minore extremo conjungitur. Vt in istâ *omne animal est sensibile*, *Homo est animal*, ergo *Homo est sensibilis*; ly *Sensibile* est Major Terminus, ly *Homo* Minor, ly *Animal* Medius: ly *Omne animal est sensibile*, Major propositio; ly *Homo est Animal*, Minor; ly *Homo est sensibilis* Conclusio.

§. 5. *Ordo Propositionum.*

Major Propositio ferè primum locum obtinet, Minor secundum, Conclusio novissimum in Syllogismo: iste enim est ordo maximè naturalis. Falluntur tamen qui in Scholis propositiones secundùm hunc ordinem perpetuò metiuntur: contingit enim non rarò *per crypticam propositionum transpositionem* vt ordo naturalis variè invertatur; quod cùm quatuor alijs modis fiat, tùm frequentiùs transpositis Majore & Minore. Iudicandæ proinde sunt *ex terminis* qui nunquam fallunt, non *ex ordine*.

§. 6. *Canones partium Syllogismi.*

De Syllogismi Partibus observentur ista.

1 *In syllogismo sint tres tantùm termini.* Vbi aut quartus novus terminus admittitur, aut mutatur significatio vel suppositio alicujus è tribus, vitiosus fit syllogismus.

2 *Me-*

2 *Medium ne ingreditor conclusionem.* Nec totum sc: nec aliqua ejus pars.

3 *Conclusio semper sequitur deteriorem partem.* Est autem debilior, sive deterior Universali Particularis, & Negativa Affirmativâ.

4 *Ne esto plus minúsve in conclusione, quàm in præmissis.*

Quæstiones hujus Capitis,

CAP.

Cap. 3.

De fundamento formæ syllogisticæ.

§. 1. *Regula proportionis.*

FVndamentum formæ & dispositionis syllogisticæ situm est in illâ veritate, naturę lumine satis perspectâ; *Quæcunque duo in aliquo tertio convenirent, eadem & inter se convenire.* Hinc duplex illa nobilissima Regula, quam vocant *Dictum de omni et Nullo*; quorum *dictum de omni* fundamentum est syllogismorum Affirmativæ conclusionis; *dictum est nullo* Negativæ.

§. 2. *Dictum de Omni, & Nullo.*

Dictum de Omni est hujusmodi: *Quicquid affirmatur vniversaliter de aliquo subiecto, affirmari necesse est de ijs quæ sub eo continentur.* Dictum de Nullo hujusmodi: *Quicquid negatur vniversaliter de aliquo subiecto, negari necesse est de ijs quæ sub eo continentur.* Necessitas illationis ab hoc *dicto de omni & nullo* vim suam habet omnem, eámq; in omnibus modis & figuris parem; sed evidens est illa necessitas in modis tantùm primæ figuræ directis, qui propterea *Perfecti* dicuntur; reliquorum

ev-

evidentia necesse habet ostendi per reductionem ad istos, et propterea *Imperfecti* habentur.

§. 3. *Corollaria.*

Ex hoc Dicto, velut principio, sequuntur tanquam Corollaria, duę Syllogismorum Regulæ generales.

1 *Ex vtrâque præmissâ particulari nihil sequitur*: repugnat enim dicto de omni et nullo, quo requiritur vt altera saltem præmissarum sit vniversalis.

2 *Ex vtrâque præmissâ negativâ nihil sequitur.* Necesse est enim medium terminum cum altero extremorum consentire; quod nisi in affirmativâ propositione fieri non potest. Vtramq; regulam disticho complectuntur.

Syllogizari non est ex particulari;
Neque negativis: rectè concludere si vis.

Quæstiones huius Capitis.

CAP

CAP. 4.

De tribus Syllogismorum Figuris.

§.1. *Forma Syllogismorum duplex.* DVplici Syllogismorum materiæ duplex respondet forma; *Figura sc: & Modus.* Horum *Figura* respicit Terminos, materiam remotam: *Modus* Propositiones, materiam proximam.

§.2. *Tres Syllogismorum figuræ.* Figura est *debita medij termini cum extremis dispositio quoad subiectionem & prædicationem.* Estque ea triplex, pro triplici medij dispositione.

Vel enim *Medium*

- *Prædicatur* de vno extremorum, & subjicitur alteri; quæ est dispositio maximè naturalis, & cum necessitate parit etiam evidentiam: vt in *Primâ* figurâ; vbi medium est *subiectum* in majore, & *Prædicatum* in minore propositione.
- *Prædicatur* de vtroq; vt in *secundâ* figurâ; vbi medium est *prædicatum* in vtrâq; præmissâ.

Sub-

Subijcitur vtrique. vt in *Tertiâ* figurâ; vbi Medium est *subiectum* in vtrâq; præmissâ. juxta versum

Sub. Præ. prima: *bis Præ.* secunda; tertia *bis Sub.*

Modus est *apta propositionum ordinatio quoad quantitatem & qualitatem.* §. 3. *Modi definitio.*

Modus alius est

- *Directus,* in quâ infertur conclusio directè & immediatè sequens à præmissis. & factum cognoscitur, quoties in conclusione Major terminus prædicatur de Minore.
- *Indirectus;* in quâ infertur conclusio, non quæ ex præmissis immediatè sequitur, sed quæ vi conversionis sequitur ex illâ. Id factum cognoscitur, quoties in conclusione Minor terminus prædicatur de Majore.

Modi sunt omninò distincti 16. qui multiplicati secundùm triplicem figuram faciunt 48. suntq; majori adhuc numero, si addantur indirecti. Sed ex illis 16. sep- §. 4. *Modorum numerus.*

tem ſunt prorſùs invtiles, ſc, *EE.EO.II. IO.OE OI.OO.* quòd adverſentur *Dicto de Omni & Nullo*, & Regulis ſuperiore cap.§.3. datis. Reliqui novem vtiles ſunt; habéntq; in figuris locũ ita, vt quatuor in *primâ*, totidémq; in *ſecundâ*, in *tertiâ* ſex modi diſponantur, omnes directi: qui cùm quinq; primæ figuræ indirectis his verſiculis continentur.

1. *Barbara, Celarent, Darij, Ferio: Baralipton, Celantes, Dabitis. Fapeſmo, Friſeſmorum*: 2. *Ceſare, Cameſtres, Feſtino, Baroco*: 3. *Darapti, Felapton, Diſamis, Datiſi, Bocardo, Feriſon.* In quibus vocabulis tres ſyllabæ totidem ſignant Propoſitioues; prima *Maiorem*, ſecunda *Minorem*, vltima *Concluſionem*: & propria cujuſq; ſyllabæ vocalis quãtitatem & qualitatem propoſitionis per ſyllabam ſignificatæ oſtendit.

§.5. *Regulæ figurarum ſpeciales.*

Primæ figuræ *quatuor* ſunt modi *directi, quinq; indirecti*; in primis duobus verſiculis comprehenſi: In hac figurâ *Concluſio eſt libera, Maior Vuiverſalis* vbique, *Minor Affirmativa*. Secundæ figuræ ſunt *quatuor* modi directi, ab initio tertii verſus: in hac figurâ *Minor eſt libera*, *Maior* vbique *Univerſalis*, *Concluſio negativa*,

Ter-

Tertiæ figuræ sunt *sex* modi directi, in reliquo tertij & in toto quarto versu comprehensi: in hac figurâ *Maior est libera, Minor* vbiq; *Affirmativa*, *Conclusio Particularis*. Sunt & in secundâ & tertiâ figurâ modi indirecti, sed minoris vsus: qui propterea negliguntur à plerisq;. §.6. *Exempla figurarum.*

exemplũ syllogismi in figurâ

1ª
Bar- *Omne rationale est risibile.*
ba- *Omnis homo est rationalis.* ergo
ra *Omnis homo est risibilis.*

2ª
Ces- *Nullus iustus est crudelis.*
a- *Omnis Tyrãnus est crudelis.* ergo
re *Nullus Tyrannus est iustus.*

3ª
Da- *Omnis homo est rationalis.*
rap- *Omnis homo est risibilis.* ergo
ti *Aliquod risibile est rationale.*

Syllogismi & in reliquis modis ad horum rationem formari possunt, servatâ rectâ dispositione terminorum, & quantitate ac qualitate propositionum.

Quæstiones hujus Capitis:

CAP. 5.

De Reductione Syllogismorum.

§. 1. *Definitio Reductionis*

REductio est mutatio syllogismi quoad formam, vt in imperfectis modis necessitas illationis fiat ex inevidenti evidens. Reducuntur ergo Syllogismi Imperfecti ad Perfectos. Perfecti sunt, qui in quatuor directis modis primæ figuræ concluduntur: imperfecti, qui in reliquis modis aut figuris.

Re-

Reductio vel est { *Ostensiva*; fitq; solâ propositionum conversione aut trãspositione. *Ad impossibile*; éstq; cùm adversarius ad impossibile aliquod, aut absurdum cogitur. §. 2. *Reductio duplex.*

Ad Reductionem observandæ sunt in modorum nominibus *initiales* quatuor literæ *B.C.D.F.* totidémq; *intermedia S.P.M.C.* *Initiales* ostendunt ad quem modũ primæ figuræ quilibet modus sit reducendus: ad eum sc: qui eandem habet initialem; vt *Baroco* ad *Barbara*, D*isamis* ad D*arij*, &c *Intermedia* ostendunt modum reductionis; ita vt *S.* notet propositionem esse convertendam simpliciter, *P.* convertendam esse per Accidens, *M.* propositiones esse transponendas. *C.* modum reducendum esse per impossibile: juxta versus §. 3. *Vsus literarum in Reductione.*

Simpliciter verti vult S; P. verò per acci.
M. vult transponi; C. per impossibile duci.

Illud tamen notandum, literam intermediam ad Syllabam vocalis præcedentis pertinere semper, non sequentis.

Exemplum ostensivæ Reductionis sit modus D*isamis* tertiæ figuræ: cujus Initialis *D.* ostendit eum reducendum ad D*arij* §. 4. *Exemplum Reductionis Ostensivæ.*

M. transponendas præmissas; S. in primâ & vltimâ syllabâ simpliciter convertendas Majorem & Conclusionem, hunc in modum.

Dis- *Aliquis Tyrannus est iniustus.*
am- *Omnis Tyrannus est crudelis*: ergo
is. *Aliquis crudelis est iniustus.*

Da- *Omnis Tyrannus est crudelis.*
ri- *Aliquis iniustus est Tyrannus*: ergo
j *Aliquis iniustus est crudelis.*

§. 5. *Exemplum Reductionis per impossibile.*

Exemplum Reductionis per impossibile sit modus *Baroco* secundæ figuræ: cujus Initialis *B.* ostendit reducendum ad *Barbara*; *C.* reducendum per impossibile. Fit autem talis reductio, cùm ex contradictoriâ conclusionis cum alterâ præmissarum infertur contradictoria alterius præmissæ; minoris sc. in secundâ figurâ, majoris in tertiâ; juxta versus

Servat maiorem, mutátq; secunda minorē;
Tertia maiorem mutat, servátq; minorem.

reducitur ergo Baroco hunc in modum.

Ba- *Omne rationale est risibile.*
roc- *Aliquod animal non est risibile*: ergo
o. *Aliquod animal non est rationale.*

Bár-

Bar- *Omne rationale est risibile.*
ba- *Omne animal est rationale:* ergo
ra *Omne animal est risibile.*

§. 6. *Vsus Reductionis per impossibile*

Vsus talis reductionis est, vt qui concessis Majore & Minore negat ex illis sequi conclusionem in modis secundæ aut tertiæ figuræ, aut indirectis primæ; per absurdam conclusionem alteri concessarum contradictoriam, ex contradictoriâ conclusionis illatam, cogatur tandem agnoscere colligendi necessitatem, quam negabat, in illis modis. Atque omnis ejusmodi Argumentario ducens ad impossibile nititur duobus istis fundamentis: *Contradictoriarum alteram perpetuò esse veram, alteram falsam*; Et, *Ex veris nisi vera sequi non posse.*

§. 7. *Reductio omnium imperfectorum modorum per impossibile.*

Soli ex omnibus modis *Baroco* & *Bocardo* signantur literâ *C*; quod illæ non alio modo reduci possint, quàm per impossibile: non quod illæ solæ ita reducantur. Nam & imperfecti omnes reducuntur per impossibile; quamvis non semper ad Modum suæ Initialis. Id quod aliqui conati sunt istis vocibus exprimere; *Nesciebatis, Odiebam, Lætare, Romanis*: in quibus qua-

tuor vocales denotant quatuor perfectos modos, pro ratione quantitatis & qualitatis cõclusionum per illas vocales signatarum; sc: A. *Barbara*, E. *Celarent*, I. *Darij*, O. *Ferio*. Deinde tot syllabæ tot modos designant, idq; vulgato ordine: ita vt ly *Nesciebatis* significet quinque indirectos primæ, ly'*Odiebam* quatuor secundæ, ly *Letare Romanis* sex tertiæ figuræ modos. *Ergo* in ly *Romanis* prima syllaba *Ro* ostẽdit quartum modum tertiæ figuræ, sc: *Datisi*, reducendum esse ad *Ferio*.

§.8. *Reductio perfectorũ Modorum ad perfectissimos.*

Nec imperfecti solùm ad perfectos; sed & ex perfectis, particulares & minùs perfecti ad vniversales & perfectissimos, hoc est, *Darij* & *Ferio* ad *Barbara* aut *Celarent* reducuntur per impossibile: licèt non immediatè. Reducuntur enim *Darij* ad *Camestres*, & *Ferio* ad *Cesare* figuræ secundæ modos per impossibile, eo pacto quo reducuntur modi secundę figuræ ad modos primæ: & tum postea reducuntur ostensivè ad *Celarent* in primâ.

Quæstiones huius Capitis.

1a. De *definitione & vsu Reductionis*. p.

2. De

CAP. 6.

De Inventione medij termini.

§. 1. *Vsus huius doctrinæ.*

COpia argumentorum ad quodvis problema concludendum pendet ex invētione aptorum Mediorum: de quâ quantum ad figuras dari possunt Regulæ quædam generales Figurarum ac Modorum rationi accommodatę; speciales enim Regulæ ex naturâ Thematum sive Terminorum Problematis ex locis Topicis colli-

gen-

§. 2. gendæ sunt.

Medij inveniendi ratio ad extrema.

Quicquid potest esse *Medium* in aliquo Syllogismo, erit necessariò alterius extremorum (quæ in Problemate seu Cóclusione continentur) aut *Antecedens*, aut *Consequens*, aut *Repugnans*. *Antecedens* alicujus termini est, quod potest ei subjici: *Consequens*, quod potest de eo prædicari; *Repugnans*, sive extraneum, quod nec ei subjici potest, nec de eo prædicari. Horum autem singula considerari debent ratione habitâ ad vtrumq; extremum; *Maiorem* sc: *Terminum* & *Minorem*: quorum Major *Prædicatum* est Conclusionis, Minor *Subiectum*.

§. 3.

Regulæ inveniendi Medium.

Ad inveniendum ergo Medium probandæ cuivis Conclusioni aptum, observentur Regulæ.

1 Si concludenda sit *Universalis affirmativa*; quærendum tale Medium quod sit *Antecedens Maioris* extremi, & *Consequens Minoris*: & fiet syllogismus in *Barbara*.

Si *Particularis affirmativa*; quærendū Medium, quod vel sit *Antecedens Maioris*, & *Consequens Minoris*; & erit syllogismus in *Darij*: vel *Antecedens vtriusq;*

&

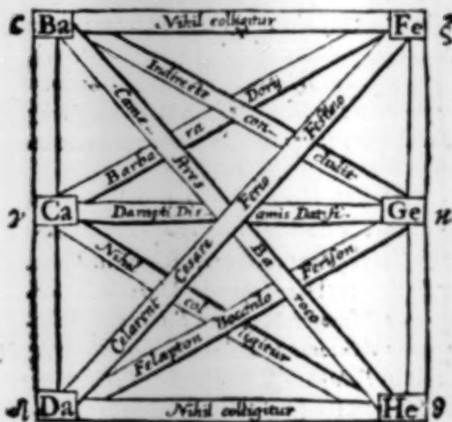
& erit in *Darapti*, *Disamis*, aut *Datisi*.

3 Si *Universalis Negativa*; quærendum Medium, quod vel sit *Repugnans maioris*, *& Consequens Minoris*; & erit syllogismus in *Celarent*, aut *Cesare* : vel *Consequens Maioris & repugnans Minoris* ; & erit in *Camestres*.

4 Si *Particularis negativa*; quærendum Medium, quod vel sit *Repugnans Maioris & Consequens Minoris*; & erit in *Ferio*, aut *Festino*: vel *Consequens Maioris & repugnans Minoris*; & erit in *Baroco*: vel *Repugnans Maioris* & *Antecedens Minoris*; & erit in *Felapton*, *Bocardo*, vel *Ferison*.

5 Si sumatur Medium quod sit vel *Repugnans utrinsq.* Extremi ; vel *Consequens utrinsq.*; vel *Antecedens Maioris*, *& Repugnans Minoris*, nihil colligitur.

Rem omnem subiectum schema delineat. §.4. *Schema de inventione Medij*

cui explicando versiculos excogitarunt *Fecana, Cageti, Dafenes, Hebare, Gedaco, Gebali* stant: non stant *Febas*, *Hedas*, & *Hecas*.

§. 51 Expositio Schematis.

In quibus versiculis tertia cujusq; vocabuli *syllaba* notat *Conclusionem*, eiúsque syllabæ *vocalis* conclusionis *quantitatem & qualitatem*; vt suprà. In Prioribus syllabis duarum vocalium *A* & *E*, A notat *maius Extremum* sive prædicatum Quæstiones; *E minus Extremum*, sive subiectum: literarũ verò B, C, D, F, G, H, tùm in versi-

ſiculis tùm in ſchemate, atq; etiam Græcarum ad oram ſchematis pictarum β, γ, δ, ζ, η, ϑ, B & β ſignificant conſequens, C & γ Antecedens, D & δ Repugnans Prædicati; F & ζ Conſequens, G & η Antecedens, H & θ Repugnans Subjecti. E. g. ly *Fecana* oſtendit, quòd ad probandã quæſtionem *vniverſalem Affirmativam*, ſumendum ſit tale medium, quod ſit *Conſequens ſubiecti & Antecedens Prædicati.*

§. 6. *Notanda nonnulla in hac materiâ*

Notandum 1°, *Gebali* concludere indirectè tantùm, in primâ figurâ: 2°, in concluſione vniverſali eminenter contineri ſuam particularem; & conſequenter modum particularem idem Medium requirere, quod Modus vniverſalis ejuſdem figuræ ſibi affinis; vt *Fecana* non tantùm concluſioni in *Barbara* ſubſervire, ſed & in *Darij*: 3°, *Febas*, *Hedas*, & *Hecas* propterea invtiles eſſe, quòd in *Febas* eſſent duæ affirmativæ in ſecundâ figurâ; in *Hedas* ambæ præmiſſæ eſſent Negativæ; in *Hecas* eſſet minor negativa in primâ vel tertiâ figurâ.

Quæ-

Quæstiones hujus Capitis.

CAP. 7.

De Syllogismis quibusdam specialibus.

§.1. *Syllogismi quidam speciales.*

SVnt quædam Syllogismorum formę, quæ propter aliquam à superioribus discrepantiam peculiari indigent cõsideratione; quales sunt *Syllogismus Expositorius, Syllogismus ex Obliquis, & Syllogismus Modalis.*

§.2. *Expositorius syllogismus.*

Syllogismus Expositorius est in quo datur terminus aliquis, & propositio singularis. Ejus vsus præcipuus est in *tertiâ figu-*

gurâ: in quâ sæpè propositiones particulares exponuntur per singulares; quò illationis necessitas evidentiùs, & penè ad sensum pateat. Non tamen peculiaris est ejusmodi Expositio tertiæ figuræ, (vt nonnullis placuit;) sed habet suum visum & in reliquis. Aptissimè quidem convenit tertiæ, quòd in illâ Medium vbique subjiciatur, & singularium maximè sit subjici: vt

Socrates est homo.
Socrates est doctus: ergo
Aliquis homo est doctus.

§. 3. *Syllogismus ex Obliquis*

Syllogismus ex Obliquis est, cum aliquis terminorum, præcipuè verò medius, est obliquus. De quo breviter tres regulæ observentur.

1 Extremum in præmissis obliquum, obliquum maneat & in conclusione.

2 Medio existente obliquo in alterâ præmissâ, Extremorum illud quod cum eo in illâ conjungitur in conclusione rectum esto, reliquum verò obliquum: vt *Omnis hominis equus currit, Socrates est homo:* ergo *Socratis equus currit.*

3 Ex negativâ de termino obliquo, & affirmativâ de recto, conclusio sequitur de obliquo.

Syl-

§.4. *Syllogismus Modalis.*

Syllogismus Modalis est, in quo propositio aut propositiones modificātur: Estq; si omnes modificentur, *merè Modalis*; sin aliqua sit Modalis, aliqua de inesse, *Mixtus* Syllogismus. In his explicandis penè nimius est *Aristoteles lib.* 1. *Prior. Analyt.* Is consulendus: quod nunc agitur, cōpendium est.

Quæstiones hujus Capitis.

Cap. 8.

De Enthymemate & Sorite.

§.1. *Enthymematis definitio.*

SYllogismi secundariò dicti sunt aut *Deficientes*, aut *Redundantes*. Deficiens est Enthymema. Est autem *Enthymema* (*Logicum*, nam Rhetoricum alius est rationis)

onis) Argumentatio, in quâ ex vnâ præmissâ infertur conclusio, vt *Socrates currit*, ergo *est Animal*. Deficit autem Enthymema non reipsâ, sed quoad enunciandi modum: nec deest altera præmissa, (vt quam termini sufficiunt) sed reticetur. Vtimur Enthymemate: aut *brevitatis* ergô, cùm præmissa quam supprimimus est evidens; aut *fugæ & occultationis*, cùm est infirma; aut *ornatus*, ne impediatur orationis flumen.

§. 2. *Reductio Enthymematis ad Syllogismum*

Enthymema ad Syllogismum reducitur per additionem illius præmissæ quæ deest, *maioris* sc: vel *minoris*. Vtra verò harum desit, cognoscitur ex terminis: Deest *maior*, si subjectum consequentis reperiatur in Antecedente; si Prædicatum, *Minor*. Quæ autem addenda est, ex duobus illis terminis cõfici debet, qui semel tantùm reperiuntur in Enthymemate. Consequutio Enthymematis in Scholis *Argumentum* dici solet; quæ si sit falsa & independens, negamus *Argumentum*, sive *Consequentiam*.

§. 3. *Prosyllogismus.*

Syllogismus Redundans, virtualiter continet plures Syllogismos: eósque vel Inæqualiter, vel *Æqualiter*. Inæqualiter plu-

res complectitur, qui alicui præmissæ principali *Prosyllogismum* adjungit, qui eam *confirmet*, aut *illustret*: vt

Nullus iniustus est amandus.

Omnis tyrannus, crudelis quum sit, est iniustus: ergo:

Nullus tyrannus est amandus.

§. 4. *Resolutio Prosyllogismi.* Resolvitúrq; in plures, si (præter principalem syllogismum,) ex prosyllogismo, tanquam *antecedente*, & præmissâ cui additur tanquàm *consequente*, fiat Enthymema; illúdq; tandem, quo dictum est modo, reducatur ad perfectum Syllogismum. Incommodè loquuntur in Scholis, qui inter disputandum penultimum syllogismũ *Prosyllogismum* vocant; cùm potius posterior quisque syllogismus inter disputandum sit *Prosyllogismus* prioris, vtpote ad aliquam eius præmissam confirmandã adhibitus: perpetuò enim quod in Genesi prius est, id est posterius in Analysi; & è converso.

§. 5. *Sorites.* *Syllogismus Redundans*, qui virtualiter & æqualiter continet plures. Sorites dicitur. Est autem *Sorites* Argumentatio, in quâ plures propositiones ita coacervantur, vt prædicatum prioris propositionis per-

perpetuò ſubſumatur velut ſubjectum ſequentis, donec tandem vltimum prædicatum cum primo ſubjecto componatur: vt

Omnis homo eſt Animal.
Omne Animal eſt vivens
Omne vivens eſt corpus
Omne corpus eſt ſubſtantia: ergo
Omnis homo eſt ſubſtantia.

§.6. Soritis leges & reſolutio.

Sorites vim habet in terminis duntaxat neceſſariò ſubordinatis: ſubordinatione ſc. vel *prædicamentali*, vel *Cauſali*. Fundatur hoc Argumentandi genus *in primâ Regulâ Antepradicamentali*; & eodem modo intelligendum eſt, quo illa. Reſolvitur *Sorites* in tot Syllogiſmos in *Barbara*, quot ſunt termini ſubſumpti ante concluſionem; qui ſinguli erunt *Media* ſingulorum Syllogiſmorum: proinde in dicto exemplo ſunt virtualiter tres Syllogiſmi; quorum primi Medium erit ly *Animal*, ſecundi ly *Vivens*, tertij ly *Corpus*.

Quæſtiones hujus Capitis.

Cap. 9.

De Syllogismo Hypothetico.

§.1. *Syllogismus merè Hypotheticus.*

SYllogismus Hypotheticus, est in quo reperitur propositio aliqua hypothetica. Estq; vel purè, vel *ex parte solùm* Hypotheticus. *Purè Hypotheticus* est cujus omnes propositiones sunt hypotheticæ: vt

Si Socrates sit homo, est animal.
Si Socrates sit rationalis, est homo: ergo
Si Socrates sit rationalis, est animal.

reducitúrq; ad Categoricam in *Barbara*, remoto tantùm subjecto Antecedentis sic

Omnis homo est animal.
Omne rationale est homo: ergo,
Omne rationale est animal.

§.2. *Syllogismus Conditionalis.*

Syllogismus ex Parte Hypotheticus, est cujus tantùm major Propositio est hypothetica. Estq; *Conditionalis*, & *Disiunctivus*: Copulativus enim non datur, nisi negativus; qui ad Disiunctivum pertinet. *Conditionalis*, sive *strictè Hypotheticus*, est qui constat ex majore Conditionali.

Ejus

Ejus duplex forma est, sc.
- à positione antecedentis ad positionem Consequentis: vt, *Si est homo, est animal; Sed est homo:* ergo *est animal:* non e converso.
- ab eversione Consequentis ad eversionem Antecedentis: vt, *Si est homo, est animal; Sed non est animal:* ergo *non est homo*: non e converso.

§. 3. *Reductio Conditionalis ad Categoricum.*

Reducuntur *Conditionales* ad *Categoricos:* Conditionales prioris formæ, ad modos primæ figuræ, in quibus minor est affirmativa; posterioris verò ad modos secundæ, in quibus Minor est negativa. In vtrâque, Major Conditionalis debet fieri Categorica, conjungendo *Prædicata* Antecedentis & Consequentis, omissis *subiectis* vtriusque: vt in superioribus exemplis Major sic fit Categorica, *Omnis homo est animal.*

§. 4. *Syllogismus Disiunctivus.*

Syllogismus Disiunctivus est, qui cōstat ex Majore Disiunctivâ. Ejus vnica tantùm est forma simpliciter necessa:ia, sc: à negatione reliquarum partium ad positionem vnius; vt, *Aut dies, aut nox est; at dies non*

 est:

est: ergo, *nox est*. A positione verò vnius ad negationem reliquarum, ibi duntaxat necessitatem habet, vbi termini disiuncti ita immediatè sunt oppositi, vt necesse sit vnum inesse subjecto, reliquum non inesse. Reducitur autem *Disiunctivus* ad *Categoricum*; mutando Majorem disiunctivam, primò quidem in Conditionalem, tùm verò deinceps in Categoricam.

§. 5. **Dilemma.**

Hypotheticus Redūdans dicitur Dilemma. Est autem *Dilemma*, Argumentatio, quæ factâ disiunctione membrorum, ita adversarium constringit vtrinque, vt quālibet interrogationis partem accipiat, causâ tamen cadat. Dicitur & *cornutus syllogismus*, quòd vtrinq; adversarium velut cornibus petat, & feriat: vt, *Uxorem si ducas formosam, habebis communem; si deformem, pœnam*: ergo *nulla ducenda*.

§. 6. **Dilemmatis leges & resolutio.**

Dilemma ita comparari debet, vt 1°, *disiunctio sit plena*; 2°, *vtraque pars feriat*; 3°, *non possit retorqueri*. Resolvitur in vnū *Syllogismum Hypotheticum*, ab eversione consequentium ad eversionem antecedētis; & *plures Categoricos* ita, vt ex singulis membris minoris cum suis Prosyllogismis fiant singuli Categorici.

Quæ

Quæstiones hujus Capitis.

Cap. 10.

De Inductione & Exemplo.

§. 1. *Inductio.*

I*Nductio* est argumentatio, quæ ex singularibus (*sive particularibus*) sufficienter enumeratis colligit vniversale. Ea explicata est, si omnia particularia enumerentur expressè: implicita, si aliquibus expressè numeratis, reliqua adjectâ aliquâ clausulâ, vt *& sic de cæteris, &c.* quamvis brevitatis studio non expressa, intelligi tamen significentur: vt; *Iste magnes trahit ferrum, & ille, & hic, & pariter se habet in reliquis : ergo Omnis magnes trahit ferrum.*

§. 2. *Inductionis vis.* Inductio est vtile admodùm, & potens argumentandi genus: vt quo probentur prima principia, & Vniversalissima; quarum non dantur causæ, aut vniversaliora, per quæ possint probari. Nititur hoc fundamento necessario. *Quod omnibus inferioribus convenit, id toti superiori convenire.* Evertitur Inductio, si fiat exceptio, aut instantia in contrarium.

§. 3. *Exemplum.* *Exemplum* est Argumentatio, in quâ ex singulari notiore infertur simile ignotius. Fitq; duobus modis: nam aut suadendæ quæstioni *vniversali* affertur, aut *singulari*. Vniversali; vt si ostenderes *exemplo Marij & Sylla duos summos principes laceraturos Rempublicam*: Singulari; vt si ostenderes *eodem exemplo Cæsarem & Pompeium laceraturos Rempublicam.*

§. 4. *Exempli vis.* Exemplum potest esse vel *vnius* singularis, vel *plurium*: modò omnium non sit. est Exemplum omnium Argumentationū inefficacissimum: *illustrat* enim magis, quàm *probat*; nec tàm *cogit*, quàm *suadet*: vt quod fundamento nitatur tantùm probabili, *Similibus sc: eadem aut similia convenire.* Evertitur exemplum facillimè, si dissimilitudinis ratio ostendatur.

Quæ,

Quæstiones huius Capitis.

Cap. II.

De fine & præcognitis Demonstrationis.

§. 1. *Argumentationis species quoad Materiale.*

ARgumentatio, quatenus contrahitur ad certam materiam (nam de *formali* & incontractâ hactenus egimus) vel *Apodictica* est, quæ & Demonstratio; vel *Dialectica*, quæ & Syllogismus Topicus; vel *Sophistica*, quæ & Elenchus, sive Fallacia dicitur.

Differunt ista ex parte	Medij, quod est in	Demonstratione *Necessarium.*
		Topico Syllogismo *Probabile.*
		Elencho *Captiosum.*
	Finis, qui est in	Demonstratione *Scientia,*
		Topico Syllogismo *Opinio,*
		Elencho *Deceptio.*

De-

Demonstratio est *Syllogismus faciens Scire*. Scire autem vnumquodque dicimur *cùm causam cognoscimus propter quam res est*, quòd illius rei causa sit; nec possit res aliter se habere. Vnde duplex oritur Scientiæ *certitudo*: altera *Obiecti*, vel *Scibilis*, quando rei causa proxima apprehenditur; altera *Subiecti*, vel *Scientis*; quando sciens certus est rem non posse aliter se habere. Per illam distinguitur scientia ab *errore*; per hanc & ab *Opinione*, quæ includit in ratione sui formidinem oppositi.

§. 3. *De præcognitis & præcognitionibus.*

Omnis scientia est conclusionis; oritúrq; ex præcedente cognitione præmissarum. *Præcognita* autem cujusque scientiæ sunt tria, *Subiectum*, *Passio*, *Dignitas*. Modi autem quibus ista præcognoscuntur *Præcognitiones* appellãtur: súntq; duę, *Quòd sit*, & *Quid sit*.

§. 4. *Subiecti præcognitio.*

Subiectum est minor extremitas quæ in quæsito subjicitur, & de quà passio demõstranda est: vt *Homo*. De eo vtrumque præcognoscendum est, & *Quòd sit*, & *Quid sit*. *Quòd sit*, quia aliàs frustrà quæreretur scientia de eo; de non ente enim non est scientia: *Quid sit* verò, non *nominis* solùm, sed & *Rei*; cùm *quid sit rei subiecti*, sit Medium

dium Demonſtrationis, & Medium præcognoſci neceſſe eſt Concluſioni, ſaltem *confuſe*. Præcognitio quòd ſit dicitur *Hypotheſis*: Quid ſit, *Definitio*. §.5.

Paſſio eſt accidens proprium, de ſubjecto demonſtrabile; éſtq; ſemper Major extremitas quæ in Concluſione prædicatur: vt *Riſibile*. Ipſam neceſſe eſt Præcognoſci *Quid ſit*; *Nominis* dico, nõ *Rei*: nam Subjectum ingreditur ejus quid ſit Rei. Non verò præcognoſcitur *Quòd ſit*; illud enim eſt ipſummet *Quæſitum*, cujus ſcientiam inveſtigamus per Demonſtrationem. *Præcognitio Paſſionis.* §.6.

Dignitas eſt principium per ſe notum, in quo Paſſio cum definitione Subjecti conjungitur; éſtq; ſemper Major Propoſitio Demonſtrationis, vt, *Omne animal rationale eſt riſibile*. Eâ cognitâ, *virtualiter* cognoſcitur concluſio, vt quæ in eâ virtualiter continetur; quæ tamen non *actu* cognoſcitur, donec aſſumatur Minor: quibus cognitis, (etſi naturâ poſterius, tamen) ſimul tempore cognoſcitur Concluſio. Dignitas præcognoſci nõ poteſt *Quid ſit*; cùm ſit propoſitio complexa, & *Quid ſit* ſit tantùm incomplexorum: *Præcognitio Dignitatis.*

præ-

præcognosci tamen debet *Quòd sit*, hoc est, quòd sit vera; aliàs non posset facere fidem conclusioni.

Quæstiones hujus Capitis.

CAP.

Cap. 12.

De Conditionibus Propositionum Demonstrationis absolutis.

§.1. *Secunda definitio Demonstrationis.*

DEmōstrationis definitio prior erat ex finali: alteram exhibet Aristoteles ex materiali talem; Demonstratio est *Syllogismus ex veris, primis & immediatis; & notioribus, & prioribus, & causis conclusionis.* In quâ definitione quinq; ponuntur conditiones Propositionum seu præmissarum in Demonstratione: quarum duæ priores *Absoluta* sunt, & ipsas respiciunt propositiones in se consideratas, *Necessitas* sc. & *Immedietas*; reliquæ *Relata* sunt sivæ comparatæ, & respiciunt Propositiones in habitudine ad Conclusionem.

§.2. *Necessitatis gradus.*

Prima conditio *Necessitas* est, oportet enim omnes propositiones in Demonstratione esse necessarias. Sunt autem tres Necessitatis gradus; *de Omni, Per se,* & universale primùm sive *Quatenus ipsum.*

De

§.3. *Propositio de Omni.* De *Omni* Propositio tum esse cēsetur cū Prædicatū subjecto & omni inest & omni tempore: vt, *Homo est Animal.* Dicitúrq; *de Omni Posterioristicum*, ad discrimen propositionis vniuersalis quantitatis, quę *De Omni Prioristicum* dicitur. Differt autem hoc ab illo, quòd ad Prioristicum sufficit *vniversalitas subiecti*; ad Posterioristicum præter *Subiecti* requiritur & *Temporis* vniversalitas: in illo, vniversalitas attenditur ex signo vniversali; in hoc, ex naturali habitudine prædicati ad subjectum, quantumvis adsit vniversale signum.

§.4. *Propositio per se.* *Per se* Propositio tunc esse censetur; cùm est in aliquo modorum *dicendi per se* sed præsertim cùm est in primo vel secundo modo: Tertius enim modus est invtilis omninò ad Demōstrationem; & quartus modus ad potissimam Demonstrationem, nisi inquātùm reducibilis ad primū vel secundum. Sunt ergo *quatuor modi dicendi per se*, quibus opponuntur *tres modi dicendi per accidens.*

§.5. *Primus modus Perseitatis.* *Primus modus dicendi per se* est, quando Prædicatum est de definitione subjecti: vt ista, *Homo est Animal.* Prædicatum autem est in definitione subjecti vel Actu,

vt

vt *Genus proximum*, *Differentia proxima*, & ex eis constans *integra Definitio*; vel implicitè, vt *Genus remotum*, & *differentia remota*.

§.6. *Secundus modus Perseitas.*

Secundus modus dicendi per se est, quando Subjectum est de definitione prædicati. Id quod fit, quoties *propria affectio* vna aut per se, aut per divisionem adæquatam de proprio Subjecto prædicatur: vt *Homo est Risibilis*, *Numerus est par aut impar*. His duobus modis dicendi per se opponitur primus modus dicendi per accidens, cùm neuter terminorum est de definitione alterius: quod fit, quoties accidens commune prædicatur de subjecto, aut à contrà; vt, *Corvus est niger*.

§.7. *Tertius modus Perseitatis.*

Tertius modus dicendi per se est, quando existentia prædicatur de substantia: quod fit quoties in propositione quam vocant secundi adjacentis terminus substantialis subijcitur; vt, *Homo est*. Huic opponitur *secundus modus dicendi per accidens*, cùm existentia de accidente prędicatur: vt, *Albedo est*.

§. 8. *Quartus modus Perseitatis.*

Quartus modus dicendi per se est, quando causa externa (*efficiens nimirùm*, *vel Finis*) prædicatur de suo effectu, aut vicis-

sim

ſim effectus de ipſâ: vt, *Iugulatus interijt.* Et opponitur *tertius modus dicendi per accidens*, cùm cauſa fortuita de effectu prædicatur, aut contrà: vt, *Socrate ambulante coruſcavit.*

§.9. *Propoſitio Quatenus ipſum.*

Quatenus ipſum, ſive *vniverſalis primū* (qui tertius Neceſſitatis gradus eſt) Propoſitio tunc eſſe cenſetur, quando Prædicatum ita vniverſaliter ſubjecto attribuitur, vt primo ei inſit, & cum eo reciprocetur. vt, *Homo eſt Riſibilis.* Hic gradus neceſſitatis omnium eſt perfectiſſimus, & ſupponit priores duos. Omnes propoſitiones ſecundi modi dicendi per ſe ſunt *quatenus ipſum*: illę etiam primi modi, in quibus aut differentia proxima, aut tota definitio prædicatur de ſpecie.

§.10. *Quo gradu propoſitiones debet eſſe neceſſarij.*

In omni Demonſtratione omnes propoſitiones debent eſſe *De Omni*: & Concluſio etiam *Per ſe ſecundo modo*. In *demõſtratione* autem *Potiſſimâ* requiritur vt omnes Propoſitiones habeant ſingulos Neceſſitatis gradus; vt ſc. ſint & *De Omni* & *Per ſe*, & *Quatenus ipſum.*

§.11. *Immedietas duplex.*

Secunda abſoluta Conditio propoſitionum in Demonſtratione eſt *Immedietas.*

Eſtq

Estque ea duplex {

Subiecti; quando prædicatum inest subjecto, nullo mediante alio subjecto, cui priùs insit: id quod fit in omni propositione *Quatenus ipsum*; vt *Homo est Risibilis*.

Causæ; quando prædicatum inest subjecto, nullâ mediante causâ, propter quā ei insit: id quod fit in propositionibus primò & *per se notis*; vt *Totum est maius sui parte*.

Immedietas Causæ perfectior est immedietate subjecti. Propositiones ergò dicuntur *primæ atq; immediatæ*, quarum non datur Medium, aut inessendi prædicati in subjecto, aut demonstrandi prædicatum de subjecto.

§.12. *Qualis Immedietas requiratur in propositionibus.*

Conclusio in omni Demonstratione debet esse Immediata *immedietate subiecti*, sed nūquā *Immedietate causæ*: quia habet semper demonstrari per medium. Dignitas sive *Maior Propositio* vtrâq; Immedietate talis sit: Atque etiam *Minor Propositio* in Demonstratione potissimâ; in eâ enim vtraque præmissa debet esse princi-

pium per se notum & indemonstrabile, ac proinde primum, & immediatum etiam immedietate causæ.

Quæstiones huius Capitis.

CAP.

CAP. 13.

De Conditionibus Propositionum relatis.

RElique conditiones in definitione Demonstrationis conveniunt Propositionibus, quatenus præmissæ sunt, hoc est, cum respectu ad Conclusionem: quas proinde Relatas seu Comparatas diximus. Sunt eæ tres, *Prioritas*, *Notioritas*, *Causalitas*: debent enim præmissæ esse Priores, Notiores; & causæ conclusionis. §. 1. *Conditiones Propositionum respectu cõclusionis.*

Prius dicitur, quod potest esse sine altero, sed non illud sine ipso: vt *Binarius* prior est *Ternario*. Principia ergò sive præmissæ priores sunt conclusione: licèt non *tempore*, (nam conclusio vera est quamprimum præmissæ veræ sunt) *Naturâ* tamen, nam Conclusio vera est propter præmissas, non illæ propter hanc. Hinc præmissæ dicuntur *Principia Essendi* conclusionis. §. 2. *Prioritas præmissarũ.*

Notius dicitur, quod potest à nobis cognosci sine altero, sed non illud sine ipso: vt *Binarius* notior est *Ternario*. Præ- §. 3. *Notioritas præmissarũ.*

missæ ergo sunt notiores nobis Conclusione; aliàs enim non possent efficere in nobis cognitionem Conclusionis: quia *propter quod vnumquodque est tale, illud ipsum necesse est sit magis tale.* Licèt enim Singularia & effectus quorum est *Conclusio*, sint nobis notiora vniversalibus & Causis, quorum sunt *Præmissæ*, simpliciter & *cognitione confusâ: distinctâ* tamen & accuratâ *cognitione*, Vniversalia & Causæ sunt etiã *nobis* notiora (& non *naturâ* tantùm) Singularibus & Effectibus. Hinc præmissæ dicuntur *Principia Cognoscendi* Conclusionem.

§.4. *Causalitas præmissarũ.*

Ex duabus istis conditionibus, sequitur tertia; quæ est *Causalitas*. Præmissæ enim, si sint & *Priores* quoad naturam, & quoad nos *notiores* Conclusione; *Causæ* etiam ejus sint necesse est: vnde & *Principia* audiunt. Neque hoc *Cognoscendi* solùm, & respectu consequentiæ conclusionis; (tales enim sunt præmissæ in omni Syllogismo rectè formato;) sed, quod Demonstrationi peculiare est, *Essendi* etiam, & respectu inhærentiæ prædicati in subjecto: nam Medium, quod est in præmissis, est causa Affectionis, quæ est in Conclusione.

Quæ-

Quæstiones hujus Capitis:

CAP. 14.

De Demonstrationis varijs gradibus.

§. 1. *Demonstrationes non omnes æquè perfectæ.*

QVæ hactenus de demonstratione dicta sunt simpliciter, de perfectissimâ duntaxat demonstratione, quam *potissimã* vocant, intelligenda sunt absolutè: alijs verò Demonstrationis speciebus, vel gradibus potius, conveniunt solùm per Analogiam ad potissimam; idq; secũdùm magis

gis & minùs pro diverso gradu perfectionis: quod vt cognoscatur plenius, considerandi sunt Demonstrationum gradus; atque vt illi, quæstionum scibilium numerus.

§.2. *Quæstiones An sit, & Quid sit.*

Quæstiones scibiles sunt quatuor; quarũ duæ sunt simplices, *An sit*, & *Quid sit*: duę complexæ, *Quòd sit*, & *Propter quid sit*. *An sit* quærit existentiam subjecti, vel prædicati; vt, *An sit Luna? An sit Eclipsis?* *Quid sit* duplex est; vel nominis, vel rei: Quid sit *Nominis* quærit significationem vocis; vt *Quid luna significet?* Quid sit *Rei* quærit definitionem rei per vocem significatæ; vt *Quid sit Luna?* Hæ quæstiones, cum sint simplices, habent præcognosci ante Demonstrationem, non sciri per Demonstrationem. Quæstio Demonstrationis est Quæstio Conclusionis; & proinde complexa.

§.3. *Quæstiones Quòd sit, & Cur sit.*

Quæstionum complexarum, *Quòd sit*, sive *vtrùm sit*, quærit connexionem prædicati propositionis cum subjecto; vt, *Utrũ luna sit Eclipsabilis?* *Cur sit*, sive *Propter quid sit*, quærit causam connexionis prædicati cum subjecto; vt *Cur luna eclipsatur?* Harum quatuor quæstionum tertia

se

se habet ad quartam, vt prima ad secundam: tunc enim quærimus *Quid sint* in simplicibus terminis, cùm novimus esse; & tunc quærimus *Cur sint* in propositionibus, cùm novimus quòd sint.

Ex duplici ergò istâ quæstione, *ὅτι* & *διότι* oritur duplex Demonstratio. Prior & imperfectior, quæ dicitur Demonstratio *ὅτι*, sive D*emonstratio Quòd sit*, probat tertiam quæstionem, sc: *Prædicatum illud inesse illi subiecto*: Posterior & Perfectior, quæ dicitur Demonstratio *διότι*, sive *Demonstratio Propter quid*, probat quartam quæstionem, sc: *Prædicatum illud propter illam causam inesse illi subiecto*. Vtraque rursus aut *Vniversalis* est, aut *Particularis*: atq; iterùm aut *Affirmativa*, aut *Negativa*. §.4. *Demonstratio Quòd & Propter quid.*

Demonstratio *Universalis* est, in quâ demonstratur prædicatum inesse subiecto, cui primò inest & immediatè: vt, si demonstretur *Sensibilitas* de *Animali*. *Particularis* est, in quâ demonstratur prædicatum inesse subjecto cui non inest primò & immediatè: vt, si demonstretur *sensibilitas* de *Homine*. Vnde ista conclusio, *Omnis homo est sensibilis* facit syllogismum §.5. *Demonstratio universalis, & particularis.*

vniversalem quidem *Prioristicè*: sed *Posterioristicè* non; quia non est *Quatenus ipsum, & vniversalis primùm.*

§.6. *Demonstratio Affirmativa, & Negativa.*

Demonstratio *Affirmativa* est, in quâ Affectio demonstratur inesse suo primo subjecto, vel alicui ejus parti: vt, *Sensibilitas* inesse *Animali*, vel *Homini*. *Negativa* est, in quâ Affectio demonstratur non inesse ei, quod nec est ejus primum subjectum, nec subjecti pars: vt *Sensibilitas* non inesse *Lapidi*.

§. 7. *Comparatio harum omnium inter se.*

Demonstratio Vniversalis nobilior est particulari; & Affirmativa Negativâ: non tamen absolutè, & simpliciter; sed *cæteris paribus*. At Demonstratio *Propter quid* simpliciter potior & nobilior est Demonstratione *Quòd*: vnde quælibet Demonstratio *Propter quid*, licèt Particularis, aut Negativa; nobilior tamen est quâvis Demonstratione *Quòd*, quantumvis Affirmativâ & vniversali. Est & Demôstrationis, præter dictos, gradus quidam alius; *Demonstratio* sc. *ducens ad impossibile*: omnium infima, & vix digna, quæ Demonstrationibus annumeretur.

§.8. *Demonstratio ab effectu.*

Demonstratio Quòd duobus fit modis. Altero, cùm causa demonstratur inesse

sub-

ſubjecto per effectum Proximum; vt, *Rationalitas Hominis* per *Riſibilitatem*: & dicitur *Demonſtratio ab effectu*. In tali Demonſtratione *Medium* eſt effectus proximus, *Prædicatum* Concluſionis Cauſa ejus: *Maior propoſitio* eſt in primo, vel ſaltem quarto modo dicendi per ſe; *Minor* in ſecundo, ſi ſit Demonſtratio (vt ferè eſt) affirmativa, ſive primæ figuræ.

§. 9. *Demõſtratio à Cauſa remotâ.*

Altero modo fit *Demonſtratio Quòd*, cùm effectus demonſtratur ineſſe ſubjecto per cauſam remotam non reciprocam, vel potiùs demonſtratur nõ ineſſe ei quod non eſt ejus ſubjectum per talem cauſam: & dicitur *Demonſtratio à cauſâ remotâ*. Eſt autem talis Demonſtratio vix alia quàm Negativa, & conſequenter ſecundæ figuræ in *Cameſtres*: nam ejus *Medium* eſt Cauſa remota non reciproca, quæ in Majori propoſitione conjungenda eſt cum Effectu, in Minori removenda à *non ſubiecto*; non enim poteſt conjungi cum ſubjecto in minore, niſi eſſet reciproca cum eo, vt ſi probetur *Lapidem non reſpirare quia non eſt animal* In tali demonſtratione Major debet eſſe de *Omni*, & *Per ſe quarto modo*: ſed nulla propoſitio immediata,

Quæ-

Quæstiones hujus Capitis.

Cap. 15.

De Demonstratione Dióti.

§. 1. *Quatuor Causarum genera.*

DEmonstratio Propter Quid non omnis est Potissima; sed habet suos quosdam gradus: in omni tamen Medium est aliqua causa Passionis. Causarum autem ge-

genera ſunt quatuor:

Eſt.n.omnis cauſa vel	Interna	*Materialis*; ex quâ res fit: vt ſtatuæ *Æs.*
		Formalis; per quam res fit: vt ſtatuæ *propria ſua figura.*
	Externa	*Efficiens*; à quâ res fit: vt ſtatuæ *Polycletus.*
		Finalis; propter quã res fit: vt Statuæ *Memoria viri alicuius illuſtris.*

§. 2. *Ex quibus cauſis poſſit demonſtrari*

Demonſtrari non poteſt per omnia cauſarum genera. Sunt enim è Cauſis *Materialis* & *Formalis*, quà tales, ſimpliciter invtiles Demonſtrationi: quamvis enim *Materia ſubiecti* poſſit eſſe aliquando, & in potiſſimâ *Forma ſubiecti* ſemper ſit Medium; hoc tamen fit quatenùs ſunt *Efficientes* Affectionis præciſè: nam Cauſa effectus demonſtrandi eſt Medium; is autem *Affectio* eſt, non *Subiectum*. Relinquuntur ergo externæ tantùm cauſæ; *Finalis*, *& efficiens*. Demonſtrationes per finalem cauſam potiſſimùm contingit fieri *in Artibus* & *Prudentijs*; in quibus res aguntur aut fiunt propter finẽ: in Diſciplinis verò *theoreticis* parciorem habent vſum Demonſtra-

ſtrationes per finalem; frequentiorē multò per Efficientem cauſam.

§. 3. *Cauſæ efficientis diviſio.*

Cauſa efficiens vel eſt
- *Remota*; quæ effectum nō immediatè, ſed alio mediante effectu, producit: quomodo *elevatio Vaporis in nubem* eſt cauſa *pluviæ*.
- *Proxima*
  - *Intrinſeca*; quę ſubjecto effectus ineſt: quomodo *Rationalitas* eſt cauſa *Riſibilitatis*.
  - *Extrinſeca*; quę ſubjecto effectus non ineſt: quomodo *interpoſitio terræ* eſt cauſa *Eclipſis*.

§. 4. *Varij modi Demōſtrationū διότι.*

Præter has ſunt & aliæ Cauſæ Finalis & Efficientis diviſiones: ex quarum varietate variæ oriuntur differentiæ Demōſtrationum *διότι*. Vt 1°, cùm probatur effectus per *finalem remotam*; vt, animal habere pulmones propter vitæ conſervationē: 2°, per *finalem proximā*; vt, animal habere pulmones propter refrigerium cordis: 3°, per

3°, per *efficientem remotam cum effectu reciprocam*; vt, Animal augeri propter animam: 4°, per *efficientem extrinsecam*; vt, lunam Eclipsari propter interpositionem terræ: 5°, per *efficientem intrinsecam proximã, subiecto non essentialem*; vt lunam paulatim illuminari propter figuram sphæricam. Habent hi Demonstrationũ sive modi, sive species, suos vsus: constántq; ex propositionibus, pro sui quique medij exigentiâ, aut omnibus aut aliquibus aliquo saltem gradu necessarijs. Sed minutatim singula explicare non licet, ad Potissimam properantibus.

Quæstiones hujus Capitis,

CAP.

CAP. 16.

De Demonstratione Potissimâ.

§. 1. *Potissima Demonstratio quæ sit.*

QVas hactenus exposuimus Demonstrationum differentias, nulla earum *Potissima* illa est, quam quærimus, *Demonstratio*: in quâ sc: vnâ omnes Necessitatis & Immedietatis gradus perfectè reperiantur. Ea verò duntaxat talis est, *in quâ effectus demonstratur inesse Subiecto primo & Immediato per causam efficientem proximam subiecto Essentialem*: hoc est, in quâ propria Affectio probatur inesse speciei per essentialem Speciei definitionem; vt in istâ,

Omne Animal rationale est Risibile.
Omnis Homo est Animal rationale:
ergo
Omnis Homo est Risibilis.

§. 2. *Leges potissimæ demonstrationis.*

De potissimâ demonstratione obseruanda sunt ista.

1 *Mi-*

1 *Medium est causa utriusque extremi:* Formalis sc: Subjecti sive speciei, efficiens Prædicati sive Passionis. Proinde illæ in quibus Medium non est definitio Subjecti non sunt potissimæ.

2 *Omnes Propositiones sint de Omni.* Proinde non potest fieri Demonstratio potissima nisi in *Barbara*.

3 *Omnes propositiones sint Per se primo aut secundo modo.* Conclusio semper secundo; Præmissarum Major etiam secundo, Minor primo. Proinde illæ in quibus altera præmissarum est Per se tantum quarto modo non sunt potissimæ.

4 *Omnes propositiones sint Quatenus ipsum.* Proinde illæ, in quibus vel Conclusio vel aliqua Præmissarum non est reciproca, non est potissima.

5 *Utraque præmissarum sit principium.* Major, ut hypothesis; Minor ut definitio: & consequenter immediatum immediatæ causæ, ac indemonstrabile.

Ex his sequuntur quędam *Potentia* Demonstrationis: quę sunt pręcipuè tres istę; *Analysis, Regressus, Conversio in definitionem.* *Analysis* est Resolutio effectus in causas suas primas ad pariendam perfectam *§. 3. De Analysi Demonstrationis.*

ejus

ejus scientiam. Cùm enim sit catena quædam & subordinatio Efficientium & effectorum, quamvis effectus posterior possit quidem demonstrari per effectum priorem; non tamen in eo acquiescit mens, sed vlteriùs requirit causam etiam illius effectus, atque deinceps, quoad perveniatur ad primam causam, cujus non datur causa, quæ est *Forma subiecti*, & in quâ solâ quietatur animus: vt si demonstretur *Augmentatio* de omni vivente per *Nutritionem*; illa rursus per *facultatem vegetantem*; atque illa demùm per *Animam*.

§.4. *De regressu demonstrationis.* Regressus est Reciprocatio causæ & effectus per Demonstrationem: quâ effectū per causam, per quam ipse priùs demonstrabatur, reciprocè demonstramus. Dicitur hæc Potentia *Regressus*: quia intellectus noster postquam è confusâ quadam & experimētali cognitione effectus, tanquā sensui propinquioris, *progressus fuerit* ad similem & confusam causæ cognitionem; atque per multiplicem commentationem, & collationem causæ ad effectum, maturaverit illam cognitionem vsq; adeò vt ex confusâ fiat distincta: *regreditur* deinde à cognitione illâ causæ distinctâ, ad similē,

&

& distinctam cognitionem effectus. *Progressus* ergo fit per *Demõstrationem Quòd* & à Posteriori; respicitq; confusam cognitionem *causæ per effectum*; *Regressus* verò per *Demonstrationem Propter quid*, & à Priori; respicitq; distinctam cognitionem *effectus per causam* differtq; propterea à vitio illo Demonstrationis, quem *Circulum* appellant, cùm quæritur talis reciproca Demonstratio, quæ sit vtrobiq; *Propter quid* & à Priori: quem vt impossibilẽ meritò reijcit Aristoteles.

§. I. *De conversione demõstrationis in definitionem.*

Conversio demonstrationis in definitionem, est, cùm ex terminis Demonstrationis per transpositionem construitur definitio Accidentis Proprij, est autem Accidentis Proprij

M De

Definitio duplex; vel partialis; eaq; aut

Nominalis; quę genere & subjecto constat: vt *Eclipsis est defectus luminis in lunâ.* sumendo ly *Nominale*, non vt *Reali* opponitur, sed vt *Causali*.

Causalis; quæ ex ejus causâ constat: vt, *Eclipsis est interpositio terræ.*

Totalis; quæ nominalem simul & causalem complexa, ex genere, subjecto, & causâ proximâ constat: vt, *Eclipsis est defectus luminis in lunâ propter interpositionem terræ.*

Istarum definitionum *Nominalis* est Demonstrationis conclusio; *Causalis* Principium; *Totalis* integra Demonstratio, solo terminorum situ ab eâ differens: Definitum enim, est *Maius extremum*; subjectum, *Minus*; Causa, *Medium*.

Quæstiones hujus Capitis.

3. De

Cap. 17.

De Syllogismo Topico in Genere.

SYllogismus *Topicus*, qui & *Dialecticus strictè*, est qui ex probabilibus vel quasi probabilibus parit probabilem opinionẽ conclusionis. *Probabile* verò est; quod 1°, aut omnibus videtur, aut plerisque, aut sapientibus, vel omnibus, vel plerisq; vel celeberrimis; vt *Parentes esse honorandos, Sola honesta esse bona:* aut 2°, quod alteri probabili simile est; vt, *vnam esse Logicam*, quia vna est grammatica: aut 3°, quod oppositum alicui probabili opposité proponitur; vt, *Inimicos odio habendos*, quia amici diligendi: aut 4°, quod in aliquâ disciplinâ receptum est; vt *Contraria contrarijs curari*, quia docent Medici. §. 1. *Quid Syllogismus Dialecticus; & quid Probabile.*

§.2. *De Problemate.* Syllogismi Topici partes proximæ sunt *Problema*, & *Propositiones*. *Problema*, sive *Quæstio*, est id de quo differitur probabiliter: estq; Syllogismi jam facti Conclusio. Vt autem problema aliquod sit Dialecticum, duæ requiruntur conditiones;

sc. quod sit
- *Vtile*: idq; vel ad vitam, & dicitur problema Ethicum; vt, *An voluptas sit bona?* vel ad scientiam, & dicitur Physicum, vt, *An Mundus sit æternus?* vel ad aliquod inserviens illis, & dicitur Logicũ; vt, *An divisio sit Syllogismus?*
- *Dubium*: in quo sc. dissentiunt, aut vulgus à sapientibus; vt, *An divitiæ faciant felicem?* aut vulgus inter se; vt, *An vsura sit licita?* aut sapientes inter se; vt, *An Cor sit membrum nobilissimum?*

§.3. *Quatuor Prædicata Topica.* Problematis partes sunt Termini: *Subiectum*, & *Prædicatum*. De *Subiecto* nihil præcipitur. *Dialecticus* enim nulli certo subjecto est adstrictus. Prædicata verò sunt quatuor: *Genus*, *Definitio*, *Proprium*, & *Accidens*. Horum *definitio*, & *Proprium*

cum

cum subjecto reciprocantur; sed ita vt definitio ostendat quid sit res, Proprium verò non: *Genus*, & *Accidens* non reciprocantur; sed Genus est essentiale subjecto, Accidens verò non.

§.4. *Argumentum quid.*

Propositiones sunt, ex quibus de problemate probabiliter disseritur: súntque Syllogismi Topici Præmissæ. In ijs Terminus vnicè spectandus est *Medium*, sive *Argumentum*: reliqui enim, Problematis potiùs sunt, quàm Propositionum. *Argumentum* est, quod ad aliquid arguendum est affectum. Argumenta ex *Locis* sunt eruenda: vnde & hæc doctrina *Topica* appellatur; quòd in Argumentis secundùm Locos inveniendis ac judicandis tota versetur.

§.5. *Instrumenta Inventionis.*

Instrumenta invẽtionis Dialecticę sunt ista quatuor: *Acceptio Propositionum*; *Ambigui Distinctio*; *Discriminis rerum investigatio*; & *Consideratio similitudinis rerũ*. De quorum vtilitate, & vsu, copiosè satis ac perspicuè *Aristoteles* in totâ posteriore parte *lib.* 1. *Topicorum*.

Quæstiones hujus Capitis.

CAP

Cap. 18.

De Locis Topicis.

LOcus est Argumenti sedes. Estq; Locus duplex: *Maxima*, & *Differentia Maxima*. *Locus Maxima* est Præceptum Logicum, in quo fundatur vis Argumēti: *Locus Differētia Maxima* est notatio præcepti secundùm differentiā simplicis thematis vnde ducitur Argumentum. Exempli gratiâ: siquis probaverit *Socratem esse hominem*, eo argumento quòd sit *Animal Rationale*: Argumentum talis syllogismi dicetur ductum à *loco Definitionis*; atque etiam ejus vim omnem niti hoc *loco*, quòd sc: *Cuicunque definitio attribuitur, eidem & definitum*: hîc per locum intelligendo *Maximam*; illic *Differentiam Maxima*. §.1. *Locus Maxima, & differentia maxima.*

Cuilibet loco Differentiæ Maximæ, respōdet locus Maxima: vt loco à *Definitione* ista, *Cui attribuitur Definitio, eidem & Definitum.* Locos Differentias Maximarū simpliciter *Locos*; Locos Maximas, simpliciter *Maximas* appellabimus. Loci ad *Inventionem*; Maximæ ad *Indicium* perti- §.2. *Vtriusque comparatio & vsus.*

nent magis. Maximæ non sunt omnes ita perpetuò veræ, quin vt quandoque earum aliquæ admittant exceptiones, quas *Fallentias* dicemus.

§.3. *Locorum classes secũdùm alios.*

Locorum ordinem variè varij instituunt. Apage, qui *Rhetoricos* hic obtrudunt. *Dialecticos* Aristoteles vniversos ad *quatuor prædicata* Topica retulit. Qui explicatiùs & distinctiùs; eorum aliqui locos faciunt (quà internos, quà externos, quà medios) omninò *Viginti quatuor*: quem numerum alij ad *tredecim* contraxerunt; ad *decem* alij: aliiq; aliter.

§.4. *Locorum classes, & ordo.*

Haud fortassis incommodè facturi sumus, si ad *septem* complexiones classium sive Notarum locos omnes & Argumenta reduxerimus: & sunt istæ 1. *Causa, & Effectus.* 2. *Subiectum & Accidens.* 3. *Dissentanea & Comparata.* 4. *Coniugata & Notatio.* 5. *Totum & Pars.* 6. *Genus & Species.* 7. *Definitio & Divisio*: quibus octavo loco addi potest Inartificialium argumentorum sedes *Testimonium*, sive *Authoritas*. Nos hunc ordinem secuturi, singulis Locis suas *Maximas*, & Maximis *Fallentias* subjiciemus.

Quæ-

Quæstiones hujus Capitis.

Cap. 19.

De Locis à Causâ & Effectu.

§. 1. *Loci præcognitio.*

CAusarum genera quatuor diximus suprà. Sunt & aliæ earum divisiones: sed præsenti negotio accommodatissimę sunt hæ. 1. in *solitariam, sive totalem*; vt, Aurum Monetæ, Sol Diei: & *Sociam, sive partialē*; vt Lignum Domus, Natura eruditionis. 2. in Causam *Actu*; vt, Ædificans Domus: & *Potentiâ*; vt, Architectus Domus. 3. in *Remo-*

motam;vt,Morbi Convivium,Calicis Sulphur,Pharmaci Sanitas: & *Proximam*; vt Cruditas Morbi,Aurum Calicis,Pharmaci Purgatio.4 in *Causam per se*; vt,Sol luminis,Architectus Domus: & *Causam per Accidens*;vt Sol cæcitatis, Musicus Domus.

Hujus loci Maximæ sunt istæ.

§. 1. *Maxima prima.*

I *Positâ causâ, ponitur effectus*; *& sublatâ tollitur*: vt,si Sol lucet,dies est;si non lucet,dies non est. Fallit prior Maximę pars 1°,in *causâ remotâ*; vt qui bibit vinum, non semper inebriatur: 2°, in *causâ impeditâ*; vt gravia non semper descendunt, quia possunt ab aliquo intermedio sustinente prohiberi: 3°, in *causâ per accidens*; vt,ex malis moribus non semper fiunt bonæ leges,nec fodiens agrum semper reperit thesaurum: 4°, in *causâ non sufficiente per se*;vt,non semper,vbi industria est,doctrina est;nec semper fertilis ager, qui benè colitur: quia vtrobique alia requiruntur. Fallit posterior pars 1°, in *causâ per accidens*;vt,potest non fodiens agrum reperire thesarum: 2°, in *causâ qua aliquando fuit*;vt,manet ædificium mortuo architecto: 3°, *quoties effectus potest à varijs* cau-

causis æquè produci; vt, potest Socrates, etiam veneno non epoto, mori ex aliâ causa.

II *Posito effectu ponitur causa; & sublato tollitur*: vt, si Luna eclipsetur, terra interponitur; si non, non interponitur. Fallit pars prior 1°, in *effectu per accidens*; vt, potest reperiri thesaurus, etiamsi ager nō fodiatur: 2°, in *effectu permanente post causam*; vt, manet domus mortuo ædificatore: 3°, in *effectu producibili à diversis causis*; vt, potest esse mors non epoto veneno. Fallit pars posterior 1°, in *effectu per accidens*; vt, fodiens agrum potest non reperire thesaurum: 2°, in *effectu qua aliquando fuit*; vt, corruere potest, ædificium, superstite ædificatore: 3°, in *effectu liberi agentis*; vt, potest esse Medicus, etsi non sanet. §. 2. *Secunda.*

III *Qualis causa, talis effectus; & è contrà*: vt, bonæ arboris fructus bonus, & è contrà. Fallit vtrumque 1°, in *causis & effectibus æquivocis*; vt, pictoris deformis pulchra potest esse tabula: 2°, in *causa materiali* propter aliquod extrinsecum; vt, non quia aqua fluida est, ergo & glacies. §. 3. *Tertia.*

IV *Prop-*

§. 4. *Quarta.* IV *Propter quod vnumquodque est tale, illud est magis tale*: vt, Aer calidus propter ignem, arguit ignem calidiorem. Fallit 1°, *vbi vtrumque non est tale*; vt, vinum quod efficit hominem ebrium, non est magis ebrium, quia non ebrium: 2°, *vbi illud tale non recipit magis & minùs*, vt non est pater magis homo quàm filius, etsi sit causa cur filius sit homo; quia humanitas non recipit magis ac minùs: 3°, in *causâ non sufficiente per se*; vt, non semper pręceptor, etiamsi faciat discipulum doctum, est ipse doctior discipulo, qui indole & industriâ accedente quãdoque euadit doctior pręceptore.

§. 5. *Quinta.* V *Causa naturâ prior est effectu*: vt, ratio risibilitate. Et hæc nunquam fallit: nam & finalis causa, in quâ solâ fallere videtur, etsi medijs posterior sit *actu & executione*, est tamen prior *in intentione agentis*, quâ etiam solâ ratione est causa.

Quæstiones huius Capitis.

4. De

CAP. 10.

De locis à Subiecto & Accidente.

NOn hic *Subiectum* pro substantiâ cui inhæret Accidens, aut *Accidens* pro eo quod substantiæ inhęret, præcisè & adæquatè sumuntur: sed Subjectum pro omni eo cui aliquid attribuitur quod nō pertinet ad ejus essentiam, & Accidens pro omni tali attributo accipitur. Vt *Numerus est Subiectum paritatis*, accidens sc: accidentis. Accidens multifariam distribuitur, sicut & subjectum. Nam est accidens, 1° *Proprium*, & *Commune*: 2°, *Separabile*, & *Inseparabile*: 3°, *inherens* sive internum, & *adherens* sive externum: 4°, & potissimùm, *Antecedens*, vt lassitudo febris, luna pallida pluviæ, & omnia omninò signa prę-

§. 1. *Præcognitio loci.*

prognostica; *Concomitans* sive connexum, vt eclipsis Plenilunium; & *Consequens*, vt Dies Auroræ, Partus conceptionis. *Signa* etiam & *Circumstantia* hujus sunt loci.

Hujus loci maximæ sunt.

§. 2. *Maxima prima.* I *Posito subiecto, ponitur Accidens Proprium; & sublato tollitur, & è contrà*: vt, si sit homo, est risibilis, & è contrà; & si non sit homo, nō est risibilis, nec è contrà. Nūquam fallit ista, propter Subjecti & proprij Accidentis reciprocationem.

§. 3. *Secunda.* II *Posito subiecto, ponitur accidens commune, sed non è contrà*: vt, si sit nix est alba; non si sit album est nix. Fallit prior pars in *Accidente separabili*; vt, non si sit aqua, necessariò est frigida. Fallit posterior pars 1°, in *accidente proprio primo modo*; vt, si sit scientia, est homo: 2°, in *accidente individuo*: vt, si sit hæc albedo, est nix; quia accidens non mutat subjectum.

§. 4. *Tertia.* III *Sublato accidente communi, tollitur subiectum; sed non è contrà*: vt, si non sit album, non est nix; potest tamē esse album, etiamsi nix non sit. Fallit prior pars, in *Accidente Separabili*; posterior in *accidente primo modo proprio*, & in *Accidente ac subiecto Individuis*, quemadmodum in priori maximâ.

IIII Posi-

IIII *Positâ re, ponitur loci & temporis circumstantia; & sublatâ circumstantiâ tollitur res*: vt si Milo interfecit Clodium, Milo tunc vixit, & adfuit; Si nec tunc vixit, nec adfuit, non interfecit. Nunquam fallit in circumstātiâ requisitâ necessariò. §.5. *Quarta.*

V *Posito antecedente, concomitante, consequente, ponitur pro cuiusq; exigentiâ consequens, concomitans, & antecedens*; sc: cōcomitans in esse, antecedens in esse vel præfuisse, consequens in esse vel futuro esse: *& sublato tollitur*. Vt, si sit Eclipsis est plenilunium; si parit concepit; si sit Aurora, sol orietur. Fallit 1°, in *non necessariò cohærentibus*; vt, potest esse non pauper qui est Philosophus, & cometam non sequi bellum: 2°, in *necessariò etiam cohærentibus, si non sit mutua necessitas*: vt, etiamsi si sit Eclipsis sit plenilunium, non tamen si sit plenilunium continuò erit Eclipsis. Sed & ista non necessaria, magnam tamen vim habent ad faciendam fidem, præsertim si multa conglobata in vnum fuerint: Vnde hunc locum plurimi faciunt *Astrologi, Physiognomici, & Oratores*, maximè in quæstione *Facti*. §.6. *Quinta.*

Quæ-

prognostica; *Concomitans* sive connexum, vt eclipsis Plenilunium; & *Consequens*, vt Dies Auroræ, Partus conceptionis. *Signa* etiam & *Circumstantia* hujus sunt loci.

Hujus loci maximæ sunt.

§. 2. *Maxima prima.* I *Posito subiecto, ponitur Accidens Proprium; & sublato tollitur, & è contrà*: vt, si sit homo, est risibilis, & è contrà; & si non sit homo, nō est risibilis, nec è contrà. Nūquam fallit ista, propter Subjecti & proprij Accidentis reciprocationem.

§. 3. *Secunda.* II *Posito subiecto, ponitur accidens commune, sed non è contrà*: vt, si sit nix est alba; non si sit album est nix. Fallit prior pars in *Accidente separabili*; vt, non si sit aqua, necessariò est frigida. Fallit posterior pars 1°, in *accidente proprio primo modo*; vt, si sit scientia, est homo: 2°, in *accidente individuo*: vt, si sit hæc albedo, est nix; quia accidens non mutat subjectum.

§. 4. *Tertia.* III *Sublato accidente communi, tollitur subiectum; sed non è contrà*: vt, si non sit album, non est nix; potest tamē esse album, etiamsi nix non sit. Fallit prior pars, in *Accidente Separabili*; posterior in *accidente primo modo proprio*, & in *Accidente ac subiecto Individuis*, quemadmodum in priori maximâ.

IIII Posi-

IIII *Positâ re, ponitur loci & temporis circumstantia; & sublatâ circumstantiâ tollitur res*: vt si Milo interfecit Clodium, Milo tunc vixit, & adfuit; Si nec tunc vixit, nec adfuit, non interfecit. Nunquam fallit in circumstãtiâ requisitâ necessariò. §.5. *Quarta.*

V *Posito antecedente, concomitante, consequente ponitur pro cuiusq; exigentiâ consequens, concomitans, & antecedens*; sc: cõcomitans in esse, antecedens in esse vel præfuisse, consequens in esse vel futuro esse: *& sublato tollitur*. Vt, si sit Eclipsis est plenilunium; si parit concepit; si sit Aurora, sol orietur. Fallit 1°, in *non necessariò cohærentibus*; vt, potest esse non pauper qui est Philosophus, & cometam non sequi bellum: 2°, in *necessariò etiam cohærentibus, si non sit mutua necessitas*: vt, etiamsi si sit Eclipsis sit plenilunium, non tamen si sit plenilunium continuò erit Eclipsis. Sed & ista non necessaria, magnam tamen vim habent ad faciendam fidem, præsertim si multa conglobata in vnum fuerint: Vnde hunc locum plurimi faciunt *Astrologi, Physiognomici*, & *Oratores*, maximè in quæstione *Facti*. §.6. *Quinta.*

Quæ-

Quæstiones huius Capitis.

CAP. 21.

De Locis à Dissentaneis & Comparatis.

§. 1. *Præcognitio loci.*

DIssentanea sunt *Opposita*, aut *Disparata*, vt *Bos & Equus*. Oppositorum quatuor sunt genera, de quibus part. 1. cap. 15. *Comparata* aut sunt ratione qualitatis; vt *Similia*, & *Dissimilia*: aut ratione quantitatis, vel etiam graduum; vt *Paria &*

& Imparia, & quæcunque possunt dici Magis, Minus, vel Æque. De quibus omnibus variæ sunt Maximæ.

De Relatis hæc: *Posito altero relatorum (in esse, vel cognosci) ponitur reliquum, & sublato tollitur*: vt si sit filius, est pater &c. Fallit 1°, in *relatis secundum dici*, posito scibili potest non esse scientia: 2°, *si intelligatur in eodem subiecto, & non simpliciter*; nam qui est pater hujus, non modò potest non esse, sed omninò non potest esse filius ejusdem. §.2. Maxima Relatorum.

De Contrarijs istæ. Maxima Contrariorum.

I *Posito uno Contrariorum, tollitur alterum*: vt, si aqua sit calida, frigida non est. Fallit in *remissis qualitatibus*; nam aqua quæ calida est ad sex, est frigida ad duos gradus: quia remissio qualitatis fit semper per admistionem contrarij.

II *Sublato uno contrariorum ponitur alterum*: vt si aqua non sit sicca, erit humida. Fallit 1°, in *contrarijs mediatis*; vt mel nec album, nec nigrum est, sed flavum: 2°, in *subiecto non capaci*; vt Anima nec alba est, nec nigra; nec frigida, nec calida.

III *Contrariorum idem est genus, & subiectum*: vt si albedo est color, & nigredo

color erit; si Amor sit in concupiscibili, & Odium erit. Hæc nunquam fallit.

IIII *Contrariorum contraria est ratio:* vt si dolor sit fugiendus, voluptas est sequẽda; & si Frigus congreget heterogenea, Calor secernit. Fallit 1°, in *prædicatione generis aut affectionis genericæ*; vt quia Albedo est color, aut visibilis, non propterea nigredo non erit: 2°, in *ratione subiecti*; vt quia sanitas convenit animatis, non propterea morbus inanimatis: sed potius è contrà: 3°, in *causis per accidens*; non enim, si Musicus ædificat, ergo destruet Immusicus: 4°, in *causis quarum actio determinatur à dispositione materiæ*; non enim emollit lutum frigus, quia indurat calor.

V *Maioris boni contrarium est maius Malum; & è contrà:* vt, quia Sanitas melior divitijs, Ægritudo peior erit Paupertate. Fallit, *vbi bonorum alterum altero includitur, aut ab eo supponitur*: vt vtilius est posse philosophari, quàm scire literas, & tamen è duobus vtiliùs ignoratur philosophia.

§.4. *Maxima Privativorum.*

De Privantibus istæ.

I *Posito habitu, tollitur privatio, & è con-*

contrà: vt, si videt, cœcus non est; si cœcus est, non videt. Et nunquam fallit.

II *Sublato habitu, ponitur privatio; & è contrà*: vt, Non videt, ergo est cœcus; non est cœcus, ergo videt. Fallit 1°, in *subiecto non capaci*; lapis enim non videt, nec tamen cœcus est: 2°, in *subiecto capaci, ante tempus suæ capacitatis*; vnde catulus ante nonum diem etsi non videat, cœcus tamen non censetur.

De contradicentibus vnica ista æternæ veritatis. *Posito altero contradictoriorum, tollitur reliquum; & sublato ponitur*: vt si paries sit albus, non est non albus; si sit nō albus, non est albus. §.4. *Maxima Contradictoriorum.*

De disparatis ista. *Posito vno Disparatorum, tolluntur reliqua*: vt si Socrates sit homo, non erit bos, aut lapis. Fallit, in *accidentibus quando in concreto attribuuntur subiectis*; idem enim lac est album & dulce. §.5. *Maxima Disparatorum.*

De Similibus & Dissimilibus, Proportionatis etiam ac Improportionatis ista. *Similibus & Proportionatis similia conveniunt & Proportionalia; Dissimilibus & Improportionatis Dissimilia, & non Proportionalia*: vt si Plato sit mortalis, & So- §.6. *Maxima Similium, &c.*

crassescit; si oculus totum corpus, & animam ratio dirigit. Fallit, *nisi intelligatur multiplicativè*, de similibus sc. quà similia &c. omne enim simile, est etiam dissimile; alias simile non esset, sed idem: vnde non sequitur corvum rationalem esse, quia Æthiops est rationalis; & similiter de reliquis. Atque hic oportet respondentem, si excipiat adversus argumenta in hac Maximâ fundata, ostendere in quo, quæ proponuntur vt similia, sunt dissimilia.

§. 7. *Maximæ generales comparatæ Rei.*

Magis, minùs, & æquè & de *rebus* inter se comparatis dicuntur, & de *propositionũ probabilitate.* De Comparatione Rerum Maximæ sunt, *Generales* quædam, omne genus collationi accommodæ; quædam *Speciales* de magis & minùs bono. Generales sunt istiusmodi.

I *Quod naturâ est tale, magis tale est quàm quod per participationem*; vt, Sol luminosior aëre. II. *Quod per se magis, quàm quod per accidens*; vt, Dieta salubrior vomitu. III *Quod remotius à contrario magis, quàm quod propinquius*: vt frigidius Cœlum sub polis. quàm sub Tropicis. IIII. *Quod magis efficit, magis quàm quod minùs*; vt, Ignis vehementiùs calefaciens calidior. V. *Cui*

ma-

magis inest causa, magis, quàm cui minùs; vt, Iuvenis sene robustior. VI. *Cui magis definitio competit, aut media, quàm cui minùs*; vt, Quod ad finem magis conducit, vtilius. Et multæ aliæ: quæ omnes fallunt, *nisi adhibitâ limitatione*, Cæteris paribus, &c. Nam etiam mini comparati ferè excedunt invicem, & exceduntur.

§. 8. *Maximæ speciales comparati Boni.*

Maximæ Speciales de Magis & Minus Bono sunt ejusmodi. I. *In quo sunt plura bona, melius*; vt, felicitas Peripatetica Stoicâ. II. *Quod pluribus bonum, melius*; vt, Iustitia Fortitudine. III. *Quod propter se expetitur, melius*; vt, Pax Bello. IV. *Quod per se bonum, melius*; vt, Bonæ leges malis moribus. V. *Quod stabilius, melius*; vt, Virtus Decore. VI. *Quod solitariè bonum, melius*; vt, *αὐτάρκεια* divitijs. VII. *Quod ad meliorem finem, melius*; vt, artes liberales quæstuarijs. VIII. *Quod nobilioris obiecti, melius*; vt, Theologia Medicinâ. IX. *Quod ad perfectionem, quàm quod ad necessitatem, melius*; vt visus tactu. X. *Quod fini propinquius, melius*; vt, Messis semente. XI. *Quod meliori similius, melius*; vt, Æs plumbo. Plurimæq; hujus generis apud *Aristotelem lib. 3. Topic.* & alios. Quæ sunt omnes intel-

intelligendæ cum limitatione *Cæteris Paribus.*

§. 9. *Maxima comparatæ Rationis.* Maximæ *comparatæ Rationis*, sive probabilitatis propositionum sunt istæ. I. *Eorum quæ æquè sunt, aut nō sunt talia, si unū sit tale, & reliquum, si non sit, nec reliquum:* vt pariter se habere videntur honores & divitiæ ad felicitatem; si ergo honores nō reddant beatum, nec divitiæ reddent: si cibus sit necessarius ad vitam sustinendam, & potus erit necessarius. II. *Si quod magis videtur esse tale, non sit; etiam quod minus videtur esse, non erit*: vt, Non placuit omnibus Homerus; qui placebit Mævius? III. *Si quod minus videtur esse, sit tale; etiā id quod magis.* Vt, Fur si sit suspendio dignus, certè dignior sacrilegus.

Quæstiones hujus Capitis.

7. De

CAP. 22.

De locis à Coniugatis & Notatione.

§. 1. *Præcognitia.*

Coniugata sunt propriè, quæ ob significationis affinitatem vocis quoque affinitate conjuncta sunt: vt *Iustus, Iustitia, Iustè.* Præcipua eorum vis est in abstracti & concreti consecutione; secundaria & in reliquis: atque spectanda potiùs Conjugatio est ex rerum, quàm nominum ordine; vnde *Somnus & Dormire* sunt

sunt Conjugata; *Somnus & Somnolentus* non sunt. *Notatio* est vocis explicatio secundùm Etymologiam: vt *Consul à consulendo Reipublicæ*.

∴ Coniugatorum maximæ sunt:

§. 2. *Maxima Coniugatorum prima.* I *Cui vnum coniugatorum convenit, & alterum; cui non vnum, nec alterum*: vt, si Socrates est justus, ergo agit justè. Fallit 1°. in *his quæ sunt coniugata tantùm quoad vocem*; non enim si Socrates bibit vinũ, statim erit vinolentus: 2°, *quando arguitur ab vnâ actione aut paucis ad habitum* propterea non sequitur Socratem, si agit justa, esse justum: 3°, *quando arguitur à potentiâ ad actum*; vt est Socrates risibilis, quamvis non rideat.

§. 3. *Secunda.* II *Quorum vnum convenit alteri, eorum Coniugatum vnius convenit Coniugato alterius; & negativè similiter*. vt, si albedo sit color, & albũ erit coloratum: & si frugalis non sit avarus, nec frugalitas erit avaritia: Fallit, 1° cũ *coniugata sunt talia solùm quoad vocem*; vt, nõ sequitur vinum esse malum, quòd vinolentia sit mala: 2°, *arguendo affirmativè à concretis ad abstracta, vbi prædicatio non est per se*; vt, non propterea albedo est dulcedo, quia album (vt lac) est dulce:

dulce: 3°, *arguendo negativè ab abstractis ad concreta*; vt, quia nulla albedo est dulcedo, non propterea nullū albū erit dulce.

Notationis Maximæ sunt.

I *Quod convenit aut non convenit notationi, notato convenire aut non convenire par est*: vt, Sapientiæ studium si præferendum arti militari, certè & philosophia præferēda erit. II. *De quo dicitur notatum, & notatio; & de quo negatur notatio, & notatum*: vt, si solstitium, sol stat: &, si non sit sacræ rei ablatio, Sacrilegium non est. Locus à Notatione plus habet amænitatis quàm virium: proinde ejus Maximæ sæpissimè fallunt, vt 1°, *si notationes sint frigidæ aut nimiùm coactæ*; vt, non sequitur Magistrum esse doctiorem discipulo, quia ter magis scit: 2°, *si vera notatio in argumentatione accipiatur modo non vero*: vnde non sequitur Socratem tueri pupillū quia est Tutor, dicitur enim Tutor à tuendo quidem, quòd tueri debeat, non quòd actu tueatur: 3°, *si mutatio contingat in notato, non in notatione*; vt non sequitur convivas, quia discumbunt ad cænam, propterea fusos in lectis cænare; quia mos jam exolevit, qui tunc obtinuit, cùm hæc signifi-

§. 4. *Maximæ Notationis & Notati.*

nificatio huic voci imposita fuit: *multisq; alijs modis*, quos attentior quisque per se facilè observabit.

Quæstiones hujus Capitis.

Cap. 23.

Loci à Toto & Parte.

§. 1. *Præcognitio.*

TOtum & Partes Relata sunt. *Totum* est, quod partium omnium vnione absolvitur; vt *Homo*: *Partes*, quæ in Toto vniuntur; vt *Caput*, *Pectus*, *Crura*. *Totius essentialis* partes sunt essentiales *Materia*, & *Forma*: *Totius Integri* partes sunt Integrantes, quæ situ ita differunt, vt possit pars

pars à parte separari; vt *Domus* partes sunt *Fundamentum, Parietes, Tectum.* Integrũ *Homogeneum* in partes *Homogeneas* seu *Similares* distribuitur: quarum sc. quælibet habet nomen & definitionem Totius; vt *Aqua* quælibet pars est *Aqua.* Integrũ *Heterogeneum* in partes *Heterogeneas* sive *Dissimilares* distribuitur: quæ sc. diversas habent à Toto & inter se appellationem simul & naturam: vt *Hominis* partes sunt *Caput, Manus, Pes, &c.* Partes spectari possunt, vel singulæ separatim, vel conjũctim vniversæ.

Totius & Partis Maximæ sunt. §. 2. *Maximæ Totius & Partis.*

I *Posito toto ponuntur partes:* Vt si sit domus, erit fundamentum.

II *Sublatis partibus, tollitur totum:* vt, si Fundamentum non sit, certè Domus non erit. Fallit vtraque 1°, in *partibus æquivocis & impropriè dictis*; vt non sequitur, si pili & vngues non sint, nec hominem esse: 2°, in *toto mutilato parte aliquâ non simpliciter necessariâ*; vt, potest esse homo, quantumvis amputato digito, vel manu.

III *Sublato toto, partes tolluntur:* vt, si domus non sit, nec fundamentum erit.

IV *Positis partibus, ponitur totum:* vt, si sit

sit fundamentum, parietes, tectum; erit domus. Fallit vtraque in *partibus divisim acceptis:* vt, potest esse fundamentum, & tamen vt domus non sit.

Quæstiones hujus Capitis,

Cap. 24.

De Locis à Genere & Specie.

§. 1. *Præcognitio.*

TOpicè Genus & Species nó accipiuntur per omnia, vt in Prædicabilibus. *Genus* enim hic est omne prædicatū essentiale: sive sit *Genus propriè dictum* de specie aut individuo prædicatum, vt Animal de Homine aut Socrate; sive *Species* de Indi-

dividuo, vt Homo de Socrate; sive *Differẽtia Generica aut Specifica* de inferioribus Speciei quam constituit, vt Sensibile de Homine, Rationale de Socrate. *Species* pariter hîc, non sola illa propriè dicta, quę generi immediatè subijcitur, sed & *differentia Specifica*, & ipsum etiam *individuũ*: in vniversum quicquid superiori subjicitur, in quantùm subjicitur, *Speciei* appellatione continetur.

Generis & Speciei Maximæ sunt §.2. *Maximæ* 1ª, & 2ª.

I *Sublato genere, tollitur species*: vt, si nõ sit animal, nec est homo, nec brutum, nec rationale &c.

II *Positá specie, ponitur genus*: vt, si sit homo aut rationale, erit animal. Nunquã fallunt.

III *Quod convenit, aut non convenit generi; convenit etiam, aut non convenit speciei*: vt, si Animal sit sensibile, & homo; si non sit incorporeum, nec Homo. Fallit 1°, in *suppositione materiali, vel simplici*: neq; enim homo est genus, quia Animal est; neque non est species, quia Animal non est: 2°, *in iis quæ generi conveniunt aut non conveniunt ex parte tantùm, & non vniversaliter*: vt, Homo neq; est irrationalis §.3. *Tertia.*

quiã

quia aliquod Animal est; neque non est rationalis, quia aliquod Animal non est.

§.4. *Quarta.* IIII *Quod convenit aut non convenit speciei, convenit, aut non convenit generi:* Explica: *si alicui speciei, generi ex parte:* vnde fiunt syllogismi in tertiâ figurâ: vt, si homo sit rationalis, aut non sit quadrupes; certè aliquod animal erit rationale, & aliquod non erit quadrupes. *Quòd si speciebus omnibus, toti generi:* vnde fiunt Inductiones: vt, si homo, & equus &c. sint sensibiles, aut non sint immortales: certè omne Animal erit sensibile, & nullum erit immortale.

Quæstiones hujus Capitis.

CAP.

Cap. 25.

De Locis à definitione & divisione.

DEfinitio *Topicè*, non *essentialem* tantùm *definitionem*, sed & quamlibet perfectam rei *descriptionem*, adeóque & omne prædicatum convertibile, sicut *differentiam* constitutivam, & quarto modo *Proprium*, complectitur. *Divisio* verò ita sumitur, sicut in primâ logicæ parte dictum est cap. 18. §. 1. *Præcognitio loci.*

Definitionis Maxima vnica hæc est. *Positâ aut sublatâ definitione, ponitur aut tollitur definitum, & è contrà:* vt, si sit animal rationale, est homo, & è contrà; si non sit homo, non est animal rationale, nec è cótrà. Fallit, *in iis quæ conveniunt definitioni aut definito, quatenus sunt definitio aut definitum:* non enim si animal rationale sit complexa vox, & homo erit. aliàs perpetuò vera est: fundatur enim in mutuâ eorum reciprocatione. §. 2. *Maxima definitionis.*

Divisionis etiam vnica est maxima hęc. *Membrorum condividentium vno aut altero sublato ponitur reliquum: & posito, tolli-* §. 3. *Maxima divisionis.*

li-

litur. vt, si hoc animal non sit brutum, erit homo: si sit homo, non erit brutum. Hoc perpetuò obtinet in omni bonâ divisione, fundatur enim in primo & tertio ejus Canonibus assignatis suprà *part*. 1. *cap*. 18. §. 5.

Quæstiones hujus Capitis.

CAP. 17.

De Loco à Testimonio.

§. 1. *Præcognitio Loci.*

INartificialia argumenta restant, quæ vel experti artis obvia sunt. Pugnant hęc *authoritate*, non *ratione*: & ducuntur à Testimonio.

Testi-

Testimonium aliud est

- *divinum*; propter
  - *Revelationem*; vt Scripturæ, Somnia, visiones &c.
  - *Operationem*; vt Dei Iudicia, Miracula, Experimenta Divinę Iustitię, Potentiæ, aut Providentiæ: quò & naturæ totius vox refertur.
- *Humanũ*
  - *Proprium*; & est sensuũ testimoniũ.
  - commune
    - *Publicum*; vt cõsuetudo, Tabulæ publicæ, leges, Monumenta, lapides, &c.
    - *Privatum*; vt Chirographa, Confessiones, Testamentum, Iusiurandum; Pactum, Sententiæ Authorum, &c.

§.2. *Maxima prima.* Testimonium aliud alio firmius est, de quo plurimæ dari possunt maximæ; nos è multis præcipuas aliquot exhibemus.

I *Testimonium non valet negativè*: non enim sequitur nō ita esse, propterea quòd nullibi dixit Aristoteles. Fallit 1°, in *his quæ non sunt statuenda sine certâ authoritate*; vt, quia Scripturæ sacræ non dicunt, ergo nō est dogma fidei; nec capitale est temerè jurare, quia nulla lex dicit esse capitale: 2°, in *his de quibus author debuit aut promisit perfectè disserere*; vt, Aristoteles lib. 5. Metaphys. vbi tamen instituit enumerare singulas species Quantitatis, non meminit Loci, Locus proinde Quantitas non est.

§.3. *Secunda & Tertia.*

II *Divino testimonio certa fides adhibēda est*: vt, Christus est Messias, quia Scripturæ docent. Nunquam fallit.

III *Sensuum Testimonio certa fides adhibenda est*: vt, Ignis calidus est, quia sensus docet. Fallit, *quoties reddi ratio potest, cur sensus fallatur*; vt baculus non propterea curvus est, quia in aquâ talis videtur.

§.4. *Quarta.*

IIII *Peritis credendum in suâ arte*: vt, Partus perfectus nascitur mense septimo, hoc enim asserit Hippocrates. Fallit 1°, *vbi*

vbi peritiores aut æquè periti diversum sentiunt; vt, non dantur Ideæ, Platone quamvis asserente; quia refragatur Aristoteles: 2°, *vbi sensus, aut ratio contradicit*; vt, Nix alba non est, etsi dixerit Anaxagoras; nec Galaxia de naturâ elementari, etsi dixerit Aristoteles; quia sensus illic, hic ratio repugnat.

V *Plurimorũ testimonium præfertur testimonio paucorum*: vt, verisimilius est dari elementum ignis, quod plerique putant; quàm non dari, quę paucorum est opinio. Fallit 1°, *vbi pauciores sunt prudentiores*; vt, virtus præferenda est divitijs, quòd sic prudentiores censeant: 2°, *vbi pauciorum sententia firmioribus rationibus probatur*; vt, Logica Ars est potiùs quàm scientia, etsi pauciores id censeant, quia rationibus firmissimis constat ita esse. §. 5. *Quinta.*

VI *Antiquorum testimonium præferendum est testimonio recentiorum.* Quod intelligendum in eis præsertim quæ ad *pietatem* spectant *& mores*: nam in his quæ *artis* sunt *aut ingenij*, haud dubiè superantur à Neotericis prisci; quo faciliùs est inventis addere, quàm nova invenire. §. 6. *Sexta.*

Quæstiones hujus Capitis.

Cap. 27.

De Fallacijs in genere.

§. 1. *Quid Elenchus, sive Fallacia.*

SYllogismus captiosus, qui probabilitatem mentitur, quam habet Dialecticus; *Syllogismus Sophisticus*, vel *Elenchus*, vel *Fallacia* indifferenter appellatur. *Sophista* veteribus dicti, qui gloriam ex disputatione aucupabantur; atque id quinque potissimùm medijs, quæ propterea *Meta Sophistarum* dicuntur: cogendo

sc. respondentem ad *Redargutionem, Falsum, Inopinabile, Solœcismum,* aut *Nugationem.*

§. 2.

Redargutio, est præconcessi negatio, aut prænegati concessio: quando respondens cogitur sibi contradicere. *Falsum*, est propositionis manifestè falsæ per respondentem admissio. *Inopinabile*, est propositionis à communi hominum opinione alienæ admissio. *Solœcismus*, est vitium orationis peccantis adversus Grammaticorum Regulas. *Nugatio*, est invtilis & inanis repetitio ejusdem.

Quinq. Sophistarum Meta.

§. 3.

Fallaciæ possunt disponi secundùm locorum Dialecticorum seriem, quorum mentiuntur probabilitatem: sed non incommodè Aristoteles omnes ad generales quasdam notas retulit, numero tredecim, istis versiculis comprehensas:

Fallaciarũ numerus.

*Æquivocat, Amphi, Componit, Divi-
dit, Acc. Fig.*
*Acci. Quid, Ignorans, Non causa, Con.
Petit, Interr.*

quorum prior versiculus *sex* Fallacias *in Dictione* complectitur, posterior *septem*, reliquas, quæ *extra* Dictionem sunt,

Quæstiones huius Capitis.

Cap. 28.

De Fallacijs in Dictione.

§. 1. *Multiplex triplex.*

Fallacia omnis in Dictione oritur, ex dictionis aliquâ Multiplicitate.

Est autem multiplex aliud
- *Actuale*; quando dictio invariata, multa significat: vt in *Æquivocatione*, & *Amphibolia*.
- *Potentiale*; quando dictio quoad prolationem aliquo modo variata, multa significat: vt in *Compositione*, *Divisione*,

sione, & *Accentu*.

Phantasticum; quándo dictio vnum reipsâ significans videtur tamen multa significare: vt in *Figurâ dictionis*.

Fallacia *Æquivocationis*, sive *Homonymia* est, quando vox aliqua simplex aliter atq; aliter accipitur in argumentatione. Contingit id tribus modis: 1°, *cùm dictio multa Principaliter significat*: vt, si probetur aliquod cœleste sidus esse animal vel latrare, quia est Canis: 2°, *cùm dictio vnum propriè significans, per Analogiã aut Metaphoram ad alia transfertur*; vt, si probetur aquam pedes habere, quia currit; aut pratum os, quia ridet; aut vrinam valere, quia sana est: 3°, *quando ambiguitas attenditur penes accidentia partium orationis secundùm Grammaticam*; vt, si probetur sedentem stare, quia surgebat. In hac fallaciâ sunt quatuor termini: & solvitur distinguendo vocem ambiguam secundùm varia ejus significata. §. 2. *Fallacia Æquivocationis.*

Fallacia *Amphibolia*, sive *Amphibologia* est, quando oratio aliqua ambigua est propter constructionem. Contingit id tribus modis: 1°, *manente eâdem constructione*, §. 3. *Fallacia Amphibolia*

ne, sub diversâ tamen habitudine; vt, si probetur hunc librum possideri ab *Aristotele*, quia est liber *Aristotelis*: 2°, *mutato constructionis ordine*; vt, si probetur columnā sentire, quam Socrates tangit, quia quicquid Socrates tangit illud sentit: 3°, *cùm oratio præter propriam significationē, transsumptam etiā & tropicā habet*; vt, si probetur qui indocilem docere vult terrā scindere, quia littus arat: quo ferè pertinent & cæteræ locutiones proverbiales. In hac etiam sunt quatuor termini: & solvitur ostendendo orationis ambiguitatem.

§. 4. *Fallacia cōpositionis & divisionis.*

Fallacia *Compositionis*, est cùm conjunctim accipiuntur, quæ erant accipienda divisim. Huic ex adverso respondet Fallacia *Divisionis*, cùm seorsim & divisim accipiuntur, quæ erant accipienda conjunctim. Illa dicitur fallacia *à benè divisis ad malè coniuncta*: ista *à benè coniūctis ad malè divisa*. Contingit vtrumque quatuor modis: 1°, *cùm dictū in Modali potest supponere pro se toto, vel pro parte sui*; vt, si probetur possibile esse vt niger sit albus, quia possibile est album esse nigrum: 2°, *ratione coniunctionis copulativæ vel disiunctivæ*; vt si probetur Quinque esse Par & Impar, quia

quia Duo & Tria sunt par & impar: 3°, *cùm dictio aliqua diversis in oratione conjungi potest*; vt, si probetur Socratem semper futurum, quia Qui vivit semper erit; 4°, *cum voces vnitæ in præmissis, in conclusione dividuntur, aut è contrà*; vt, si probetur canē esse patrem Socratis, quia est pater, & est Socratis; aut Socratem esse, quia est mortuus. In his sunt quatuor termini: & solvuntur separando sensum divisum à composito; & ostendendo vter sit verus & genuinus, vter non.

Fallacia *Accentus* sive *Prosodiæ* est, cùm propter aliquam in pronũciatione similitudinem fit deceptio. Contingit id quatuor modis: 1°, *ratione quantitatis aut toni diversi*, vt, si probetur poma fugienda esse, quia mala; aut judicem suspendendum, quia debet Pendere: 2°, *ratione diversæ scripturæ, cum, vel sine dipthongo, aut aspiratione*; vt, si probetur judicem corruptum esse, quia vendit Equum; aut porcorũ stabulum esse in phano, quia ibi Ara est: 3°, *ratione coalitionis diversarum vocum in vnam, aut vnius e contrà in plures distractionis*; vt, si probetur Rempublicam conculcari, quia via quæ res est publica concul- §. 5. *Fallacia Accentus.*

ca-

catur; aut senatum reprehendendum, qui in curiâ est, quia incuria reprehendenda: 4°, *ratione modi pronunciandi*; vt, cùm illa quæ dicũtur per concessionem, aut Ironiam, aut interrogationem, aut quid simile, accipiuntur vt simpliciter & categoricè dicta. In hac similiter sunt quatuor termini: & solvitur ostendendo diversam accẽtus, aut scripturæ rationem.

§. 6. *Fallacia figuræ dictionis.*

Fallacia *Figuræ dictionis* est, cùm propter similitudinem aliquam dictionum, id vni competere videtur, quod alteri. Idque vel *gramaticè*; vt, si probetur *Poetam* esse generis fœminini, quia *Musa* est: vel *logicè*; vt, si probetur videre esse Agere, quia Docere est: vel alio quocunque modo. Hæc fallacia minutior est, quàm vt facile decipiat: & contenta negari, operosam solutionem non expectat.

Quæstiones hujus Capitis.

1°. *De Fallaciarum in dictione sufficientiâ secundùm triplex multiplex.* p.

2°. *De Falaciâ Æquivocationis, & eius modis.* p.

3. De

CAP. 29.

De Fallacijs extra dictionem.

§. 1. *Fallaciæ extra dictionē*

FAllaciæ *extra dictionem* sunt; in quibus contingit deceptio non tàm ex Multiplici aliquo latente in vocibus ipsis, quàm ex ignoratione Rerum, & sunt *septem*: quæ sequuntur suo ordine.

§. 2. *Fallacia accidentis.*

Fallacia *Accidentis* est, cùm alteri cōnexorum attribuitur, quod alteri convenit tantùm per accidens. Accidens enim hic appellatur, quicquid aut non est de essentiâ rei cui attribuitur; aut si sit, est tamen ei alienum in quantùm ea confertur

cum

cum aliquâ tertiâ. Contingit hæc fallacia tribus modis: 1°, *cùm proceditur ab accidente ad subiectum, aut è contrà*; vt, si probetur Socratem crudas carnes comedisse, quòd illas comederit, quas emisset: 2°, *cùm mutatur genus suppositionis, materialis in formalem, simplex in personalem, &c. aut è contrà*: vt, si probetur syllabam rodere caseum, quia mus est syllaba; aut Socratem, quia homo est, esse Speciem: 3°, *cùm proceditur à superiore ad inferius, & è contrà*, in eis quæ conveniunt alterutri secundùm rationem superioris & inferioris; vt, si probetur Rationale converti cum Animali, quia cum Homine convertitur. Si qui ab aliis assignentur modi reduci ad hos possunt; sicut & istorum fortasse nonnulli, ad alias fallacias: nihil enim impedit, eundē nonnunquam Elenchum ad diversas fallacias referri posse. Solvitur fallacia Accidentis distinguendo id, quod alicui convenit *per se*, ab eo, quod *per accidens*.

§. 3. *Fallacia à secundùm quid ad simpliciter.*

Fallacia *à dicto secundùm quid ad dictū simpliciter* est, cùm illud, quod verum est tantùm secundùm quid, accipitur vt simpliciter, & absolutè verum. *Simpliciter* autem dici, est sine aliquo addito dici: *secundum*

dùm quid verò, cum aliquo addito. Cótingit hæc fallacia tribus modis: 1°, *cùm determinatio addita destruit terminum cui additur*, vt, si probetur esse hominem, quia est mortuus vel pictus homo; cuiusmodi dicitur *contradictio in adiecto*: 2°, *cū determinatio addita significat partem*; vt, si probetur Æthiopem esse album, quia est albus dētes: 3°, *cū determinatio addita significat notabilem aliquam circumstantiam loci, tēporis, personæ, &c.* vt, si probetur arma deposita domino non reddenda, quia non domino furioso. Solvitur distinguendo id quod est simpliciter, ab eo quod est quatenus & secundùm quid.

Fallacia *ab ignoratione elenchi*, est cùm ea pro veris contradictorijs accipiuntur, quæ non sunt talia. *Elenchus* est syllogismus probans contradictoriam propositionis negatæ: qui vt sit legitimus requirūtur *quatuor* conditiones veræ contradictionis; vt sc. sit, 1°, *einsdem eodē modo*, 2° *secundùm idem*. 3°, *ad idem*, 4° *in eodem tempore*. In hujus fallaciæ conclusione contradictoria eidem attribuuntur; sed quæ ob defectum alicujus requisitæ conditionis non sunt vera contradictoria. Contingitq; §.4. *Fallacia Ignorationis Elenchi.*

gitq; 1°, *cùm collatio non est einsdem eodē modo*; vt si probetur cadaver Socratis esse & nō esse hominem, quia est mortuus, nó est vivus homo: 2°, *cùm non est einsdem secundùm idem*; vt, si probetur Æthiopem esse album & non album, quia est albus dentes, cutem non albus: 3°, *cùm non est ad idem*; vt, si probetur Socratem esse divitem, & non divitem, quia in comparatione ad Irum dives est, non est ad Crœsum: 4°, *cùm non est de eodem tempore*; vt si probetur Socratem venturum, & non venturum, quia venturus est cras, non venturus hodie. Ad ignorationem elenchi omnis Fallacia potest aliquo modo reduci; quêadmodum ad Contradictionem omnis oppositio. Solvitur ostendendo defectum contradictionis in aliquâ dictarum quatuor conditionum.

§.5. *Fallacia nō causæ pro causâ.*

Fallacia *à non causâ vt causâ*, est cùm aut causa non vera sumitur pro causâ verâ; aut causa non talis pro causâ tali: vt, insufficiens pro sufficiente, per accidens pro per se, remota pro proximâ &c. Istis enim duobus modis contingit: 1°, *à causâ non vera vt causa vera*; vt, si probetur bellum intestinum esse propter cometam: 2°, à

à causâ non tali, vt causâ tali; vt, si probetur vini vsum tollendum, quia facit ebrios. Hæc fallacia vsum habet pervtilem in syllogismis ducentibus ad Impossibile. Solvitur negando causam falsam & adducendo germanam.

§.6. *Fallacia cõsequentis.*

Fallacia *Consequentis*, est cũ ex antecedente infertur vt consequens, quod tamẽ nõ est consequens. Contingit id, quoties contra regulas Conversionum, aut Syllogismorum conditionalium peccatur; quas videre est retrò *part.* 2. *c.* 7. §. 4. & *part.* 3. *c.* 9. §. 2. Solvitur ostendendo infirmitatem consequentiæ, vel ex regulis; vel ex alijs consequentijs ejusdem formæ, & tamen infirmis.

§.7. *Fallacia petitionis principij.*

Fallacia *petitionis principij*, est cùm id sumitur tanquàm principium ad probationem, quod non est concessum. Contingit multis modis, 1°, *cùm supponitur idipsum quod quæritur sub ijsdem terminis*, quę dicitur *Petitio Statim*; vt, si probetur hominem esse, quia homo est: 2°, *cùm sub diversis, sed synonymis*; vt, si probetur gladium acutum esse, quia ensis est: 3°, *cùm quæstio probatur per æquè ignotũ*; vt, si probetur hominem esse risibilem, quia equus hin-

hinnibilis, 4°, *cùm per ignotius*: vt si probetur terram sensim illuminari à Sole, quia movetur circa Solem: 5°, *cùm propositiones mutuò & circulariter se probant*; vt si probetur ignem esse calidissimum, quia tenuissimus est; & mox tenuissimum, quia calidissimus. Solvitur ostendendo vanitatem & nugationem talis Argumentationis.

§. 8. *Fallacia secundùm plures interrogationes.*

Fallacia *secundùm plures interrogationes vt vnam* est, cùm plures quæstiones ita proponuntur conjunctim, vt vna tantùm quæstio videri possit: Contingit id duobus modis: 1°, *cùm quæritur idē prædicatum de diversis subiectis*; vt, súntne mel & fel dulcia? 2°, *cùm de subiecto eodem diversa prædicata quæruntur*; vt, éstne homo animal & lapis? Solvitur respondendo non vnâ responsione ad omnes interrogationis partes simul; sed distinctè ad singulas.

Quæstiones huius Capitis.

1°. *De Fallacijs extra dictionem in genere.* p.
2°. *De Fallaciâ Accidentis.* p.
3°. *De Fallaciâ à dicto secundùm quid ad dictum*

CAP. 30.

De Ordine & Methodo in Genere.

CONsideratâ Argumentatione, reliquum est alterum Discursus Instrumentum, *Ordo* seu *Methodus*. Qui accuratiùs ista distinguunt, *Ordinem* volunt esse integræ alicujus disciplinæ, *Methodum* etiam particularium conclusionũ; atq; *Ordinem* disponere, *Methodum* etiã inferre: Nos vtrumq; habemus pro eodẽ. Est autem Ordo, seu Methodus, *ratio ita disponendi partes alicuius Disciplinæ vel* §. 1. *Methodi vox, & definitio.*

Tractationis vt facillimè à nobis integra discatur.

§.2. *Methodus Invētionis.* Methodus alia est *Inventionis*, alia *Doctrinæ*: diversâ enim prorsus viâ ad disciplinarum præcepta indaganda, & ad indagata docenda incedimus. *Inventio* prior est; *doctrina* nobilior. Vtraque à notioribus nobis ad ignotiora nobis procedit; sed alio tamen & alio modo: nam præcepta indagamus *ascendendo*; hoc est, progrediendo à sensibilibus & singularibus, quæ sunt *notiora nobis simpliciter*, ad intelligibilia & vniversalia, quæ sunt *notiora naturâ*: sed præcepta tradimus *descendendo*; hoc est, progrediendo ab vniversalibus & intelligibilibus, quæ sunt *notiora naturâ, & nobis etiam distinctè*, ad minùs vniversalia & sensui propinquiora, velut *ignotiora*.

§.3. *Methodi inventionis Media.* Methodi *Inventionis* quatuor sunt *Media*, & velut gradus per quos ascendimus. Primus *Sensus est*; cujus adminiculo colligimus aliquam singularis rei notitiā: Secundus *Observatio*, sive *Historia*; quâ colligimus, & mente collocamus, quæ sensu aliquoties hausimus: Tertius *Experientia*; quâ collectas plures observatio-

nes

nes ad certum vſum applicamus: Quartus & vltimus *Inductio*, quâ collectas plures Experientias ad vniverſalem concluſionẽ conſtituendam adhibemus.

§.4. *Methodus Doctrinæ duplex.*

Methodus doctrinæ alia eſt

- *Compoſitiva*; quæ à notione *Subiecti* incipiens principia ejus & affectiones & ſpecies inveſtigat: hæc tradendis diſciplinis *Theoreticis* inſervit.
- *Reſolutiva*; quæ à notione *Finis* incipiens, ejus ſubjectum & Media inveſtigat: hæc diſciplinis *Practicis*, hoc eſt, Prudentijs & Artibus, tradendis inſervit.

Leges vtriq; Methodo communes ſunt.

§.5. *Lex Brevitatis.*

I Lex brevitatis. *Nihil in diſciplinâ deſit, aut redundet.* Mutilatio enim eſt, non cõpendium, ſiqua pars neceſſaria deſit; Redundantia verò & Tautologia in præceptis nauſeam pariunt: in præceptis dico, nõ in exemplis, aut commentarijs; exempla enim ſi ſint frequentiora, & commentarij ſi pleniores, ita non damnamus, vt probemus magis.

§.6. *Lex Harmoniæ.*

II Lex Harmoniæ. *Doctrina ſingula*

par

partes inter se consentiant. Pessimè docet, qui quod hic ponit, alibi per incogitantiam evertit.

§. 7. *Lex vnitatis.* III Lex vnitatis, sive Homogeniæ. *Nihil in doctrinâ præcipiatur, quod non sit subiecto aut fini homogeneum.* Dico *subiecto*, propter Scientias; *Fini*, propter Artes & Prudentias. Damnat Aristoteles meritò transitum à genere ad genus.

§. 8. *Lex Generalitatis.* IV Lex Generalitatis, sive Antecessionis, & consecutionis. *Præcedat in docendo id, sine quò alterum intelligi nequit, sed ipsū sine altero.* Lumen enim accipiant oportet, & robur, sequentia à præcedentibus; non hæc ab illis.

§. 9. *Lex Connexionis.* V Lex Connexionis. *Singulæ partes doctrinæ aptis transitionibus connectantur.* Crebris enim interruptionibus turbantur intellectus & memoria: aptâ verò colligatione & vtrumque juvabitur, & methodi ratio manifesta fiet. Operæ facturus precium qui docet, Methodi connexionem & rationem vniversam tabulâ aliquâ sive diagraphe compendiariâ discipulis repræsentabit.

Quæ

Quæstiones hujus Capitis:

CAP. 31.

De Methodis in Specie.

§. 1. *Methodi Compositivæ partes.*

METhodum *Syntheticam*, sive *Compositivam* Scientiarum, quæ contemplativæ sunt, pro priam diximus. Partes ejus tres sunt; *Subiectum*, Subjecti *Affectiones*, & Affectionum *Principia*: quæ sunt omnia suo modo Præcognita, quemadmodum ostensum suprà est cap. 10. hujus partis. Nec est quòd *Species* quartam partem addamus; tùm quòd

 possit

possit esse Subjectum alicujūs scientiæ, quod non habet species: tùm quòd species subjecti totalis sunt etiam subjecta suo modo, sc. partialia.

De hac Methodo sunt speciales leges

§. 2. *Lex vnitatis.*

I Lex vnitatis. *Vnitas scientiæ pendet à subiecti vnitate.* Subjecti sc: vel Materialis, vel saltem formalis. *Materiale* subjectum est res considerata; *Formale* est ratio secundùm quàm consideratur. Illud vnum potest esse & idem multarum disciplinarum; vt, *Arithmetica* & *Musica* considerant *Numerum*: Hoc vniuscujusque Proprium; vt, Arithmetica Numerum considerat, *quà numerum*; Musica eundem, *quà sonorum*.

§. 3. *Lex Generalitatis.*

II Lex Generalitatis. *Magis vniversalia præcedāt minus vniversalia.* Priùs ergo agendum de subjecto in genere, quàm de speciebus ejus: vt, in *Physicâ* priùs agendum est de *corpore naturali in communi*, quàm de *Cœlo*, aut *Elementis*, aut *Animalibus*. Amplia legem & ad vniversalia in causando: agendum enim priùs de *Principijs*, quàm de *Affectionibus* Subjecti.

§. 4. *Methodi ratio in disciplinis contemplativis*

Vnde in Scientijs Methodi ratio hæc

est,

est. Primò agatur de *Subiecti notione* paucis, tantùm vt aliquo modo præcognoscatur: secundo loco de ejus *Principijs*: tùm de *communibus* ejus *Affectionibus*: de *Speciebus* deinceps, descendendo à *simplicioribus* ad magis *compositas*, dùm ad *infimas* perveniatur. Hac Methodo accuratè vtitur Aristoteles in tradendâ disciplinâ *Physicâ*.

§.5. *Methodi Resolutivæ partes.*

Methodi *Analytica* sive *Resolutiva*, quæ Prudentijs & Artibus inservit, partes sunt tres; *Finis, Subiectum, & Media*: Finis enim introducendus est in subiectū per Media quædam.

Ejus speciales sunt leges.

§.6. *Lex vnitatis.*

I Lex vnitatis. *Unitas disciplinæ operatricis pendet ab vnitate finis.* Quod enim subjectum est in contemplativis, id finis est in operativis.

§.7. *Lex Generalitatis.*

II Lex Generalitatis. *Magis vniversalia præcedant minùs vniversalia.* Intellige de vniversalibus & in causando, & in prædicando: atque in causando rursùm, & respectu causæ Finalis, quia præcognitio Finis præcedere debet Mediorum investigationem; & respectu Causæ Efficientis, quia notitia principiorum debet præce-

dere notitiam Mediorum.

§. 8. *Methodi ratio in disciplinis operatricibus.*

Vnde in operatricibus methodi ratio hæc est. Primò agatur de *notione finis*, vt de præcognoscendo: mox de *Subiecto*, in quod finis introducendus est: tertio loco de *Principijs Mediorum*: quarto de *Medijs* ipsis, iisq; primò *in genere*, posteà *specialius*, dùm ad infima perveniatur. Vt in *Ethicâ* Prudentiâ, primò agitur de *Felicitate*, vt de Fine; tùm de *Hominis intellectu, voluntate, affectibus*, vt subjecto Felicitatis; inde de *Electione, Fuga, Consuetudine*, &c. quæ sunt Principia virtutum; de *virtutibus* demùm ipsis, vt Medijs ad Felicitatem, in genere, & in specie.

Quæstiones hujus Capitis.

FINIS.

